

IZDALA IN ZALOŽILA
DRUŽBA SV. MOHORJA V PREVALJAH.

NATISNILA TISKARNA DRUŽBE SV. MOHORJA V PREVALJAH.

Vsebina Koledarjeva.

	Stran
Koledar za prestopno leto 1920	3—26
Pomenljivi vremenski dnevi	28
Prva pomoč v nezgodah	28
Vremenski ključ	30
Doba brejosti domačih živali. — Valilna doba perutnine	31
Kako se zračina kubična mera okroglih debel ali klad	32
Knez in škof lavant. dr. Mihael Napotnik. Spisal dr. Ant. Medved	33
T. Gaspari: Majka čaka, Nedolžnim žrtvam; Ks. Meško: Času. (Pesmi)	38
Jugoslovanski Maribor. Spisal dr. Ant. Medved	39
Tone Gaspari: Jutro romarjev. (Pesem)	48
Oficiala Ponizna zločin. Spisal dr. Fr. Detela	49
P. Stanislav Škrabec. Spisal p. Vincencij Kunstelj	62
Ksaver Meško: Vera, upanje, ljubezen. (Pesem)	66
† Ivan Cankar. Spisal Fr. S. Finžgar	67
Tone Gaspari: Vstajenje (Pesem)	70
Spomin na dr. Jan. Ev. Kreka. Spisal tajnik J. H.	71
Svetovni dogodki. Spisal dr. Vinko Šarabon	77
Začetek, konca	77
Avstro-Ogrska	78
Nove države	80
Premirje	82
Jugoslavija	86
Nemčija	94
Mirovna konferenca	107
Vzvišena begunka — višarska Mati božja. Spisal župnik J. Rozman	110
Imenik novih in umrlih dosmrtnih udov	113
Pregled vseh čč. udov Družbe sv. Mohorja	114
Glasnik Družbe sv. Mohorja	114
Družbe sv. Mohorja postave in vodila opravnega reda	120
Poraba magnetične moči	122
Oglasila	122
Cenik knjižne zaloge Družbe sv. Mohorja	127

Državni prazniki.

1. Dan 1. grudna: **Ujedinjenje** našega troimenskega naroda.
2. Dan 12. mal. srpana: **Petrov dan**, rojstni dan kralja Petra I.
3. Dan 28. rožnika: **Vidov dan**.

kov: 22.0
B

KOLEDAR

DRUŽBE SV. MOHORJA

ZA PRESTOPNO LETO

1920.

IZDALA IN ZALOŽILA

DRUŽBA SV. MOHORJA V PREVALJAH.

1919.

NATISNILA TISKARNA DRUŽBE SV. MOHORJA V PREVALJAH.

Z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofijstva.

|| 1825/60

22447
17.3.1960

Prestopno leto 1920

ima 366 dni (med temi 65 nedelj in praznikov po starem štetju) ter se začne s četrtkom in konča s petkom.

Začetek leta 1920.

Občno in državno leto se začne novega leta dan, 1. januarja.
Cerkveno leto se začne 1. adventno nedeljo.

Godovinsko število.

Zlato število	2	Rimsko število	3
Epakta ali mesečno kazalo	X	Nedeljska črka	D, C
Solnčni krog	25	Letni vladar: Venera.	

Letni časi.

Pomlad se začne 20. marca ob 11:59. | Jesen se začne 23. septembra ob 9:28.
Poletje se začne 21. junija ob 6:48. | Zima se začne 22. decembra ob 11:11.
Čas od 6. ure zveč. do 5. ure 59 min. zjutraj je zaznamovan s črtkanimi številkami.

Premakljivi prazniki.

Septuagesima 1. februarja.	Binkoštna nedelja 23. maja.
Pepelnica 18. februarja.	Sv. Trojica 30. maja.
Velika noč 4. aprila.	Sv. Rešnje Telo 3. junija.
Križev teden 10., 11. in 12. maja.	Srce Jezusovo 11. junija.
Vnebohod Kristusov 13. maja.	1. adventna nedelja 28. novembra.

Od Božiča do Pepelnice je 8 tednov.

Znamenja za mesečne kraje.

Mlaj	☉	ščep ali polna luna	☾
Prvi krajec	☽	Zadnji krajec	☾

Nebesna znamenja.

♈ oven	Υ	♉ lev	♌	♊ strelec	♐
♋ bik	♈	♊ devica	♍	♋ kozel	♈
♌ dvojčka	♊	♋ tehtnica	♎	♌ vodnar	♋
♍ rak	♌	♌ škorpion	♏	♍ ribi	♌

Mrki solнца in lune leta 1920.

Leta 1920. mrkneta solnce in luna po dvakrat, viden bo v srednji Evropi le prvi mrk lune.

1. Popolen mrk lune dne 3. vel. travna: Začetek mrka ob 11:00, višek ob 11:11, konec ob 11:22. Ta mrk bo viden v Evropi, na Atlantskem morju, v Severni in Južni Ameriki.

2. Delen mrk solнца dne 18. vel. travna: Mrk se prične ob 11:11, doseže svoj višek ob 6:14 ter konča ob 9:12. Ta mrk bo viden na Indijskem morju in v Avstraliji.

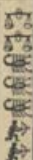

3. Popolen mrk lune dne 27. vinotoka. Pričetek mrka ob 1:25, višek ob 3:11, konec ob 4:57. Ta mrk bo viden na zapadu Severne Amerike, na Tihem morju, v Avstraliji, Aziji, na Indijskem morju in v vzhodni Afriki.

4. Delen solnčni mrk dne 10. listopada se prične ob 2:47, doseže svoj višek ob 4:52, se konča ob 6:57 in se bo videl v zapadni Evropi, v severno-vzhodni Ameriki in severno-zapadni Afriki.

SVEČAN FEBRUAR

Hrv.: Veljača; srbsko: фебруар; češko: Unor.

Dnevi	Godovi in nedelj. evanĝeliji	Zn.
5	O delavcih v vinogradu. Mat. 20, 1—16.	
1	Nedelja 1. predpepeln. Ignacij, šk.	
2	Ponedelj. Svečnica. Darov. Gosp.	
3	Torek Blaž, škof; Oskar, škof.	
4	Sreda Andrej, sp.; Veronika, dev. ☉	
5	Četrtek Agata, dev. muč.; Albuin, šk.	
6	Petek Tit, šk.; Doroteja, dev. muč.	
7	Sobota Romuald, opat; Rihard.	
6	Prilika o sejavcu in semenu. Luk. 8, 4-15.	
8	Nedelja 2. predpepeln. Janez Mat.	
9	Ponedelj. Ciril, škof; Apolonija, d. m.	
10	Torek Šolastika, dev.; Viljem, pušč.	
11	Sreda Prik. D. M. Lurške; Adolf. ☾	
12	Četrtek Humbelina, dev.; Evlalija, m.	
13	Petek Katarina Ričiška, devica.	
14	Sobota Valentin, muč.; Zožil, spozn.	
7	Jezus ozdravi slepca. Luk. 18, 31-43.	
15	Nedelja 3. predpepeln. Favstin.	
16	Ponedelj. Julijana, d.; Onezim, spoz.	
17	Torek Pust. Donat in tov., muč.	
18	Sreda Pepelnica. Simeon, škof.	
19	Četrtek Julijan, Konrad; Viktor. ☉	
20	Petek Eleverij, škof, mučenec.	
21	Sobota Maksimilijan, šk.; Eleonora.	
8	Hudobni duh skuša Jezusa. Mat. 4, 1-11.	
22	Nedelja 1. postna. St. sv. Petra v A.	
23	Ponedelj. Peter Dam.; Romana, dev.	
24	Torek Matija, apostol.	
25	Sreda † Kvatre. Valburga, opat.	
26	Četrtek Porfirij, škof; Nestor, škof.	
27	Petek † Kvatre. Leander, škof. ☽	
28	Sobota † Kvatre. Roman; Rajmund.	
9	Jezus se na gori izpremeni. Mat. 17, 1-9.	
29	Nedelja 2. postna. Ožbald, spozn.	

Izpremeni lune.

- ☉ ščep dne 4. ob 9:42 (dež in sneg).
 ☾ Zadnji krajec dne 11. ob 11:12 (dež in sneg).
 ☽ Mlaj dne 19. ob 11:35 (lepo). ☽
 ☽ Prvi krajec dne 27. ob 11:50 (mrzlo).

Nebesno znamenje.

- Solnce stopi v znamenje rib (♋) dne 19. ob 11:24.
 Dan zraste za 1 uro 32 min.
 Dan je dolg 9 ur 23 minut do 10 ur 55 min.

SUSEC

MAREC

Hrv.: Ožujak; srbsko: Marpat; češko: Brezen.

Dnevi	Godovi in nedelj. evangeliji	Zn.
1	Ponedelj. Albin, škof; Hadrijan, pap.	
2	Torek Simplicij, pap.; Bl. Karol.	
3	Sreda Kunigunda, ces.; Andrej, m.	
4	Četrtek Kazimir, spozn.; Lucij, p. ☉	
5	Petek Agapeta, m; Evzebij, spozn.	
6	Sobota Perpetua i. Felic., m.; Katar.	
10 Jezus izžene hudiča iz mutca. Luk. 11, 14-28.		
7	Nedelja 3. postna. Tomaž Akv.	
8	Ponedelj. Janez od Boga; Filemon, m.	
9	Torek Frančiška Rimska, vdova.	
10	Sreda 40 muč.; Kaj in Aleksander.	
11	Četrtek Heraklij, Cozim, mučenca.	
12	Petek Gregor I., pap.; Dionizij. ☾	
13	Sobota Rozina, vdova; Evfrazija, d.	
11 Jezus nasiti 5000 mož. Jan. 6, 1-15.		
14	Nedelja 4. postna (sredp.). Matilda.	
15	Ponedelj. Klemen Dvorjak; Longin, m.	
16	Torek Hilarij in Tacijan, muč.	
17	Sreda Patricij, škof; Jedert, dev.	
18	Četrtek Ciril Jeruzalemski, škof.	
19	Petek Jožef, ženin Dev. Marije.	
20	Sobota Feliks in tov.; Niketas, šk. ☉	
12 Judje hočejo Jez. kamenjati. Jan. 8, 46-59.		
21	Nedelja 5. postna (tiha). Benedikt.	
22	Ponedelj. Božja glava. Benvenut, šk.	
23	Torek Viktorin, muč.; Miklavž, m.	
24	Sreda Gabriel, nadang.; Berta, op.	
25	Četrtek Oznanjenje Mariji Dev.	
26	Petek Mar. 7 žalosti. Emanuel.	
27	Sobota Rupert, škof; Janez Dam. ☽	
13 Jezusov prihod v Jeruzalem. Mat. 21, 1-19.		
28	Nedelja 6. post. (ov.). Janez Kap.	
29	Ponedelj. Ciril, škof, mučenec.	
30	Torek Angela Fal.; Amadej, spozn.	
31	Sreda Modest, šk.; Gvidon, sp.	

Izpremeni lune.

- ☉ Ščep dne 4. ob 10:13 (lepo).
- ☾ Zadnji krajec dne 12. ob 6:51 (spremenljivo).
- ☉ Mlaj dne 20. ob 11:56 (dež).
- ☽ Prvi kraj. dne 27. ob 7:45 (sprem.)

Nebesno znamenje.

- Solnce stopi v znamenje ovna (♈) dne 20. ob 10:51. Začetek spomladi.
- Noč in dan sta enako dolga.
- Dan zraste za 1 uro 44 min. Dan je dolg 10 ur 59 min. do 12 ur 43 min.

MAY TRAVEN APRIL

Hrv.: Travanj; srbsko: Април; češko: Dubenj.

Dnevi	Godovi in nedelj. evangeliji	Zn.
1 Četrtek	† Veliki četrtek. Hugon.	☾
2 Petek	† Veliki petek. Francišek.	☾
3 Sobota	† Vel. sobota. Abundij. ☉	☾
14 Jezus vstane od mrtvih Mark. 16, 1-7.		
4 Nedelja	Velika noč. Vstaj. Gosp.	☾
5 Pondelj.	Velikon. pond. Vinc. Fer.	☾
6 Torek	Sikst, papež; Celestin, pap.	☾
7 Sreda	Herman; Eberhard, pušč.	☾
8 Četrtek	Albert, škof; Dionizij, muč.	☾
9 Petek	Marija Kleofa; Demeter, m.	☾
10 Sobota	Ezekijel, prer.; Mehtilda, d.	☾
15 Jezus se prikaže ob zaprtih durih. Jan. 20, 19-31.		
11 Nedelja	1. povelik. (bela). Leon I. ☾	☾
12 Pondelj.	Julij, pap.; Zenon, škof m.	☾
13 Torek	Hermenegild, m.; Iđa, dev.	☾
14 Sreda	Justin, Tiburcij, mučenca.	☾
15 Četrtek	Helena, kralj.; Anastazija.	☾
16 Petek	Turibij, škof; Kalist, muč.	☾
17 Sobota	Anicet, p. m.; Rudolf, muč.	☾
16 Jezus dobri pastir. Jan. 10, 11-16.		
18 Nedelja	2. povelik. Apolonij, m. ☉	☾
19 Pondelj.	Leon IX., pap.; Ema, vd.	☾
20 Torek	Marcelin, šk.; Neža, dev.	☾
21 Sreda	Varstvo sv. Jožefa.	☾
22 Četrtek	Sotr in Kaj, papeža-muč.	☾
23 Petek	Adalbert (Vojteh), m.-šk.	☾
24 Sobota	Jurij, muč.; Fidelis, muč.	☾
17 Jezus napove svoj odhod. Jan. 16, 16-22.		
25 Nedelja	3. povel. Varstva; Marko. ☽	☾
26 Pondelj.	M. dobr. sv.; Klet; Marcelin, p.	☾
27 Torek	Peregrin, sp.; Anastazij, p.	☾
28 Sreda	Pavel od križa; Vital, muč.	☾
29 Četrtek	Peter, muč.; Robert, opat.	☾
30 Petek	Katarina Sij., d.; Marijan.	☾

Izpremeni lune.

- ☾ ščep dne 3. ob 11:55 (dež).
- ☾ Zadnji krajec dne 11. ob 2:24 (spremenljivo).
- ☽ Mlaj dne 18. ob 10:39 (lepo).
- ☽ Prvi kraj. dne 25. ob 2:28 (sprem.).

Nebesno znamenje.

- ☼ Solnce stopi v znamenje bika (♉) dne 20. ob 10:39.
- Dan zraste za 1 uro 38 min.
- Dan je dolg 12 ur 46 min. do 14 ur 24 min.

Hrv.: Svibanj; srbsko: Maj; češko: Kveten.

Dnevi	Godovi in nedelj. evangeliji	Zn.
1 Sobota	Filip in Jakob, apostola.	☉
18 Jez. obeča učencem sv. Duha. Jan. 16, 5-14.		
2 Nedelja	4. povelik. Atanzij, škof.	☉ ☉ ☉ ☉ ☉ ☉ ☉ ☉
3 Ponedelj.	Najdba sv. križa.	
4 Torek	Florijan, muč.; Monika, vd.	
5 Sreda	Pij V., papež; Irenej, škof.	
6 Četrtek	Janez Ev. pred lat. vrati.	
7 Petek	Stanislav, šk.-muč.; Gizela.	
8 Sobota	Prikazen Mihaela nadangela.	
19 Jezus uči o moči molitve. Jan. 16, 23-30.		
9 Nedelja	5. povelik. Križevo; Gregor.	☉ ☉ ☉ ☉ ☉ ☉ ☉
10 Ponedelj.	Antonin, škof; Gordijan, m.	
11 Torek	Mamert, šk.; Gandolf, sp.	
12 Sreda	Pankracij, mučenec.	
13 Četrtek	Krist. vneboh. Servacij.	
14 Petek	Bonifacij, mučenec.	
15 Sobota	Zofija, muč.; Hilarij, sp.	
20 Jez. govori o pričevanju sv. Duha. Jan. 15, 16-27, 16, 1-4.		
16 Nedelja	6. povelik. Janez Nep., m.	☉ ☉ ☉ ☉ ☉ ☉ ☉
17 Ponedelj.	Paškal, spozn.; Maksima, d.	
18 Torek	Feliks, spozn.; Vincencij.	
19 Sreda	Celestin, papež; Ivo, spozn.	
20 Četrtek	Bernardin, spozn.; Bazila, d.	
21 Petek	Valens, mučenik; Feliks K.	
22 Sobota	Helena, dev.; Julija, d.	
21 Jez. govori o Sv. Duhu in ljub. Jan. 14, 23-31.		
23 Nedelja	Binkošti. Prih. Sv. Duha.	☉ ☉ ☉ ☉ ☉ ☉ ☉
24 Ponedelj.	Bink. pond. Marija p. kr. ☽	
25 Torek	Gregor VII., Urban, papeža.	
26 Sreda	+ Kvatre. Urban I., pap.	
27 Četrtek	Magdalena Pac., devica.	
28 Petek	+ Kvatre. Avguštin, šk.	
29 Sobota	+ Kvatre. Maksim (Veljko).	
22 Meni je dana vsa oblast. Mat. 28, 18-20.		
30 Nedelja	1. pob. Sv. Trojica; Ferd.	☉ ☉
31 Ponedelj.	Angela, dev.; Kancijan i. t.	

Izpremeni lune.

- ☉ ščep dne 3. ob 2:37 (dež).
- ☾ Zadnji krajec dne 11. ob 6:51 (sprem.)
- ☼ Mlaj dne 18. ob 7:25 (sprem.).
- ☽ Prvi krajec dne 24. ob 10:07 (lepo).

Nebesno znamenje.

Solnce stopi v znamenje dvojčkov (♊) dne 21. ob 10:22.
Dan zraste za 1 uro 14 min.
Dan je dolg 14 ur 27 min. do 15 ur 41 min.

ROZNIK

Hrv.: Lipanj; srbsko: Јунује; češko: Červen.

Dnevi	Godovi in nedelj. evangeliji	Zn.
1 Torek	Juvenčij, muč.; Gracijan. ☉	☉
2 Sreda	Marcelin, muč.; Erazem, šk.	☾
3 Četrtek	Sv. Rešnje Telo. Klotilda.	☾
4 Petek	Frančišek Kar., sp.; Kvirin.	☾
5 Sobota	Bonifacij, škof; Valerija.	☾
23 Prilika o veliki večerji. Luk. 14, 16-24.		
6 Nedelja	2. pobink. Norbert, škof.	☾
7 Ponedelj.	Robert, spozn.; Bogomil.	☾
8 Torek	Medard, šk.; Maksim, šk.	☾
9 Sreda	Primož in Felicijan. ☾	☾
10 Četrtek	Marjeta, kralj.; Mavrin, muč.	☾
11 Petek	Srce Jezusovo; Barnaba.	☾
12 Sobota	Janez Fak., spoz.; Flora, d.	☾
24 Prilika o izgubljeni ovci. Luk. 15, 1-10.		
13 Nedelja	3. pob. Srce Jez.; Anton P.	☾
14 Ponedelj.	Bazilij, škof; Elizej, prerok.	☾
15 Torek	Vid; Modest in Krescencija.	☾
16 Sreda	Franc Reg., sp.; Beno, šk. ☉	☾
17 Četrtek	Adolf, škof; Lavra, redovn.	☾
18 Petek	Feliks in Fortunat, mučen.	☾
19 Sobota	Julijana; Gervazij i. Protazij.	☾
25 O velikem ribjem lovu. Luk. 5, 1-11.		
20 Nedelja	4. pobink. Silverij, papež.	☾
21 Ponedelj.	Alojzij (Vekoslav), sp.	☾
22 Torek	Ahacij, mučenec; Pavlin, šk.	☾
23 Sreda	Eberhard, šk.; Cenon, sp. ☽	☾
24 Četrtek	Janez Krstnik (roj.). Kres.	☾
25 Petek	Viljem, opat; Prosper, škof.	☾
26 Sobota	Janez in Pavel, m.; Vigilij.	☾
26 O farizejski pravičnosti. Mat. 5, 20-24.		
27 Nedelja	5. pob. Hema, vd.; Vladislav.	☾
28 Ponedelj.	Leon II., p.; Irenej, spoz.	☾
29 Torek	Peter in Pavel, apostola.	☾
30 Sreda	Spomin sv. Pavla, ap.; Oton.	☾

Izpremeni lune.

- ☉ ščep dne 1. ob 8:38 (spremenljivo).
 ☾ Zadnji krajec dne 9. ob 7:50 (spremenljivo).
 ☉ Mlaj dne 16. ob 2:41 (spremenljivo).
 ☽ Prvi krajec dne 23. ob 7:50 (sprem.).

Nebesno znamenje.

- Solnce stopi v znamenje raka (♋) dne 21. ob 8:40. Začetek poletja. Najdaljši dan in najkrajša noč. Dan zraste do dne 22. za 18 minut in se zopet skrči do konca meseca za 3 minute. Dan je dolg 15 ur 43 min. do 15 ur 58 min.

Hrv.: Srpanj; srbsko: Јулије; češko: Červenec.

Dnevi	Godovi in nedelj. evangeliji	Zn.
1	Četrtek	Predr. rešnja kri; Teobald. ☉
2	Petek	Obiskov. Mar. D.; Oton, šk.
3	Sobota	Helijodor, šk.; Bertram. šk.
27 Jezus nasiti 4000 mož. Mark. 8, 1-9.		
4	Nedelja	6. pobink. Urh, šk.; Berta.
5	Ponedelj.	Ciril in Metod, šk. in sp.
6	Torek	Izaija, prerok; Dominika, m.
7	Sreda	Vilbald, škof; Pulherija, kr.
8	Četrtek	Elizabeta, kraljica; Kilijan.
9	Petek	Anatolija, d.; Veronika, d. ☾
10	Sobota	Amalija, dev.; Felicita, dev.
28 O lažnivih prerokih. Mat. 7, 15-21.		
11	Nedelja	7. pobink. Pij I., papež.
12	Ponedelj.	Mohor in Fortunat, muč.
13	Torek	Marjeta, d. m.; Anaklet, pap.
14	Sreda	Bonaventura, šk.; Just, m.
15	Četrtek	Henrik I. (Hinko); Vladimir. ☉
16	Petek	Škapul. Dev. Mar. Karm.
17	Sobota	Aleš, spozn.; Generoz, muč.
29 O krivičnem hišniku. Luk. 16, 1-9.		
18	Nedelja	8. pobink. Kamil Lel., sp.
19	Ponedelj.	Vincencij Pavl., sp.; Makrina.
20	Torek	Elija, prer.; Česlav, spozn.
21	Sreda	Daniel, prerok; Olga.
22	Četrtek	Marija Magdalena, spok. ☽
23	Petek	Apolinar, šk. in muč.; Liborij.
24	Sobota	Kristina, d. m.; Roman, m.
30 Jezus se joka nad Jeruz. Luk. 19, 41-47.		
25	Nedelja	9. pobink. Jakob, apost.
26	Ponedelj.	Ana, mati Mar. Dev.; Valens.
27	Torek	Pantaleon, m.; Natalija, muč.
28	Sreda	Inocencij, papež; Viktor, m.
29	Četrtek	Marta, devica; Beatrica, dev.
30	Petek	Abdon in Senen, m.; Julita.
31	Sobota	Ignacij Lojol., spoznav. ☉

Izpremeni lune.

- ☉ Ščep dne 1. ob 9:41 (spremenljivo).
- ☾ Zadnji kraj. dne 9. ob 6:06 (sprem.).
- ☽ Mlaj dne 15. ob 9:25 (spremenljivo).
- ☽ Prvi krajec dne 22. ob 8:20 (sprem.).
- ☉ Ščep dne 31. ob 11:11 (lepo).

Nebesno znamenje.

- Solnce stopi v znamenje leva (♌) dne 23. ob 5:35. Začetek pasjih dni.
- Dan se skrči za 55 minut.
- Dan je dolg 15 ur 57 min. do 15 ur 2 min.

VELIKI SRPAN AUGUST

Hrv.: Kolovoz; srbsko: Avgust; češko: Srpen.

Dnevi	Godovi in nedelj. evangeliji	Zn.
31 O farizeju in cestinarju. Luk. 18, 9-14.		
1 Nedelja	10. pobink. Vezi Petra, ap.	☾
2 Ponedelj.	Porcijunkula; Alfonz Lig.	☾
3 Torek	Najdba sv. Štefana; Lidija.	☾
4 Sreda	Dominik (Nedeljko), spozn.	☾
5 Četrtek	Marija Dev. snežna; Ožbald.	☾
6 Petek	Gospodova izpremenitev.	☾
7 Sobota	Kajetan, spok.; Donat.	☾
32 Jezus ozdravi gluhonemega. Mark. 7, 31-37.		
8 Nedelja	11. pobink. Cirijak, muč.	☾
9 Ponedelj.	Roman, muč.; Afra, mučen.	☾
10 Torek	Lavrencij, m.; Hugon, šk.	☾
11 Sreda	Tiburcij, m.; Suzana, dev.	☾
12 Četrtek	Klara, devica; Hilarija, muč.	☾
13 Petek	Hipolit in Kasijan, mučenca.	☾
14 Sobota	† Evzebij, sp.; Anastazija.	☾
33 O usmiljen. Samarijanu. Luk. 10, 23-27.		
15 Nedelja	12. pob. Vel. Gospojnica.	☾
16 Ponedelj.	Joahim, o. M. D.; Rok, spozn.	☾
17 Torek	Liberat, muč.; Hijacint, sp.	☾
18 Sreda	Agapit, muč.; Helena.	☾
19 Četrtek	Ludovik Toled., šk.; Julij.	☾
20 Petek	Bernard, opat; Štefan, kr.	☾
21 Sobota	Ivana Fr. vd.; Adolf, sp.	☾
34 Jezus ozdravi 10 gobavih. Luk. 17, 11-19.		
22 Nedelja	13. pobink. Timotej, muč.	☾
23 Ponedelj.	Filip Ben., Cahej, spozn.	☾
24 Torek	Jernej, ap.; Ptolomej, šk.	☾
25 Sreda	Ludovik, spoznavavec.	☾
26 Četrtek	Cefirin I., pap.; Samuel, m.	☾
27 Petek	Jožef K., spozn.; Natalija.	☾
28 Sobota	Avguštin, škof; Hermes, m.	☾
35 O božji previdnosti. Mat. 6, 24-33.		
29 Nedelja	14. pob. Angelska; Obgl. J. ☾	☾
30 Ponedelj.	Roza Lim., dev.; Feliks, m.	☾
31 Torek	Rajmund, spoz.; Izabela, dev.	☾

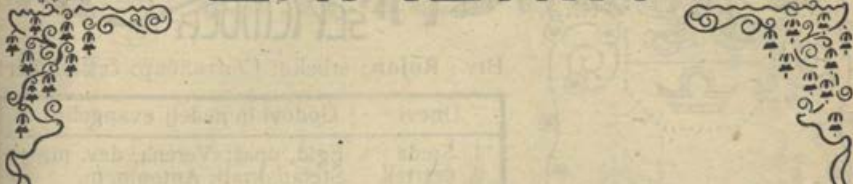
Izpremeni lune.

- ☾ Zadnji krajec dne 7. ob 1:51 (dež).
- ☾ Mlaj dne 14. ob 4:34 (dež).
- ☾ Prvi krajec dne 21. ob 11:52 (dež).
- ☾ ščep dne 29. ob 2:03 (spremenljivo).

Nebesno znamenje.

- ☾ Sonce stopi v znamenje device (♍) dne 23. ob 12:21. Konec pasjih dni.
- ☾ Dan se skrči za 1 uro 34 minut.
- ☾ Dan je dolg 14 ur 59 min. do 13 ur 25 m.

ZAPISNIK

<p>1. ...</p>	<p>... ..</p>	<p>... ..</p>
<p>2. ...</p>	<p>... ..</p>	<p>... ..</p>
<p>3. ...</p>	<p>... ..</p>	<p>... ..</p>
<p>4. ...</p>	<p>... ..</p>	<p>... ..</p>

<p>... ..</p>	<p>... ..</p>
---------------	---------------

KIMBUEC SEPTEMBER

Hrv.: Rujan; srbsko: Септембар; češko: Září.

Dnevi	Godovi in nedelj. evangelijski	Zn.
1 Sreda	Egid, opat; Verena, dev. m.	☾
2 Četrtek	Stefan, kralj; Antonin, m.	☾
3 Petek	Evfemija, Tekla, Doroteja.	☾
4 Sobota	Rozalija, dev.; Ida, kraljica.	☾
36 Jezus obudi mladeniča v N. Luk. 7, 11-16.		
5 Nedelja	15. pobink. Lavrencij J. ☾	☾
6 Ponedelj.	Hermogen, Pelagij, muč.	☾
7 Torek	Bronislava, n.; Regina, d.-m.	☾
8 Sreda	Mala gosp. Rojstvo M. D.	☾
9 Četrtek	Korbinijan, šk.; Gorgonij, m.	☾
10 Petek	Nikolaj Toled., spoznav.	☾
11 Sobota	Prot in Hijacint, mučenca.	☾
37 Jezus ozdravi vođeničnega. Luk. 14, 1-11.		
12 Nedelja	16. pob. Marijino ime. ☾	☾
13 Ponedelj.	Notburga, dev.; Virgilij, m.	☾
14 Torek	Poviš. križa; Katarina G., d.	☾
15 Sreda	† Kvatre. Marija 7 žalosti.	☾
16 Četrtek	Ljudmila, vd.; Kornelij.	☾
17 Petek	† Kvatre. Lambert, šk. m.	☾
18 Sobota	† Kvatre. Jožef Kup., sp.	☾
38 O največji zapovedi. Mat. 22, 34-46.		
19 Nedelja	17. pob. 7 žalosti; Januarij.	☾
20 Ponedelj.	Evstahij, mučen.; Suzana. ☽	☾
21 Torek	Matej, apostol; Mavra.	☾
22 Sreda	Mavricij in tov, mučenci.	☾
23 Četrtek	Tekla, dev. muč.; Lin, pap.	☾
24 Petek	Marija Dev. reš. ujetnikov.	☾
25 Sobota	Kleofa, spozn.; Firmin, škof.	☾
39 Jezus ozdravi mrtvoudnega. Mat. 9, 1-8.		
26 Nedelja	18. pob. Ciprijan in Justina.	☾
27 Ponedelj.	Kozma in Damijan, muč.	☾
28 Torek	Večeslav, kralj; Marcijal. ☽	☾
29 Sreda	Mihael, nadangel; Evtihij.	☾
30 Četrtek	Hieronim (Jerko), c. učenik.	☾

Izpremeni lune.

- ☾ Zadnji kraj. dne 5. ob 5:58 (sprem.).
- ☽ Mlaj dne 12. ob 1:52 (dež).
- ☽ Prvi krajec dne 20. ob 5:55 (dež).
- ☽ Ščep dne 28. ob 2:57 (dež).

Nebesno znamenje.

- Solnce stopi v znamenje tehtnice (♎) dne 23. ob 9:28.
- Začet. jeseni. Noč in dan enako dolga.
- Dan se skrči za 1 uro 40 min.
- Dan je dolg 13 ur 22 m. do 11 ur 42 m.

LISTOPAD OKTOBER

Hrv.: Listopad; srbsko: Oktobar; češko: Říjen.

Dnevi	Godovi in nedelj. evangeliji	Zn.
1 Petek	Remigij, škof; Areta, muč.	☾
2 Sobota	Angeli varih. Leodegar.	☾
40 Prilika o kralj. ženitnini. Mat. 22, 1-14.		
3 Nedelja	19. pob. Rožnovenska.	☾
4 Ponedelj.	Francšek Seraf., sp.; Edvin.	☾
5 Torek	Placid in tovariši, muč.	☾
6 Sreda	Bruno, sp.; Fida (Vera), d.-m.	☾
7 Četrtek	Rožni venec. Justina.	☾
8 Petek	Brigita, vd.; Simeon, spozn.	☾
9 Sobota	Dionizij, šk. m.; Abraham.	☾
41 Jezus ozdravi kraljič. sina. Jan. 4, 46-53.		
10 Nedelja	20. pobink. Francšek B.	☾
11 Ponedelj.	Nikazij, šk.; Firmin, škof.	☾
12 Torek	Maksimilijan; Serafin.	☾
13 Sreda	Edvard, kr.; Koloman, muč.	☾
14 Četrtek	Kalist, pap.; Domicijan, šk.	☾
15 Petek	Terezija, dev.; Brunon, šk.	☾
16 Sobota	Gal, op.; Maksima, dev.	☾
42 Prilika o kralj. računu. Mat. 18, 23-35.		
17 Nedelja	21. pob. Posvet. c.; Hedviga.	☾
18 Ponedelj.	Luka, evang.; Just, muč.	☾
19 Torek	Peter Alk., sp.; Ebin, op.	☾
20 Sreda	Janez Kancijan, spoznav.)	☾
21 Četrtek	Uršula, dev.; Hilarijon, opat.	☾
22 Petek	Kordula, d. m.; Mar. Saloma.	☾
23 Sobota	Severin, šk.; Janez Kap.	☾
43 Dajte cesarju, kar je cesarj. Mat. 22, 15-21.		
24 Nedelja	22. pob. Rafael, nadang.	☾
25 Ponedelj.	Krisant in Krišpin, mučenca.	☾
26 Torek	Evarist; Lucijan in Marcel.	☾
27 Sreda	Frumencij, šk.; Sabina, m. ☉	☾
28 Četrtek	Simon in Juda, apostola.	☾
29 Petek	Narcis, škof; Hijacint, muč.	☾
30 Sobota	Klavdij, muč.; Marcel, muč.	☾
44 Jezus obudi Jairovo hčer. Mat. 9, 18-26.		
31 Nedelja	23. pobink. Volbenk, šk.	☾

Izpremeni lune.

- ☾ Zadnji krajec dne 5. ob 15:51 (lepo).
- ☾ Mlaj dne 12. ob 15:50 (lepo).
-) Prvi krajec dne 20. ob 15:29 (lepo).
- ☉ ščep dne 27. ob 3:09 (spremenlj.).

Nebesno znamenje.

- Solnce stopi v znamenje škorpijona (♏) dne 23. ob 15:11.
- Dan se skrči za 1 uro 42 min.
- Dan je dolg 11 ur 38 m. do 9 ur 56 m.

LISTOPAD NOVEMBER

Hrv.: Studeni; srb.: Новембар; češko: Listopad

Dnevi	Godovi in nedelj. evangeliji	Zn.
1	Ponedelj. God vseh svetnikov.	
2	Torek	Vseh vernih duš.
3	Sreda	Viktorin; Hubert, spozn. ☾
4	Četrtek	Karol Boromej, šk.; Modesta.
5	Petek	Caharija, oče Janeza Krst.
6	Sobota	Lenard (Lenko), opat; Sever.
45 O dobrem semenu. Mat. 13, 24—30.		
7	Nedelja 24. pobink.	Prosdocim, šk.
8	Ponedelj.	Bogomir, šk.; Deodat, m.
9	Torek	Božidar, muč.; Orest, muč.
10	Sreda	Andrej Avel, spoznav. ☉
11	Četrtek	Martin (Davorin), šk.; Mena.
12	Petek	Martin, pap. muč.; Kunibert.
13	Sobota	Stanislav Kostka, spoznav.
46 Prilika o gorčičnem semenu. Mat. 13, 31-35.		
14	Nedelja 25. pobink.	Jozafat, šk. m.
15	Ponedelj.	Leopold (Levko), vojv. sp.
16	Torek	Edmund, šk.; Otmar, opat.
17	Sreda	Gregorij Čudodej, škof.
18	Četrtek	Odon, opat; Evgen, sp. ☽
19	Petek	Elizabeta, kr.; Poncijan, pap.
20	Sobota	Feliks Val., sp.; Edmund.
47 O grozoti razdejanja. Mat. 24, 15-35.		
21	Nedelja 26. pobink.	Dar. Mar. Dev.
22	Ponedelj.	Cecilija, d. m.; Maver, opat.
23	Torek	Klemen, pap. m.; Felicita, m.
24	Sreda	Janez od Križa, sp.; Hrizogon.
25	Četrtek	Katarina, dev. mučenica.
26	Petek	Konrad, šk.; Silvester, op. ☉
27	Sobota	Virgil, škof; Ahacij, škof.
48 O poslednji sodbi. Luk. 21, 25-33.		
28	Nedelja 1. advent.	Eberhard, škof.
29	Ponedelj.	Vsivesn. 3 r. sv. Fr.; Saturnin.
30	Torek	Andrej, apostol; Justina.

Izpremeni lune.

- ☾ Zadnji krajec dne 3. ob 8:35 (dež).
- ☉ Mlaj dne 10. ob 5:05 (lepo).
- ☽ Prvi krajec dne 18. ob 3:15 (sneg).
- ♄ Ščep dne 26. ob 2:15 (sneg).

Nebesno znamenje.

- Solnce stopi v znamenje strelca (♏) dne 22. ob 3:15.
- Dan se skrči za 1 uro 14 minut.
- Dan je dolg 9 ur 54 m. do 8 ur 37 m.

ZAPISNIK

1. Zvezda	1. Zvezda
2. Zvezda	2. Zvezda
3. Zvezda	3. Zvezda
4. Zvezda	4. Zvezda
5. Zvezda	5. Zvezda
6. Zvezda	6. Zvezda
7. Zvezda	7. Zvezda
8. Zvezda	8. Zvezda
9. Zvezda	9. Zvezda
10. Zvezda	10. Zvezda
11. Zvezda	11. Zvezda
12. Zvezda	12. Zvezda
13. Zvezda	13. Zvezda
14. Zvezda	14. Zvezda
15. Zvezda	15. Zvezda
16. Zvezda	16. Zvezda
17. Zvezda	17. Zvezda
18. Zvezda	18. Zvezda
19. Zvezda	19. Zvezda
20. Zvezda	20. Zvezda
21. Zvezda	21. Zvezda
22. Zvezda	22. Zvezda
23. Zvezda	23. Zvezda
24. Zvezda	24. Zvezda
25. Zvezda	25. Zvezda
26. Zvezda	26. Zvezda
27. Zvezda	27. Zvezda
28. Zvezda	28. Zvezda
29. Zvezda	29. Zvezda
30. Zvezda	30. Zvezda
31. Zvezda	31. Zvezda

1. Zvezda - 1. Zvezda
 2. Zvezda - 2. Zvezda
 3. Zvezda - 3. Zvezda
 4. Zvezda - 4. Zvezda
 5. Zvezda - 5. Zvezda
 6. Zvezda - 6. Zvezda
 7. Zvezda - 7. Zvezda
 8. Zvezda - 8. Zvezda
 9. Zvezda - 9. Zvezda
 10. Zvezda - 10. Zvezda
 11. Zvezda - 11. Zvezda
 12. Zvezda - 12. Zvezda
 13. Zvezda - 13. Zvezda
 14. Zvezda - 14. Zvezda
 15. Zvezda - 15. Zvezda
 16. Zvezda - 16. Zvezda
 17. Zvezda - 17. Zvezda
 18. Zvezda - 18. Zvezda
 19. Zvezda - 19. Zvezda
 20. Zvezda - 20. Zvezda
 21. Zvezda - 21. Zvezda
 22. Zvezda - 22. Zvezda
 23. Zvezda - 23. Zvezda
 24. Zvezda - 24. Zvezda
 25. Zvezda - 25. Zvezda
 26. Zvezda - 26. Zvezda
 27. Zvezda - 27. Zvezda
 28. Zvezda - 28. Zvezda
 29. Zvezda - 29. Zvezda
 30. Zvezda - 30. Zvezda
 31. Zvezda - 31. Zvezda

GRUDEN - DECEMBER -

Hrv.: Prosinac; srb.: Децембар; češko: Prosinec.

Dnevi	Godovi in nedelj. evangeliji	Zn.
1 Sreda	Eligij, škof; Natalija, d. m.	☿
2 Četrtek	Spom. vseh rajn. 3r.; Bibij. (♁
3 Petek	Frančišek Ks., spoz.; Lucij.	♁
4 Sobota	Barbara, dev. m.; Peter Zlat.	♁
49 Janez Krstnik v ječi. Mat. 11, 2-10.		
5 Nedelja	2. advent. Saba, opat.	♁
6 Ponedelj.	Miklavž (Nikolaj), škof.	♁
7 Torek	† Ambrozij; Agaton, muč.	♁
8 Sreda	Brezmad. spoč. Mar. Dev.	♁
9 Četrtek	Peter For., škof; Sirij, škof.	♁
10 Petek	Lavretanska M. B.; Judit. ☉	♁
11 Sobota	Damaz, papež; Trazon, op.	♁
50 Jan. Krst. pričuje o Kristusu. Jan. 1, 19-28.		
12 Nedelja	3. advent. Sinezij, muč.	♁
13 Ponedelj.	Lucija, dev. muč.; Otilija.	♁
14 Torek	Spiridion (Dršan), Nikazij, šk.	♁
15 Sreda	† Kvatre. Jernej, šk.; Krist.	♁
16 Četrtek	Evzebij, škof; Adela, dev.	♁
17 Petek	† Kvatre. Lazar, šk.; Berta.	♁
18 Sobota	† Kvatre. Gracijan, šk. ☽	♁
51 Jan. Krst. poklican v prerok. Luk. 3, 1-9.		
19 Nedelja	4. advent. Nemezij, muč.	♁
20 Ponedelj.	Liberat, muč.; Peter, kan.	♁
21 Torek	Tomaz, apost.; Glicerij.	♁
22 Sreda	Demetrij in Honorat, m.	♁
23 Četrtek	Viktorija, dev.; Dagobert, kr.	♁
24 Petek	† Adam in Eva; Irmina, d.	♁
25 Sobota	Božič. Rojstvo Gosp. ☉	♁
52 Sim. in Ana oznanujeta Gosp. Luk. 2, 33-40.		
26 Nedelja	N. pred Nov. let. Štefan.	♁
27 Ponedelj.	Janez Ev., ap.; Fabiola.	♁
28 Torek	Nedolžni otročiči. Kastor.	♁
29 Sreda	Tomaz, škof; Trofin, muč.	♁
30 Četrtek	David, kr.; Liberij, muč.	♁
31 Petek	Silvester, pap.; Pavlina, m.	♁

Izpremeni lune.

- ☾ Zadnji krajec dne 2. ob 5:29 (lepo).
- ☉ Mlaj dne 10. ob 11:04 (mrzlo, veter).
- ☽ Prvi kraj. dne 18. ob 3:40 (lepo).
- ☽ Ščep dne 25. ob 1:39 (sneg in dež).

Nebesno znamenje.

Solnce stopi v znamenje kozla (♈) dne 22. ob 11:17. Začetek zime. Najkrajši dan in najdaljša noč. Dan se skrči do dne 22. za 19 minut in zopet zraste do konca meseca za 5 minut. Dan je dolg 8 ur 35 min. do 8 ur 21 min.

ZAPISNIK

Pomenljivi vremenski dnevi.

Januar:

Sv. Makarij jasen ali meglen,
naznanja enako jesen.
Če o sv. Vincenciju solnce sije,
se v jeseni kruha in vina užije.
Spreobrnitev Pavla jasno vreme
obeta sadov lepo breme.

Februar:

Če se Svečnica jasno zdani,
zima še dolgo trpi.
Sv. Matija led prebija,
če ga ni, ga pa naredi.

Marec:

Moča v tihi nedelji,
se žetve nikar ne veselji.
Sv. Jožef lep in jasen,
dobre letine prerok prijazen.
Če so ob Rupertu lepi dni,
se seno lahko suši.

April:

O sv. Jurju naj se vrana v setvi skrije.
O sv. Jurju še slepe mlade vrane,
kmetje bodo volje razigrane.

Maj:

Pred Pankracijem naj poletnih ne bo dni,
da za Ksaverijem slana polj več ne mori.
Brez dežja Pankrac in Urban,
dobre trgatve up je dan.

Junij:

Kakor se Medard zdani,
vreme 40 dni trpi.
Sv. Vid dežja ne daj,
da bo lepe žetve kaj!

Julij:

Če Marijinega dne ne bo lepó,
se dež ves mesec ustavil ne bo.
O sv. Marjeti naj dežja ne bo,
ne bi se ga veselil nikdo.

Avgust:

Ob Lovrencu in Jerneju lepih dni
se vsakdo jeseni lahko veseli.
Kakršno vreme dá Kasijan,
bo ostalo še marsikateri dan.

September:

Če Ilij mine lepega dne,
se lepa jesen upati sme.
Kakor se je vreme na Gospojnico
skazalo,
štiri tedne bo naprej ostalo.

Oktober:

Kakor je sv. Uršula pričela,
bo zima vsa izpela.
Sv. Gal deževen ali suh —
prihodnjega poletja ovaduh.

November:

Sv. Martin naj bo suh,
da po zimi raste kruh.
Sneg sv. Andreja
polju ni kaj prida odeja.

December:

Prvega tedna v adventu mraz
trajal bo ves zimski čas.
Božič zeleni
se za Velikonoč zameni.

Prva pomoč v nezgodah.

Zastrupljenje. Najprej treba do-
gnati, kako se je zastrupljenje povzro-
čilo. Takoj je treba iti po zdravnika.
Zastrupi se človek

a) z rudninskimistrupi, kakor
z arzenikom (mišnico), svincem, fos-
forjem, bakrom, živim srebrom in jed-
kimi kislinami (žveplovo, solitrovo in
solno kislino). Bolnika treba spraviti
do bljuvanja: naj se mu ščegeče grlo,
hitro naj se mu da večja množina
mlačnega mleka, olja, močne poljke,

milnice. Le zoper fosfor olja ne smeš
vzeti.

Z arzenikom (mišnico) se lahko
kdo zastrupi z zelenimi slaščicami, s
strupom, ki je namenjen za podgane,
muhe, ali pa z belo mišnico.

S fosforom se kdo zastrupi, če
poje vžigaličnih glav. Naj se bolniku
da piti galice (za en bob se je raztopi
v kozarcu vode).

Z bakrom se ljudje zastrupijo,
če so se živila hranila v obrabljenih

bakrenih posodah, kjer se je napravil zeleni volk. Bolniku se naj da beljakovine in vode s stolčenim ogljem.

Zoper žvepleno kislino se da požgane magnezije: mesto tega lahko tudi prahu od krede ali sè stene nadrganega apna. Na želodec se nakladajo mrzli obkladki in bolniku daje ledu, da ga požira.

Enako se postopa pri zastrupljenju sè solno ali žvepleno kislino.

Če se kdo zastrupi z lugom, naj se mu takoj da močne octove vode, ali vodo z limono v večji množini, vmes po žlicah olja.

b) Z rastlinskimi strupi: strihin, morfij, kačje črešnje, črnc, gobe, nikotin i. dr. Najprej treba spraviti bolnika do tega, da močno bljuva, potem se mu naj skuha čaja iz hrastove, vrbove ali smrekove skorje, močne črne kave ali čaja. Na glavo naj se bolniku devajo ledeni obkladki.

c) Z živalskimi strupi: Tako se človek lahko zastrupi, če ga popade stekel pes, piči gad, huda muha, čbela, osa, sršen, zastrupi se lahko ob mrliču, ob bolni živini, sè slabim mesom ali izprijeno klobaso. Paziti je treba, da strup ne pride v krvni tok. Zato je treba ranjeni člen nad rano močno zadržniti z vrvjo ali ruto. Strup naj se krepko izsesa iz rane, a na jeziku ali v ustih ne sme biti rana. Potem se naj rana izžge z žarečim železom: nožem, žreb-ljem, ključem, ali pa se rana izžge sè salmijakom, peklenskimi kamnom, ali nekaterimi kapljami karbolne krdine in se delajo naprej obkladki s karbolno vodo. Če je koga pičil gad, pravijo, da je dobro, bolnika upijaniti z vinom ali žganjem. Če se je kdo zastrupil s klobaso, naj se spravi do bruhanja, nato se mu da mečilo in napravi močen klistir. Na glavo se dajejo ledeni obkladki, v krepčilo pa se bolniku ponudi črne kave ali vina.

Če se je kdo **poškodoval**: urezal, zabodel, otolkel, spahnil ali zganil si kak člen, ustrelil ali osmodil se, treba je tako pomoči: če rana močno krvavi, zatisni jo s prstom ali kakim orodjem, dočas da pride zdravnik; če mogoče, trdo preveži člen nad rano proti srcu. Če krvavenje ni prehudo, se ustanovi z mrzlo vodo, snegom, ledom ali koščekom gobe, ki se rani naloži. Sploh je pri vsaki poškodbi treba najprej hladiti z vodo, ledom ali snegom. Tudi jesiha se lahko vlije na rano ali bolje galunove vode in krvavenje se bo usta-

vilo. Če se je kdo močno otolkel, naj se pridno nakladajo mrzli obkladki, zmečkano meso pa se naj večkrat na dan moči z arnika-tinkturo.

Če si je kdo polomil kost, ga treba položiti na pripravno ležišče in potem ga sleči. Če je dotični člen zelo otekel, naj se obleka zreže z života. Potem se prizadeti člen hladi z mrzlimi obkladki, dokler zdravnik ne dojde.

Ako si je kdo izpahnil ali zganil kak člen, naj se delajo naprej mrzli obkladki. Izganjeni člen mora zdravnik uravnati.

Če se je kdo ustrelil, se dene na rano mokra ruta, ki se pokrije z voščenim platnom ali gutaperha-papirjem ter se obveže sè suho ruto. Dočas da pride zdravnik, se napravljajo mrzli obkladki z vodo ali ledom.

Če se je kdo osmodil, naj se delajo takoj in dalje časa mrzli obkladki; potem se rana obveže z mehkim platnom, namazanim sè svežim lojem.

Na **zmrzle roke ali noge** se dajejo mrzli obkladki in se drgajo sè snegom. Potem se daje zmrzli ud večkrat na dan v kopel sè solno kislino, po kopeli se ud ali dotično mesto namaže z mastjo.

Rane in tvori naj se umivajo z karbolno vodo, da so čiste, potem se pokrijejo z mehkim platnom, namazanim z mastjo ali oljem.

Omedlelega človeka je treba najprej oprostiti vsake ovirajoče ga obleke, potem ga položiti ravno na hrbet: nato mu pahljaj v obličje hladnega zraka, oškropi ga z mrzlo vodo, čelo in senci mu omivaj z jesihom, eterjem ali kolonjsko vodo. Pod nos mu drži salmijakovca, sesmojenega perja ali dlake, da začne kihati ter se tako vzdrami. Če je zelo huda omedlelica, naj se roke ali noge toplo kopljejo, podplati naj se krtačijo, na srce pa se položi gorčični papir. Bolnika je spraviti umetno na dihanje s tem, da ga položiš poševi, mu odpreš usta, jezik potegneš ven ter ga držiš z roko, ko drug človek dviga bolniku roke čez glavo in jih giblje nazaj do prs — kakih desetkrat v minuti. Ko se bolnik zave, mu daj malo mrzle vode, potem naj še nekaj časa leži stegnjen, ali naj se vsede na postelji.

Če se je kdo **utopil**, naj se takoj potegne iz vode, nos, usta in grlo naj se mu očistijo pen, glin in vse nesnage. Potem se naj nese v toplo sobo, sleče in tako položi na stran, da zgornji život visi nekoliko navzdol in se voda

more iz ust odteči. Potem se tako položi, da je glava nekoliko vzvišena, noge pa visijo navzdol. Truplo se posuši s toplimi rutami, zavije v rjuhe ali odeje in se poživlja, kakor zgoraj, z dviganjem rok.

Če se kdo **uduši v plinu**, ga treba takoj odnesti na zrak, rešitelj pa naj pazi, da sam ne pride v nevarnost: naj se da, če treba, otveči za vrv in v usta naj vzame z vodo in jesihom napojeno gobo. Bolniku je sleči obleko, ki bi ga ovirala, in ga posaditi na klop, ali položiti v posteljo. V obraz in na prsi mu brizgaj mrzle vode in ga poživljaj kakor zgoraj. Ko more zopet kaj pogoltniti, se mu da močne kave, vina, ruma, čaja ali vode. Potem je sevé treba poklicati zdravnika.

Ako je kdo **zmrznil**, ga treba primiti skrajno previdno, ker se zmrzli prsti hitro lomijo, in prenesti ga v

mrzlo sobo. Obleka se previdno zreže z života, ki se potem zagrne v sneg ali v rjuhe, ki so se namočile v zmrzlo vodo in potem izžele. Čez pol ure začnemo ude zaporedoma drgati sè snegom ali mrzlimi rjuhama, dokler ne postanejo gibčne in se život ne segreje. Ko je ponesrečeni začel dihati, se spravi v hladno postelj in drga naprej z mrzlimi rutami. Ko more zopet pogoltniti, naj se bolniku da ruma ali kave.

Če kdo iz rane hudo **krvavi**, ker se je urezal ali je padel, zapri rano, stisni jo vkup, da zrak ne pride v rano. Omij rano z vodo in arniko in obveži jo s čistim platnom ali karbolno vato, namočeno v arniko. Dobro je dotični ud nad rano trdo obvezati.

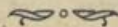
Če se je komu **kri vnela** (zastrupila), skuhaj senenega drobca in ga obveži na otekli ud kolikor mogoče vročega; nakladek ponovi v 15 minutah.

Vremenski ključ

s katerim vreme za celo leto naprej vsakdo lahko vé, ako le vé, kdaj se luna izpremeni, to je: ob kateri uri nastopi prvi krajec ☾, ščep ☽, zadnji krajec ☾ in mlaj ☽. — Ta ključ je napravil veleučeni slavni zvezdoslovec J. W. Heršelj, in dunajska kmétijska družba ga je leta 1839. spoznala za najbolj zanesljivega. Pomeni pa, kadar se luna izpremeni:

Ob uri	Po letu	Po zimi
od 12—2 popoldne	veliko dežja	sneg in dež
od 2—4 popoldne	spremenljivo	lepo in prijetno
od 4—6 popoldne	lepo	lepo
od 6—10 zvečer	lepo ob severu ali zapadu dež ob jugu ali jugozapadu	dež in sneg ob jugu ali zapadniku
od 10—12 po noči	lepo	lepo
od 12—2 po noči	lepo	mrzlo, če ni jugozapadnik
od 2—4 zjutraj	mrzlo in dež	sneg in vihar
od 4—6 zjutraj	dež	sneg in vihar
od 6—10 dopoldne	spremenljivo	dež ob severozapadniku sneg ob vzhodniku
od 10—12 opoldne	veliko dežja	mrzlo in mrzel veter

Opomba. Celo leto se razdeli na dva dela, t. j. leto in zimo; za leto velja čas od 15. aprila do 16. oktobra, ostali čas pa velja za zimo. — Da se na ta ključ moremo zanašati bolj, kakor na druge koledarje, o tem smo se prepričali.

Doba brejosti domačih živali.

Začetek brejosti	Kdaj povrže?			
	Kobila po 340 dneh	Krava po 285 dneh	Ovca in koza po 154 dneh	Svinja po 120 dneh
1. januarja	6. decemb.	12. oktobra	3. junija	30. aprila
11. "	16. "	22. "	13. "	10. maja
21. "	26. "	1. novemb.	23. "	20. "
31. "	5. januarja	11. "	3. julija	30. "
10. februarja	15. "	21. "	13. "	9. junija
20. "	25. "	1. decemb.	23. "	19. "
2. marca	4. februarja	11. "	2. avgusta	29. "
12. "	14. "	21. "	12. "	9. julija
22. "	24. "	31. "	22. "	19. "
1. aprila	6. marca	10. januarja	1. septemb.	29. "
11. "	16. "	20. "	11. "	8. avgusta
21. "	26. "	30. "	21. "	18. "
1. maja	5. aprila	9. februarja	1. oktobra	28. "
11. "	15. "	19. "	11. "	7. septemb.
21. "	25. "	1. marca	21. "	17. "
31. "	5. maja	11. "	31. "	27. "
10. junija	15. "	21. "	10. novemb.	7. oktobra
20. "	25. "	31. "	20. "	17. "
30. "	4. junija	10. aprila	30. "	27. "
10. julija	14. "	20. "	10. decemb.	6. novemb.
20. "	24. "	30. "	20. "	16. "
30. "	4. julija	10. maja	30. "	26. "
9. avgusta	14. "	20. "	9. januarja	6. decemb.
19. "	24. "	30. "	19. "	16. "
29. "	3. avgusta	9. junija	29. "	26. "
8. septemb.	13. "	19. "	8. februarja	5. januarja
18. "	23. "	29. "	18. "	15. "
28. "	2. septemb.	9. julija	28. "	25. "
8. oktobra	12. "	19. "	10. marca	4. februarja
18. "	22. "	29. "	20. "	14. "
28. "	2. oktobra	8. avgusta	30. "	24. "
7. novemb.	12. "	18. "	9. aprila	6. marca
17. "	22. "	28. "	19. "	16. "
27. "	1. novemb.	7. septemb.	29. "	26. "
7. decemb.	11. "	17. "	9. maja	5. aprila
17. "	21. "	27. "	19. "	15. "
27. "	1. decemb.	7. oktobra	29. "	25. "

Valilna doba perutnine.

Dom. kura vali v 20—22 dn. 16—20 jajc
 Puran " " 27—28 " 15—20 "
 Gos " " 28—32 " 12—15 "

Raca vali v 28—32 dneh 15—18 jajc
 Golob " " 17—19 " 2—3 jajca
 in na leto 6—10 jajc

Kako se zračuna kubična mera okroglih debel ali klad.

P = srednji prerez v *cm*; K = ključ.

P	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
K	28	38	50	64	78	95	113	133	154	177	201	227
P	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
K	254	284	314	346	380	415	452	491	531	573	616	661
P	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41
K	707	755	804	855	908	962	1018	1075	1134	1195	1257	1320
F	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53
K	1385	1452	1521	1590	1662	1735	1810	1886	1964	2043	2174	2206
P	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65
K	2290	2376	2463	2552	2642	2734	2827	2923	3019	3117	3217	3318
P	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77
K	3421	3526	3632	3739	3849	3959	4072	4185	4301	4418	4537	4657
P	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89
K	4778	4902	5027	5153	5281	5411	5542	5675	5809	5945	6082	6221
P	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101
K	6362	6504	6648	6793	6940	7088	7238	7390	7543	7698	7854	8012

Pojasnilo: Preseg se meri sredi debla. Srednji prerez se najde tako, da sešteješ prerez obeh koncev in vsoto razdeliš z 2.

Zgornje, ležeče številke v tej tabeli pomenijo srednji prerez debla v centimetrih, spodnje, stoječe številke pa ključ, ki spada k dotičnemu prerezu. Deblo se zmeri tako, da se ključ pomnoži z dolgostjo in deli s številko 10.000.

Mera je torej:
$$\frac{\text{dolgot} \times \text{ključ}}{10.000}$$

Zgled: Deblo je dolgo 8 m, v sredi znaša prerez 47 cm, k temu prerezu je ključ številka 1735; kubična mera je torej:

$$1735 \times 8 = 13.880; 13.880 : 10.000 = 1.388 \text{ m}^3.$$

Opomba: m^3 , kubični meter, festmeter, je lesena klada, 1 m dolga, 1 m široka, 1 m visoka; to je enotna mera za večje množine lesa.

Knez in škof lavantinski dr. Mihael Napotnik.

(K tridesetletnici njegovega škofovanja. — Spisal dr. Anton Medved.)

Blagor vsem onim, katerim je božja Previdnost dala priložnost, storiti mnogo lepega in za javnost koristnega! Tem bolj blagor tistim, ki opravljajo zaslužna in plemenita dela dolgo vrsto plodovitih let! Takim veljajo vspodbudne besede sv. pisma: „Hvalimo sloveče može in očake svoje v njih rodovinah! Njih ime živi od roda do roda! Njih modrost ljudstva pripovedujejo in njih slavo srenja oznanjuje!“ (Sirah, 44, 1. 14. 15.)

Kdo se ne bi le-teh besed spomnil ob praznovanju raznih obletnic in jubilejev vrlih mož? Kdo se ne bi takrat s spoštovanjem in priznanjem obrnil na njih dolgotrajno uspešno delovanje?

Tako pomenljivo obletnico je leta 1919. obhajala lavantinska škofija — tridesetletnico blagoslovljenega škofovanja svojega kneza in škofa dr. Mihaela Napotnika.

Trideset let v trudapolni službi in v visokem dostojanstvu — pač mnogo je let! V lavantinski škofiji, ki že obstoji od leta 1228, sta samo dva škofa tako obletnico dosegla: Jurij Stobej plem. Palmburg, izboren bojevnik za pravice katoliške Cerkve ob vi-harnih časih in srditih bojih z nasilnim protestantstvom (lavantinski škof od leta 1584—1618) in Frančišek Kašpar plem. Stadion (lavantinski škof od leta 1673—1704).

Po več ko 200 letih je torej lavantinska škofija zopet obhajala tridesetletnico svojega škofa. Spomnila je vse vernike na plodonosno delovanje, na velik trud in silne napore, vso neugasljivo gorečnost in apostolsko oduševljenje, s kojim je izpolnjeval škof dr. Napotnik težke dolžnosti svoje višjepastirske časti tekom trideset težavnih let.

Da odličnega slavljenca natančneje spoznamo, oglejmo si nekoliko njegov življenje! Naslednje črtice nam ga naj pojasnijo!

Rojen je bil knezoškof dr. Mihael Napotnik dne 20. septembra leta 1850. v prijazni vasi Tepanje, v prelepi konjiški župniji.

Župnik je bil tačas v Konjicah vzorni, daleč sloveči dušni pastir Jožef Rozman, ki je bil materi Napotnikovi, zelo pobožni in milosrčni ženi, moder svetovalec. Izmed svojih katehetov se knezoškof dr. Napotnik s posebno hvaležnostjo spominja Šimona Černoša, poznejšega mestnega župnika v Slovenjgradcu. Med učitelji je na mladega učenca blagodejno vplival France Jamšek, poznejši nadučitelj v Rajhenburgu, ki je kaj rad naglašal, da je bil Napotnik njegov ponos in njegovo veselje. Po dovršenih ljudskošolskih naukih v Konjicah je šel dvanajstletni deček Napotnik v Celje, v IV. razred, „učit se nemški,“ kakor se je takrat reklo, da bi stopil potem v gimnazijo. Tudi v latinskih šolah je bil nadepolni Napotnik vedno izvrsten učenec, vzgled svojim součencem po vedenju in neumornem učenju. Zrelotni izpit z odliko je leta 1871 venčal njegove gimnazijske študije. Potem je takoj moral 1. oktobra na tri leta k vojakom v Celovec k 47. pešpolku, Hartung imenovanem, a vsled posebne milosti cesarjeve je bil leta 1872 podnarednik Napotnik premeščen v Gradec k 27. polku, k Belgijcem kot enoleten prostovoljec. Po dovršeni vojaški službi je šel, kakor so tako srčno želeli njegova preblaga mati, v bogoslovje v Maribor. Vsled vzglednega napredovanja je bil že v tretjem letniku v mašnika posvečen, dne 25. julija 1875.

V dušoskrbno službo je vstopil naslednje leto 1876. Bil je nastavljen kot drugi kaplan v Vojniku pri Celju. Zaradi izredne nadarjenosti ga je odločil takratni učeni škof Jakob Maksimilijan Stepišnek za višjo duhovsko izobrazbo. Poslal ga je v slavnoznani zavod Augustinaeum na Dunaj.

Toda sredi višjih študij ga je domovinska dolžnost nenadoma poklicala na drugo polje. Ko se je namreč začela okupacija Bosne in Hercegovine ter je avstrijska armada dobila povelje zasesti obe deželi, je bil M. Napotnik dne 15. julija 1878 upoklican za c. in kr. vojnega kurata v Gradec. Od tam je bil poslan v Sarajevo, kamor je došel 26. avgusta. Prideljen je bil vojaškemu lazaretu v dvorcu Čengičage zunaj mesta. Poleg napornih opravkov v lazaretu pri bolnikih in vsakovrstnih ranjencih je vestni vojni kurat vsak prosti čas uporabil, da bi se bliže seznanil z našimi jugoslovanskimi brati. Opazoval je natančno narodne šege in običaje; utopil se je v mišljenje in stremljenje ljudske duše; spoznal je narodni jezik in slovstvo, posebno krasne jugoslovanske narodne pesmi. Kot trajen uspeh tega narodnega proučevanja je pozneje izdal zanimivo knjigo o bosenskem slovstvu, ki kaže, kako je njegovo srce že takrat plamtelo za naše pobratime tam doli na solnčnem jugu.

Po končani vojski se je Mihael Napotnik, odlikovan z vojno svetinjo, vrnil na Dunaj nadaljevati svoje študije. Dokončal jih je leta 1880. ter je bil 19. novembra promoviran za doktorja bogoslovja.

Dne 27. novembra istega leta je bil nameščen kot kaplan v obširni župniji Sevnica ob Savi. A le kratki so bili dnevi njegovega tamošnjega delovanja. Že 1. februarja 1881 je bil poklican za kornega vikarja, kateheta in pridigarja k stolni cerkvi v Mariboru. Tudi tukaj je bila njegova služba le kratka. 1. oktobra 1881 je bil namreč

Dr. Mihael Napotnik
knez in škof lavantinski.

imenovan za profesorja v mariborskem bogoslovju; njegova stroka je bila cerkvena zgodovina in kanonično pravo. Postal je tudi predsednik društva rokodelskih pomočnikov in leta 1883 podravnatelj v bogoslovju.

Njegove vrline in visoke zmožnosti so ga pa kmalu poklicale še na višja mesta. Dne 16. aprila 1884 je bil namreč imenovan za c. k. dvornega kaplana in obenem za ravnatelja slavnega zavoda Avguštejca na Dunaju, kjer je pred nedavnim časom sam užival višjeduhovsko izobrazbo. Odgovornosti polna služba pri cesarskem dvoru mu je odprla pot v najvišje kroge. Dolgo tudi ta služba ni trajala. Iskrena želja, da bi služil v svoji domovini in sicer narodu, čigar veren in zvest sin je vedno bil, se mu je kmalu izpolnila.

Dne 27. septembra 1889 je bil imenovan lavantinskim knezoškofom. 27. oktobra je bil v Solnogradu posvečen in 17. novembra ustoličen v stolni cerkvi v Mariborn.

Ko je leta 1914. obhajal knezoškof dr. M. Napotnik na skromen način — kajti bila je svetovna vojska — petindvajsetletnico svojega škofovanja, je spisal o njem pomožni škof v Sarajevu, dr. Ivan Šarič v listu „Vrhbosna“ laskav uvodni članek in slavospev. Med drugim pravi v njem: „Globoko mi je v srcu ostal prevzvišeni knezoškof lavantinski, ogledalo apostolskega dela in življenja, pravi plemič veleuma, mož po volji in želji božji. Spomin na njega me naravnost nagiblje na delo za slavo božjo in srečo naroda našega.“

Škof dr. Napotnik je na svoj knežji grb zapisal geslo svojega življenja: Quis ut Deus, fortitudo mea! Kdo kakor Bog, moj pogum! Verska gorečnost, neomejena vnema za čast božjo je vrhovni smoter njegovega delovanja. Da s tem kot škof najbolj koristi svojemu narodu, kojemu je apostolski naslednik, upostavljen za verskega voditelja in učenika, je plemenit namen njegovega rodoljubnega srca. V tem oziru je vztrajno in z neizprosno odločnostjo vedno deloval.

Silno naporno delo je dovršil s peterimi škofijskimi zbori ali sinodami, ki jih je s svojo duhovščino obhajal leta 1896, 1900, 1903, 1906 in 1911. O vsakem zboru je izdal obsežno, okoli 1000 strani vsebujočo knjigo, ki je polna zlatih nauk, važnih odlokov in sva-rečih opominov. Le-te petere knjige so visoko povzdignile čast in ugled lavantinske škofije pred rimsko stolico in pred vso učečo katoliško Cerkvijo. So in ostanejo najtrajnejši spomin na delovanje škofa dr. M. Napotnika. Ljudstvo samo jih ne pozna, ker so pisane večinoma le v latinskem jeziku, a pozna jih širši učenjaški svet, ki je po njih prozrl v versko, нравstveno in socijalno življenje našega naroda.

Kot slovenski pisatelj si je škof dr. Napotnik pridobil sloveče ime v našem slovstvu. Spisal je mnogo knjig. Vsebina njegovih spisov je mnogovrstna: so narodno-gospodarski članki, modroslovne in vzgojevalne razprave, zgodovinske, potopisne in jezikoslovne črtice. Mariborski „Vestnik“ 1873 ima prvi njegov spis z zanimivo vsebino: Kmetijstvo, podlaga civilizacije. List „Zora“ 1874 prinaša njegov članek: Hvaležnosti in nehvaležnosti plačilo. „Slov. Gospodar“ je leta 1879. objavljajl njegove prav mične potopisne črtice iz slovanskega juga, poslednje „Iz Reke v Miramare“ l. 1883. Temeljita je objava: „Imenopis konjiške

nadfare“ (1886). Knjiga, ki je bila vzbudila veliko pozornost, je bila: Sveti Viktorin, škof Ptujski, cerkveni pisatelj in mučenec (izšla na Dunaju 1888, strani 381). Krasna njegova knjiga je: Sveti Pavel, apostol sveta in učitelj narodov. Kako se je knjiga priljubila preprostemu narodu in posebno izobražencem, kaže dejstvo, da je že pošla tretja njegova izdaja s 312 stranmi. V tej knjigi učeni pisatelj z obširno znanostjo, z gorečim navdušenjem in v jezikoslovnem oziru z dovršeno popolnostjo opisuje in slavi svojega ljubljena, sv. Pavla. Knjiga je zgodovinski vir in pretresujoča snov za resno premišljanje. Njegovih tiskanih pridig o različnih priložnostih: o pogrebi, o posvečevanju cerkev in zvonov, o novi maši, o polaganju temeljnega kamna, je dolga vrsta. Dična je zbirka: Govori o raznih cerkvenih slavnostih v Čadramu (1909, strani 157); istotako Zbornik pridig: Spomnite se besed, katehere sem vam govoril (1902, strani 356). Zelo obširni ste dve knjigi „Pastirski listi“, I. zvezek s 750, II. z 881 stranmi. Niso samo navdušeni govori, temveč temeljite, učene, deloma jako obširne razprave. Za mladino je zelo podučna njegova knjiga: Vtisnite si moje besede v svoja srca in svoje duše! (1910, str. 187). V vznesenem slogu ste pisani knjigi: Posvetitev in poziv k primernemu praznovanju evharističnega leta 1912 v Lavantinski škofiji (134 strani) in: Odprite vrata, kralj slave prihaja! (strani 171). Zgodovinske vsebine je temeljito pisana knjiga o križevem potu, ki je tako lep in izviren, da nima primere daleč okoli: Križev pot ob bregu sv. Roka v Šmarju pri Jelšah (1913, strani 80 in 35 celostranskih slik). Za jezikoslovce je — že omenjena — vrlo zanimiva knjiga škofa dr. Napotnika: Kratak pregled bosanskega slovstva (1884, strani 84), v kateri opisuje važnejše bosanske pisatelje in pesnike od Matije Dirkoviča do Grga Martiča.

Le malo pisateljev ima slovensko slovstvo, ki bi se mogli po izredni plodovitosti primerjati s škofom dr. Napotnikom. On sme s ponosom zreti na obilne sadove svojega pisateljstva. Zraven pa ne smemo pozabiti, da so vse njegove knjige pisane v krasni slovenščini; dr. Napotnik je mojster v lepi obliki in narodnem izrazu. Njegov slog je pristno zajet iz narodne govornice, je iz naroda in je za narod; kipi iz srca in sega v srce.

Knezoškof dr. Napotnik je dika slovenskih cerkvenih govornikov. Mnogokrat mu je bila podeljena čast, da je govoril ob navzočnosti najvišjih dostojanstvenikov ob posebno slovesnih svečanostih. Za tako odličnega govornika ga usposablja velika učenost v cerkvenih in svetnih vedah. Notranja verska gorečnost v zvezi s polno zavestjo o važnosti in odgovornosti višjepastirskega poklica; slovesen nastop in krasen polnodoneč glas povzdigneta uspeh njegovih govorov.

Da bi še mnogo srečnih let vnemal srca s peresom in z besedo in z vzglednim dejanjem, zvest vzvišenemu načelu svojega duševnega voditelja, sv. Pavla: „V vseh rečeh izkušam vsem prav storiti in ne iščem, kar je meni, ampak, kar je množici v korist, da se izveliča,“ (1. Kor. 10, 33).

Tone Gaspari:

Majka čaka.*

Zlatijo zvezde sanje stari majki:
junak se, sinko, vrača iz daljine,
ko bisere iz morja domoljubja
s seboj prinaša vedre ji spomine,

prinaša ur samotnih hrepenenje,
prinaša rádost, ki se svatom smeje,
prinaša ognja ji na stara leta,
da se sirotica ob njem ogreje,

prinaša srce — rožo čudotvorno,
ki polna leka je za bridke rane,
da v pozabljenju vsa bridkóst utone,
nedeljska pesem v misli svetle plane . . .

O majka, ta polnoč, ki poznotrudna bije,
ta zvezda, ki z obzorja sama sveti,
resnice v sanjah ti ne razodeva —
ob Dravi sinko moral je umreti. —

Nedolžnim žrtvam.

Sap jesenskih vihra
luči vse je ugasnila,
žalost srca napolnila.

Vsepovsod mrakovi,
le ob začrnelem zidu
svetijo grobovi.

Kot zamolkli glasi
gredo odnekod molitve,
ki jih vihra ne ugasi:

majke prosijo za sine,
sestre jočejo za brate,
deca kliče otce svoje —
mučenike domovine . . .

Ksaver Meško:

Času.

Kdaj si odšel, tekalec ti najhitrejši, bežeči čas,
brzo tako, neslišno in brez sledu?
Brez sledu? O ne! Saj v obraz
vrsto začrtal mi neizbrisnih si gub,
mnog zasejal med črne bel si mi las,
v srce vsekal in vžgal si mnogih izgub
rane skeleče in mnogo bridko, bridko spoznanje . . .
Kdaj si odšel? — Vse se mi zdi ko kratke sanje,
sanje za hip: bilè so — in več jih ni!
Glej, iz daljave že večnosti se obrežje temni —
malo še — pride večer — in srce za vedno zaspi.

* Iz cikla: „Nagrobne pesmi.“ (V spomin padlim junakom.)

Pogled na Maribor; novi državni most.

Jugoslovanski Maribor.

Spisal dr. Ant. Medved.

„Gospod stotnik, kako se Vam dopade Maribor?“ vprašam jugoslovanskega častnika.

„Vrlo dobro!“ mi odvrne. „Je najlepša garnizija v celi Jugoslaviji. Ne bi hotel menjati z nobeno drugo.“

Kratka, pa laskava sodba.

Da, res lep je dični Maribor. Njegova lega je zelo ugodna in važna. Leži ob starodavni cesti, ki vodi iz Dunaja v Trst, iz Avstrije in čehoslovaške k Jadranskemu morju. Je križišče za promet jako pomenljivih železnic od severa na jug in od vzhoda na zapad.

Za Jugoslavijo je Maribor v vojniškem, trgovskem in kulturnem oziru velike vrednosti. Država sme in mora biti nanj ponosna. A dolžnost njena je, da ga čuva kot svojo neprecenljivo postojanko. To tem bolj, ker bo njegov razvoj v bodočnosti naravnost sijajen. Sedanje prebivalstvo, 30.000 ljudi, se bo zdatno povišalo. Ima vse pogoje za lepo in srečno prihodnjost; le vestno in modro uporabiti jih je treba. Bil bi velik greh na narodnem blagru in procvitu, ako se to ne bi zgodilo.

Pogled na mesto je kaj prikupljiv. Široke, čedne ceste in ulice ter prostorni trgi ugajajo domačinom in tujcem. Stolna cerkev s krasnim Slomškovim spomenikom in s svojim izrazitim stolpom ter frančiškanska bazilika ste lep uspeh cerkvene umetnosti. Narodni dom, mestna Hranilnica, okrožno sodišče, okrajno glavarstvo in še mnogo drugih javnih poslopij so stavbe, ki dajejo Mariboru velikomestno

lice. Železniški most in novi državni most čez Dravo sta tehnični podjetji, vsega priznanja vredni. Obširen mestni vrt in šetališče lahko tekmuje z enakimi nasadi v vsakem drugem mestu.

In okolica? Kako lepa in prijazna je! Na severu te pozdravljate Piramida in Kalvarija, z vinogradi zasajena hriba, ki ti nudita mičen, obsežen razgled. Proti zapadu zazreš zeleno Pohorje, tisto priljubljeno Pohorje s svojim sv. Arehom, s svojim Šumnikom, z Ribniškimi jezeri in Veliko kapo, ki so vsi Mariborčanom in zunanjim potovalcem zaželjeni cilj prijetnega potovanja. Na jugu se razprostira Dravsko polje, na vzhodu pa bogate Slovenske gorice. Ni čuda torej — marsikdo mora radovoljno priznati, da se mu v Mariboru vrlo dobro dopade.

Zgodovina mariborskega mesta sega v daljno preteklost, še v rimsko dobo. V mestu je bilo izkopanih več zanimivih rimskih spomenikov, znamenje, da je tu bila rimska naselbina.

Častniki pričakujejo generala Maistra.

V srednjem veku je bil Maribor majhna, toda močna trdnjava, ki je celo l. 1532. sultanu Solejmanu kljubovala. Ko se je namreč ta najmočnejši turški sultan vračal izpred Kiseka v svojo domovino, mu Maribor navzlic nujni prošnji ni dovolil prehoda čez mesto in prek mosta; raditega je moral sultan v Melju pod Mariborom postaviti poseben most za svojo armado. Prebivalstvo je štelo dolgo časa komaj do 2000 duš. Bilo je mešane narodnosti: nemške in slovenske. Poskočilo je število v 18. stoletju, ko je bila ustanovljena po veledušnem jezuitu Hammer-Purgstallu mariborska gimnazija l. 1757. Takoj je pričelo posecati mesto več tujcev; več novih prebivalcev pa se je priselilo.

V 19. stoletju se je mesto nenadoma živahno razvilo. Nova doba procvita in napredka se začne za Maribor. L. 1845. in 1846. so zidali mimo Maribora južno železnico. Prvi vlak je mesto s sijajno sloves-

Sokoli in Orli v sprevodu.

nostjo sprejelo; celó slavni nadinžener Ghega je bil prišel slavnost poveličat. Promet se je kmalu izvenredno povzdignil; ime Maribor je zaslovelo daleč okoli. L. 1863. so začeli graditi iz Maribora za Dravo koroško železnico, ki je bila istotako mestu v veliko korist.

L. 1858. je prestavil nesmrtni naš Slomšek sedež lavantinske škofije iz Št. Andraža na Koroškem v Maribor, ž njim stolni kapitelj in bogoslovje. Polagoma so nastali novi zavodi: šolske sestre, učiteljsiše in realka. Prebivalstvo je vidoma naraščalo. Maribor je bujno vzcvetel.

Razmerje med Nemci in Slovenci je bilo dolgo časa dokaj prijazno. Mnogo Nemcev je bilo v Slovanski Čitalnici vpisanih kot udje; nasprotno so bili Slovenci udje nemške Kazine. Ko so prvič prišli ljubljanski Sokoli v Maribor, jih je celo mesto slovesno sprejelo; Nemke in Slovenke so jih s cvetjem obsipavale.

A sčasoma se razmerje med obema narodnostima shladi. Pravcati preobrat pa pride l. 1870. in 1871. Nemčija je Francoze premagala, Nemška zavest je hipoma strašno vskipela. Začelo se je sistematično preziranje in preganjanje Slovanov. Tudi v Mariboru se je to grenko občutilo. Razmere so postale od leta do leta bolj napete, kmalu naravnost sovražne naproti Slovincem. Avstrijska vlada je storila vse, kar je le mogla, da bi povzdignila nemško premoč. Uradništvo in učiteljstvo je bilo skoraj izključno le nemško. Niti enega razreda javne slovenske šole niso mogli Slovenci izberačiti. Občinski zbor v Mariboru je bil celo sklenil, da je na novem pokopališču vsak slovenski napis na nagrobnih kamenih prepovedan.

In potem še pride leto 1914! Leto strahu in groze za Slovence v Mariboru in v okolici! V Mariboru so vladali neki okrajni glavar,

neki prótestanski pastor in neki urednik, odpadli Čeh — imen nočemo navesti, a Bog jih že pozna in On bode nekdanj pravični sodnik! Bili so najzagrizenejši sovražniki slovenskega življa. Avstrijska vojaška oblast jim je šla povsod na pomoč. Začela so se strahovita zapiranja. Prva žrtev je bila huda: Framskega plemenitega g. župnika Muršiča, moža vzornega bisernega značaja, so na mariborskem kolodvoru zaprli, do krvi pretepli in težko ranjenega odpeljali v Gradec v vojaške zapore. Kaj je siromak pretrpel na duši in telesu, je nepopisno. Še-le čez dolgo časa ga izpustijo kot nedolžnega. A kaj mu je to pomagalo?! V ječah si je nakopal smrtno bolezen; kmalu ga je spravila v prerani mučeniški grob.

Podobni slučajji so se poslej ponavljali skoraj dan na dan nad 6 tednov. Danes odvedejo tega, jutri drugega narodnjaka v zaduhle, okužene ječe. Posebno pretresljiv je bil 13. avgust, ko peljejo v Gradec na sramoten način po dva in dva vklenjene kakor tolovaje skoraj vse odličnejše Rušane, može in žene, nad 20 oseb, v zapore...

Dovolj o teh grozovitostih! Pero se upira, jih nadalje opisovati. Groze se je bilo dovolj nagromadilo. Solz dovolj prelilo. Src dovolj vstrepetalo in krvavelo. Varen ni bil nikdo več, da ga ne stisnejo železne verige. Ubogi prizadeti! Ves narod je ž njimi trpel in jokal. A bili so vsi brez izjeme neustrašljivi junaki in junakinje, mučenci in mučenke, kojim veljajo Izveličarjeve besede: „Blagor njim, ki za voljo pravice preganjanje trpijo, ker njih je nebeško kraljestvo!“

Toda vsaka krivica ima svoje meje. Slomšek pravi v svoji pesmi „Hudo vreme“:

Glej, za dežem solnčice
In za hudim dobro gre!

Topništvo na Glavnem trgu.

Razmere v Mariboru, kakor sploh na slovanskem jugu, so se začele polagoma, a odločno spreminjati.

Zora puca — bit će dana,

pravi znana pesem.

Avstrijska vlada je izprevidela, da je delala krivice, in sicer vnebovpijoče krivice. Cesar Karel je hotel vsaj nekaj popraviti, kar se je pod njegovim prednikom s satansko hudobijo zagrešilo. Izdal je amnestijo, s katero je pomilostil takozvane politične kaznjence in jih oprostil zlih posledic izrečenih kazni. To je bil gotovo lep in dobrosrčen cesarski ukrep. V Mariboru smo priredili veliko cesarsko slavnost 17. avgusta 1917 v Narodnem domu s sijajno udeležbo slovenskega občinstva iz vseh slojev. Oduševljenje je bilo splošno.

A cesarjev odlok je prišel prepozno. Zgodovina je hitela nezadržno naprej. Neizprosni so bili njeni koraki po modro začrtani poti. Usoda nekdanj mogočne Avstrije je bila zapečatenata, ker avstrijske vlade niso hotele razumeti idealnega, tudi od velikega Slovana Palackyja odobranega namena: da bi bila Avstrija pravična vsem svojim narodom ter bi vsem enako ščitila njih narodne pravice.

Pešci v sprevodu.

Razsul Avstrije je bil prej ali slej neizogiben. Bližal se je hitro, kakor uničujoč vihar. L. 1918. se je začela majati avstrijska vojna črta na zapadu. Polki so metali orožje iz rok. Vojna moč Avstrije je bila strta. Doli ob Piavi so bila zadnja avstrijska krdela strahovito poražena.

Cesar Karel sam je priznal, da Avstrija razpade v različne narodnostne skupine.

Konjeniki med sv. mašo pri frančiškanih.

21. oktobra 1918 je Narodno veče v Zagrebu pod predsedstvom vrlega dr. Korošca proglasilo ustanovitev Jugoslavije.

1. novembra se je sestavila narodna slovenska vlada za vse kraje, kjer prebivajo Slovenci.

13. novembra je bila na mirovni konferenci v Parizu Jugoslavija priznana kot kraljestvo troimenega naroda SHS.

V Mariboru se je ustanovil Narodni svet s predsednikom dr. Verstovšekom in s podpredsednikom dr. Fr. Rosino; vojaško vodstvo pa je prevzel general Maister.

Maribor je postal jugoslovanski.

Nadepolni zori je v veličastnem sijaju sledilo svetlo solnce zlate svobode.

Veselja ni mogoče opisati, ki je prešinilo srca vseh narodnih krogov. Umeje ga vsakdo, ki se v duhu ozre na leta solzne preteklosti. Zrcalilo se je pri večjih in manjših narodnih slovesnostih, ki so se priredile. Vrhunec vsega narodnega slavlja pa je bil 15. decembra 1918. Nepozabljiv ostane njegov spomin. Vse narodne oblasti so določile, da naj le-ta dan proslavi Maribor in njegova okolica na slovesen način naše osvobojenje in začetek toli zaželjene Jugoslavije.

Že v soboto, 14. decembra, je vojaška godba priredila čaroben mirozov. V zrak so švigale rakete. Godba je svirala med sprevedom po mestu slovenske koračnice. Pred okrajnim glavarstvom je nepregledna množica priredila podoknico jugoslovanskemu poveljniku obmejne armade generalu Maistru. Gromovito je donela proti nebu vojaška pesem:

To so fantje, so vsi soldatje,
Vsi za Maistrom pojdejo!

Drugo jutro je bilo ob devetih v baziliki Matere Milosti slovesna sv. maša. Med visokima stolpoma je plapolala slovenska tro-

General Maister.

bojnica. V cerkvi je imel vojni superior H. Rant slavnostni govor, v katerem je izvajal misel, da je ta dan „dan trdnih sklepov in svete prisege, da bode vsakdo izmed nas vreden član ujedinjene domovine. Ti Vsegamogočni pa ščití našo mlado Jugoslavijo s svojo očetovsko roko ter rosi nanjo svoj najbogatejši blagoslov!“

Po sv. maši je bil slavnostni sprevod po mestu. Na čelu sprevoda so jezdili trije dragonci s praporom kraljestva SHS. Njim so sledili konjeniki, general Maister s častniškim zborom, godba, peš-

polk, topništvo s 14 topovi, gojenci vojaške realke. Vseh vojakov je bilo nad tisoč. Imeli so puške okrašene z bršljanom in z zastavicami. Strojne puške in topovi, vse je bilo v zelenju in trobojnicah. Vojaštvu je sledil Narodni svet, vse oblasti; gospe in gospodične v narodnih nošah, Dramatično društvo, Orli in Sokoli z zastavami. Sledila je vsa šolska mladina, okrašena z narodnimi zastavicami, s katerimi je veselo pahljala ter neprestano klicala: „Živela Jugoslavija!“ Potem je sledilo ljudstvo v nepreglednih vrstah, pevajoče narodne pesmi. Ljudstvo samo je skrbelo za vzoren red. Na Glavnem trgu je čakala sprevod ogromna množica. Razlagali so se gromoviti klici: Živio! Živio! Med obhodom je spretno plul nad Mariborom zrakov, okrašen z narodnimi zastavami.

Posebno zanimiv je bil sklep sprevoda: narod na vozovih. Od vseh strani so prišli vrli okoličani, možje in žene, starina in mladina, ki so bili vsi v zastavah in v zelenju. Narodni, od nekdanj neomahljivo zvesti Jareninčani so bili na treh vozovih s svojim izvežbanim pevskim zborom, ki je krasno po mestu prepeval. Vrle sosedne občine Sv. Kungota, Hoče, Slivnica, Fram in Limbuš so bile obilno udeležene. Na mnogoterih vozovih so prišli Rušani, povsod navdušeno pozdravljeni; med njimi so bili možje in žene, ki so bili mučeni l. 1914. po raznoterih ječah. V le-tem slavnostnem sprevodu so dobili nad vse pristrčno zadoščenje. Slava jim!

Od Glavnega trga so se množice pomikale proti Narodnemu domu. Pogled na to velikansko množico je bil nepopisen. Nad 25.000 ljudi je polnilo ulice okrog Narodnega doma. Presunljiv prizor!

Začel se je ljudski tabor. Iz balkona Narodnega doma so govorili različni govorniki. Pozdravil je vse udeležence predsednik mariborske Posojilnice dr. Rosina, ki je izrazil svojo neomejeno veselje nad tako veličastno manifestacijo. „To je dan, ki ga je Gospod naredil.“

General Maister (burno pozdravljen) proslavlja obistinitev naših stoletnih želj. Hvala vsem, ki so k temu pripomogli. Hvala zlasti našim vojakom, ki so prihiteli, večinoma prostovoljno, da stopijo na branik naše severne meje! Hvala očetom, materam in sestram, ki so pustili svoje sinove in brate vstopiti v jugoslovansko armado!

Poverjenik dr. Verstovšek prinese pozdrave od Narodne vlade v Ljubljani. Današnji dan doni po tem mestu klic: „Maribor, včeraj še morda nemški — a nikdar več!“ Velika hvala gre junaškim Srbom, ki so prišli na naše ozemlje, pomagat nam streti stoletno tlačanstvo.

Mariborski okrajni glavar dr. Lajnsič obeča, da bo po vseh svojih močeh skrbel, podpirati narodne težnje.

Župnik Evald Vračko prinese pozdrave obmejnih Slovencev iz Št. Ilja, ki je predstraža mariborskega mesta. Mi v Št. Ilju smo bili termopiljska straža za Maribor. Trideset let je stal Št. Ilj zmagonosno na straži ob severni meji Slovenstva. Mi smo svojo dolžnost storili; če ne bi bili Št. Ilja držali, Bog ve, kaj bi bilo z Mariborom? Bog živi Št. Ilj, Bog živi jugoslovanski Maribor! (Viharno odobravanje.)

Govorili so še dr. Hohnjec, dr. Leskovar, dr. Medved in dr. Ravnik, Govornikom je narod hrupno pritrjeval. Posebno navdušeni so bili živio-klici, kadar se je omenil naš prvoboritelj dr. Korošec. Odmev vseh govorov je bil:

Ne bo nas tujec več teptal,
Ne tlačil nas krvavo.
Naš rod bo tu gospodoval,
Naš jezik, naše pravo!

Za mariborske Slovence je bila ta svečanost dan vstajenja iz groba narodne smrti, dan zadoščanja za prestano trpljenje, dan zmagovitega veselja. Bil je za narod obenem ganljiv nauk, kaj lahko dosežemo s složnim, vstrajnim delovanjem. Nepozábljiv nam ostaneš ti prelepi dan narodnega osvobojenja!

Še neki drugi dan smo v Mariboru v dobi osvobojenja obhajali, ki ostane istotako neizbrisljiv v našem spominu. Bil je 27. april 1919. Bratje Hrvati so prepeljali kosti svojih narodnih mučnikov Zrinjskega in Frankopana iz Dunajskega novega mesta v Zagreb. Ko je prišel posebni vlak s predragimi zemeljskimi ostanki na slovensko mejo v Špilje, ga je narodno občinstvo slovesno sprejelo. A v Mariboru je bil sprejem do solz ganljiv. Nad 12.000 ljudi ga je na kolodvoru pričakovalo: mariborski knezoškof dr. Mihael Napotnik z veliko asistenco, general Maister s častniki in vojaštvom ter občinstva toliko, da na kolodvorskem peronu ni imelo prostora, čakalo je deloma na strehah vagonov in na strehi kolodvora samega. Pevci so zapeli žalno pesem, topiči so zagrmeli s sosednih hribov. Poverjenik dr. Verstovšek je proslavljaj oba jugoslovanska junaka. General Maister

Mariborski okoličani na vozovih v sprevodu.

Tabor pred Narodnim domom.

ju je slavil kot prva boritelja za Jugoslavijo. Gospa Kovačičeva iz Zagreba je orisala pomen obeh junakov. Potem je knezoškof slovesno blagoslovil kosti slavnih junakov. Čez noč so vseučilišni dijaki stražili na kolodvoru narodna mučenika. Drugi dan se je zbrala enaka ogromna množica. Dr. Medved se je v imenu Maribora poslovil od junakov, ki prideta danes v svobodni kraljevi Zagreb. Profesor Bradaška se je v imenu Hrvatov zahvalil za tako izvenreden sprejem v Mariboru. Ko je vlak odhajal, so zadoneli slava-klici, da je močno donelo po Mariboru in daleč na okoli po Dravski dolini.

Maribor je veličastno proslavil velika hrvatska junaka-mučenca in s tem samega sebe.

Tone Gaspari:

Jutro romarjev.

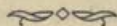
(Posvečeno generalu Maistru.) /

Ko umrla zadnja senca je večerna,
je na nebu repatica zaiskrila,
misli plahe je v junake prerodila
in vodila jih v bogastva neizmerna.

V slutnjah svetlih se odkrila luč prešerna,
ki jo je zavest v globine src vsadila,
da je tam v žareče naglje-vzore vsklila,
vsem prihodnjim našim slika verna ...

Jutro romarjev ... O, cesta širna, bela,
bujne trave, vinski griči, solnce nad
gorami —
na obzoru našega vstajenja sveti hrami ...

Jutro romarjev ... In v luči tej med nami
nekdo murska naša zapisuje sela —
da jih z nami sam obišče, vzdrami! —

Oficiala Ponižna zločin.

Spisal dr. Fr. Detela.

Oficial Valentin Ponižen se je po pravici vsem oficalom za zgled postavljaj. Prvi je bil v pisarni, zadnji iz pisarne; uslužen navzgor, natančen navzdol, resen in stvaren v vsem občevanju. Zamudil ni nobene uradne ure, dopusta ni prosil nikoli; zakaj brezvestno se mu je zdelo prejemati plačo, če ne delaš.

Skušnjava kakega ugovora ali odpora proti visokim ukazom ga ni nikoli nadlegovala, in če se mu je hotelo nekaterikrat zazdeti, da je kakšna odredba brezmiselna, se je potrkal ob čelo: „Fant, brezmiseln si samo ti, ki tega ne umeješ.“ Kar je bilo uradnega, mu je bilo sveto in nedotakljivo; zato se je tudi ogibal tovarišev, ki so zabavljali čez visoke odredbe in zaslužne predstojnike; zaslužni so se zdeli Ponižnu vsi. Materni jezik mu je segel samo do uradnega poslopja; v uradu niti zaklel ni nikdar slovenski. Če je napredoval v službi, je bil zadovoljen in hvaležen; če so ga prehiteli drugi, ni godrnjal; celo zavračal je soprogo, kadar mu je očitala, da ga puščajo mlajši za seboj. „To prepuščaj ti gospodom,“ je dejal, „ki vedo, kaj delajo! Jaz se ne vtikam v gospodinjstvo, ti se nikar v uradne stvari! Ali veš ti, kaj je rubrum, kaj parafa, kaj atergate? No, torej!“ Da je sedanji socialni red od Boga samega postavljen, torej izmed vseh možnih najboljši, o tem je bil prepričan kakor le kak aristokrat ali kapitalist, in če bi bil znal to svoje prepričanje Ponižen tako trdno utemeljiti in tako prepričevalno zagovarjati kakor slavni Leibniz, bi bil najbrž tudi postal baron. Tako je živel Ponižen redno in enakomerno svoji rodbini in svojemu poklicu.

Človeško življenje pa je nevarna vožnja. Pot je redkokdaj ravna in gladka; navadno pelje po klancih, navzgor in navzdol, mimo prepadov in močvirij. Zdaj je treba priganjati, zdaj zavirati; zdaj se ti plaše, zdaj omagujejo konji; tu se potare kolo, tam zagaziš v blato.

Srečen, kdor dospe, čeprav nekoliko polomljen, do cilja mimo pre mnogih znamenj, ki pričajo, kje se je kdo ponesrečil.

Gospod Ponižen je bil že srečno prevozil dvajset službenih let in velik del tistih hudih časov, ko je pomenila vsaka pre nagla beseda smrt, ko je marsikak nepreviden odkritosrčnež izgubil glavo: nenadoma je zadela tudi njega nesreča.

Bilo je poletnega dne proti koncu uradnega časa. Uradniki in poduradniki so gledali na ure, pospravljali svoje reči in pre mišljevali, kaj bo za kosilo in kako bi obrnili prosto popoldne; nekateri so že gladili klobuke in prijemali za palice, ko je poklical načelnik Ponižna k sebi. Kakor bi trenil, je stal Ponižen pred njim in vprašal vdano, česa da blagovoli želeti gospod svetnik. Načelnik mu je izročil neko pisanje, ki naj se prepiše. Ponižen se je globoko priklonil in začel odhajati; ne da bi se obrnil, ševeda, zakaj to se mu je zdelo neprimerno. Odhajal je s hrbtom naprej, z glavo se je klanjal nazaj. Še nikoli pa se ni spoštljivost tako slabo izplačala. Nehote in nevede je zadel Ponižen ob mizico, na kateri je stal kipec iz sadre, ki je predstavljal samega cesarja. Kipec je omahnil, padel in se razbil. Ponižen se je prestrašen ozrl. Prebledel je in ostrmel, ko je videl, kaj je bil naredil. Oči so mu stopale iz obraza, lasje so se mu ježili in nobena beseda se ni mogla izviti iz stisnjenih prsi.

„Za božjo voljo, kaj bo pa zdaj!“ je zaječal čez dolgo časa in začel pobirati kose.

„Oh, nič hudega,“ se je nasmehnil gospod svetnik. „Kar pustite! Saj niste storili nalašč.“

„Gotovo ne, gospod svetnik,“ je hitel Ponižen; „verjemite poštenu besedi! Kako bi mogel jaz kaj takšnega storiti! Nikoli še nisem ne govoril, ne storil, da, še mislil ne, kar bi bilo proti veri ali nra vnosti ali domoljubju.“ Vzdignil je desnico in tri prste: „Jaz prisegam, da nisem storil tega zločina nalašč, da se je zgodila samo nesreča proti moji volji in vednosti.“

„Oh, saj verjamem,“ je miril svetnik razburjenega moža.

„A jaz nočem, da bi mi Vi, gospod svetnik, kar tako verjeli. Vzemite me na prisego, prosim Vas, gospod svetnik.“

„Čemu, čemu, gospod Ponižen? To bi se bilo lahko vsakemu pripetilo. Saj ni posebne škode.“

„Škodo povrnem jaz,“ je dejal odločno Ponižen. „Od plače prihodnjega meseca naj se mi odtegne.“

„Nobenega krajcarja, gospod Ponižen! To pride na upravne stroške. Koliko se drugih stvari obrabi ali pokvari!“

„Ali ne bo imelo to kakšnih posledic za mene ali celo za Vas, gospod svetnik?“ je vprašal boječe Ponižen.

„Lepo Vas prosim, kakšnih posledic!“

„Jaz mislim namreč, če bi kdo zvedel in naznanil. Koliko je hudobnih ljudi, ki podtikajo tudi poštenjakom hudobne namene!“

„Bodite brez skrbi!“

„Torej prosim, lepo prosim, gospod svetnik, ne zamerite, da se je moji nerodnosti kaj takšnega pripetilo! Spomnite se tudi, da imam

jaz ženo in otroke, ki so pri tej nesreči popolnoma nedolžni! Saj niti ne slutijo, kaj je njih oče storil.“

„Ne govorite tako čudno, gospod Ponižen!“ mu je segel svetnik v besedo. „To ni vse vkup nič. Oddajte koncept pisarju, preden odide, in zdravi!“

Ponižen je šel in skrb je šla z njim. Razmišljen je opravil svoj posel in koračil počasi proti domu. „Saj to res ni nič,“ se je hrabil gredoč. „Sam gospod načelnik je rekel, da ni nič. Vsaj meni se dozdeva, da je tako rekel. Priseči seveda ne bi mogel; ampak nekaj podobnega je rekel, to vem, in to je tudi naravno. Kdo bi mogel zameriti? Človek, neroden, ampak pošten človek sune brez vsakega hudobnega namena, po sami nesreči ob mizo in prevrne, kar je gori. Ali je videl, kaj je gori? Nič ni videl, in kdor bi ga dolžil, bi legal in obrekoval. Seveda se dobe taki ljudje. Kriva je pravzaprav ta čudna navada, da moramo ritensko odhajati. Posebno modra se mi ne zdi ta navada; toda navada je; jaz je nisem vpeljal in je ne bom odpravil. Kak otrok bi tudi lahko sunil ob mizo; ali ga bomo zato obesili? Naključje nima oči in nesreča ne izbira; kogar doleti, je siromak, pomilovanja vreden, a nikakor ne kazni.“

Prav slabe volje je prišel Ponižen domov. Na mizi je stalo kosilo in okrog mize trije otroci, ki so ga veselo pozdravili. Najstarejši je začel pripovedovati, da je dobil v šoli enojko v računstvu, drugi, da je prinesel domov mleka in da ni ubil posode, in najmlajši, ki je komaj še govoril, je hotel tudi nekaj povedati. Vsem trem se je pretrgala beseda, ko jim ni odzdravilo očetovo oko izpod mračnega čela. Soproga, ki je vzela možu klobuk in palico iz rok, je spoznala, da mu nekaj ni prav; a ker je vedela, da ne govori rad doma o uradnih zadevah, ga ni popraševala; ukazala je otrokom, da naj puste očeta pri miru, ker je danes hud.

„Ata hud,“ je ponovil tiho najmlajši sinček Mirko in preplašen povetil ročice, ki so objemale očetovo koleno. Lezel je počasi na stol in zamišljen požrl sline.

Oče je molčal; zato je molčala tudi vsa družina. Hitro so pokosili, in komaj je dejal oče žlico iz rok, je vstal, oblekel boljšo suktno, vzela palico in klobuk in se poslovil s suhimi besedami, da ga do večera ne bo domov. Družina se je žalostna spogledala in starejša otroka sta vzela molče svoja dela v roke. Mirko pa je izpraševal mater, zakaj da je ata hud, ko je bil Mirko vendar ves čas priden.

Gospod Ponižen je bežal iz mesta, da bi ušel mislim, ki so silile vanj kakor skušnjave vročekrvne mladosti; siromak, ki ni vedel, da jim ravno v samoti ne uide, da je treba v takih stiskah zbežati med ljudi, v družčino, vzeti deset opravil v roke, in naj bodo še tako nepotrebna; samo iz samote, iz brezdolja vun! Ponižen je zaman odganjal hude misli. Naskok je bil vedno silnejši, odporne sile so popuščale, se začele pogajati, naposled so se vdale.

Ponižen je bridko spoznaval, da razlogi, s katerimi se je bil miril, ne drže, da slepi z njimi samega sebe in da je zagrešil nič več in nič manj kot razžaljenje Veličanstva; ne v mislih — za misli

še ni postavljena kazen — ne v besedah, kar se že ostro kaznuje, ampak dejansko, grozen, neodpusten zločin tudi za navadnega, neukega človeka, kaj šele za izobraženca ali celo za cesarskega uradnika, ki je postavljen, da brani pravico in zakon! Kako ga je obšla vročina, ko je hitel po ulicah, kako mu je silila kri v glavo, kako mu je utripalo srce! Treba bo korenito premisliti, kaj mu je začeti.

Ponižen je zavil v gozd in se obrnil na samotno pot, da bi ne srečal kakšnega znanca in da bi ga ne motili ljudje. Prevzemalo ga je grenko čuvstvo preganjane, onemogle nedolžnosti, ko je premišljeval, kako nezasluženo ga je zadela nesreča. Če bi Boga kdo tako razžalil, je pomislil, tako nevede in nehote, Bog bi mu ne zameril. Bog je pač dober, ljudje pa niso. In če Boga tudi v resnici razžališ, kako rad ti odpusti, če se skesaš! Tukaj ne pomaga nobeno kesanje; za zločinom pride kazen, kakor udari grom za bliskom. Tudi cesar bi mu tega žaljenja ne zameril; saj moli vsak dan: Odpusti nam naše dolge! Ta zakon, ki ga ni postavilo trdo srce na eni strani, ampak preračunjeno hlapčevstvo, skoraj malikovalstvo na drugi strani, bi se moral omiliti. Seveda, zakon je zakon in spoštovati se mora; ampak če ga kdo prekorači brez hudobnega namena, se mora to v poštev vzeti. „Jaz sem ga prekoračil brez hudobnega namena; Bog mi je priča; da, Bog. Toda kaj mi to pomaga, ko se zahtevajo za priče ljudje; in teh prič jaz nimam. Jaz nisem storil krivice; jaz jo trpim, in pravo razžaljenje Veličanstva je krivica, ki se stori cesarjevemu imenu, kakor so krivice, božjemu imenu prizadete, bogokletstva.“

Prišlo je Ponižnu na misel, da bi šel k svojemu načelniku in ga prosil še enkrat, naj se ga usmili, naj ne naznani njegovega zločina, katerega se tako bridko kesa; naj se usmili vsaj njegove nedolžne rodbine. „Hudoben ni načelnik,“ je utemeljeval Ponižen svojo namero, „ve pa tudi, kako zvesto sem jaz služil že dvajset let, brez vsake nezadovoljnosti, brez mrmranja, slepo pokoren vsakemu ukazu, prepričan, da je vsak ukaz dobro premišljen in trdno utemeljen, kar je bila večkrat težka žrtva. Obljubil bom tudi, da bom v prihodnje še vestneje opravljal svojo službo in da ostanem gospodu svetniku hvaležen do konca svojih dni. Če se me usmili, izkaže meni dobroto in sebi prihrani pota v sodišče in na policijo in sitno pričevanje. Koristi vsaj ne bo imel nobene, če mene ustrele; ta ali oni, ki mene pozna, mu bo morebiti celo zameril, če se me ne usmili, ne sicer v besedah in javno zameril, zakaj to je prepovedano in nevarno, ampak v svojem srcu. Njemu torej pravzaprav kaže, da me usliši.“

Uverjen, da ga bo uslišal načelnik, se je obrnil Ponižen in hitel po isti poti nazaj proti mestu. Kmalu pa ga je ustavilo preudarjanje, kako more on, tako vesten uradnik, misliti, da ni gospod načelnik vsaj tudi enako vesten. Če je pa vesten, mora storiti svojo dolžnost in ta mu nalaga, da ovadi zločin. Če bi ga pa tudi ne silila gola vestnost, ga mora prisiliti ozir na svojo varnost, ljubezen do samega sebe. Sebi je vsak najbližji in stvar se ne dá prikriti. Kip je razbit; sluga, ki pospravlja, je videl kose in spoznal, kaj se je zgodilo. Česar ne ovadi načelnik, bo ovadil sluga, in kazni zapadeta on in načelnik, eden, ker je storil, drugi, ker ni ovadil, tako da njemu nič

ne pomaga, naj bo načelnik še tako dober in usmiljen. Toda ali je res tako dober? Kdo mu vidi v srce? Kako porogljivo se je nasmešnil, kako žaljivo tolažil ob nezgodi, češ, storil bom, kar zahteva dolžnost in korist; lepa beseda pa ne stane nič; tudi obsojencu se dá pred usmrtno dobro večerjo. Oh, en hip nesreče izuči človeka boljše ko dvajset let sreče, in kdor ljudi dobro sodi, jih ne pozna.

Ko se je Ponižen prepričal, da bi zaman ponovil prošnjo, se mu je vzdignil moški ponos. Obrnil se je nazaj v gozd in pljunil takorekoč pred načelnika. „Kaj! Jaz naj bi se poniževal? Pred takim človekom, takim samopridnim, brezsrčnim ovaduhom? Sram ga bodi! Visoko nad srečnim lopovom stoji nesrečni poštenjak in ne bo pokleknil predenj, če je količkaj moža, in toliko moža sem jaz še vedno kljub vsem načelnikom tega sveta. Ah, kako bi pasel hudobnež zlorade oči na črvu, ki se zvija pred njim, na onemogli žrtvi strupenega žela! Kako ga sovražim, tega sladkega hinavca!“

Iz sovražne jeze so mu rasle maščevalne misli. „Kaj! Jaz, nedolžna žrtva neumnega slučaja, naj poginem in nesreča naj pade na vso mojo rodbino: on, ovaduh in morilec, pa naj živi? On naj se ponaša z odlikovanjem, ki mu ga bo prinesel umor? Ali je to namen zakona, tak naš družabni red? Če zakon ne ščiti poštenjaka, če ga izroča na milost in nemilost hudobnežem, ne preostane drugega kot silobran. On mi streže po življenju; jaz imam pravico, da se branim. Hujšega kot smrt se mi ne more primeriti in ta je zame že zapečaten. Naj umrje še on!“

Divje se je zabliskalo Ponižnu oko in pesti so se krčevito stisnile. Zopet se je obrnil proti mestu, da bi izvršil svoj naklep. Toda kako? To vprašanje mu je stopilo pred razdvojeno dušo in mu ustavilo hitri korak. Ovire so bile velike. Načelnik ni bil vedno sam; vrhutega je bil močan človek. In kako bo zdaj oprezen in sumljiv, ko sluti, kaj ga čaka! Gotovo ima pripravljenih par zaupnikov za vsak slučaj. Težko mu bo priti do živega. Poizkus bi se utegnil ponesrečiti.

Te težkoče so Ponižna toliko iztreznile, da je začel dvomiti, ali bi bilo sploh pametno umoriti načelnika. Iz tega dvoma pa se je zopet začul glas vesti, ki ga je bila prej jeza prekričala. Ponižen se je zgrozil pred svojo namero. On, nedolžni trpin nezakrivljene nesreče, bi postal res zločinec pred Bogom in pred ljudmi. Če bo trpel po nedolžnem, ne bo sicer nihče genil prsta zanj, a miloval ga bo ta in oni; pomilovanje je dober kup, pomoč pa stane. Če se pa pregreši, se bodo zgražali nad njim vsi in mu privoščili kazen. In potem, njemu se smili družina, žena in otroci; ali načelnik nima rodbine, ki jo tudi ljubi? In če se je načelnik pregrešil, žena njegova in otroci so nedolžni. Ali naj Ponižen s svojo maščevalnostjo nakoplje nesrečo nedolžnim ljudem? Bog ne daj! In kakšen uradnik bi bil ta, ki bi se toliko izpozabil, da bi vzdignil roko na svojega načelnika in prekršil božjo in človeško postavo!

Tako hudo je postalo Ponižnu pri srcu, da bi najrajši pokleknil pred načelnika in ga prosil odpuščenja, da se je vdal tako zločinskim mislim. „Sam sem se pregrešil, sam hočem trpeti,“ je sklenil

in se začel poslavljaliti od tega sveta. Svet pa mu je začel odkrivati svojo krasoto in mu greniti slovo. Kako ljubko so mu greli srce solnčni žarki, ki so trepetali ob gibkem listju! Temni gozd, pisano polje, zeleni travniki, prijazni griči z belimi cerkvicami in ob robu obzorja veličastne gore, oh, kako sladke, kako trdne vezi tega sveta! Dokler ne bije ura ločitve, nima človek oči za to, kar gleda dan na dan, kakor ne čuti ne zdravja ne življenja, dokler je zdrav in mlad. Za njega je prišel čas ločitve. Da ga je načelnik ovadil, o tem ni več dvomil; samo to je ugibal, ali ga je ovadil takoj po zločinu ali je šel prej še kosit. Verjetno se mu je zdelo, da je napravil ovadbo takoj, zato da je imel doma pri kosilu mir. Sestavil se je torej zapisnik; dvigne se obtožba in kmalu pridejo biriči ponj; najbrž ponoči, ko ga gotovo doma dobe in da ne bo hrupa. Oh, kako se bo prestrašila žena, kako bodo jokali otroci! In on jih ne bo mogel, ne bo smel tolažiti. Da bi le tudi njih ne zaprli kot osumljenih istega zločina! Preiskali bodo potem vse stanovanje, prebrskali vse omare. No, hvala Bogu, našli ne bodo krivega nič kakor ne v nobenem kotičku njegove duše, v nobenem predalu njegovega življenja noter do zadnjega nesrečnega, usodnega trenutja. Tako se trudi ubogi človek in leze kvišku naprej, vedno naprej; usoda pa ga od strani porogljivo gleda in škodoželjna čaka, kdaj da pripleza siromak tako visoko, da ga padec ubije, in takrat mu podstavi nogo. Tako pogubi človeka za vso večnost en sam smrtni greh na koncu dolgega poštenega življenja. A ta krivda mora biti preiščljena in hotena, kar njegova ni. Toda kdo mu bo verjel in kako naj se zagovarja? Ali naj reče, da mu je bila naravnost past nastavljena? Kipec, ki se komaj drži v ravnotežju, se vendar ne postavlja na mizo, ob katero se mora zadeti vsaka stranka. Kdor tako slabo zavaruje tako soho, kaže malo spoštovanja do tistega, ki ga podoba predstavlja. Tega bi morali kaznovati, če že mora biti kaznen, ne nesrečne žrtve tuje malomarnosti. Toda kaj pomaga druge dolžiti, ko sebe ne opereš!

„Kam sem zašel?“ se je prestrašil Ponižen, ko se je zopet oglasila vest. „Ali naj si pred smrtjo še greh nakopljem? Ali ni bolje, da umrjem nedolžen? Nič se ne dá pomagati, nič. Obtožba bo hkratu obsodba. Čista vest, brezmadežno življenje, vestno službovanje, vse bo brez pomena. Kadar nas toži sedanjost, ne reši naše bodočnosti nobeno vzklícevanje na preteklost. Poslali mi bodo duhovnika, ki me bo tolažil, da je to volja božja, da naj priznam v srcu, da sem s svojimi grehi še hujšo kaznen zaslužil, in naj pomislim, koliko nedolžnih ljudi da pomrje na bojišču. Peljali me bodo skoz mesto vojaki z nabitimi puškami in nasajenimi bajoneti in ljudje se bodo zgrinjali od vseh strani, da si napasejo radovedne oči, veseli, da niso na mojem mestu. Opozarjali bodo drug drugega, kako da se držim, in prijetno razdraženi me bodo spremljali, dokler bodo smeli. Oh, da bi le moje žene in katerega mojih otrok ne zanesel neusmiljeni slučaj na mojo zadnjo pot! Na morišču bo jama že izkopana. Pred njo me bodo postavili in mi zavezali oči. Oh, takrat bom od strahu in bridkosti najbrž že napol mrtev in vojaškega povelja za strel morebiti še slišal ne bom. Bog ve, kakšen je prehod

s tega na oni svet? Čutenje bo seveda prenehalo; zavednost pa morda ne, kvečemu za nekaj trenutij; a kmalu se bom zopet zavedel, da sem isti človek, samo brez telesa. Potem pride sodba.“ — Te se Ponižen ni tolikanj bal, prepričan, da je Bog bolj usmiljen kot ljudje; kazni se mu bo morda celo zaračunila za zadoščanje. Poprosil pa bo ljubega Boga, naj mu dovoli, da bo kot dober varih vodil svoje uboge otroke po poti življenja, jih navdajal z dobrimi mislimi, odganjal hude želje in budil v tujih srcih ljubezen in usmiljenje zanje.

Večerni hlad ga je predramil iz teh sanj in mu zbudil misel, da se mora posloviti od svojih dragih. To mu bodo menda vendar dovolili, da poljubi še enkrat svoje otroke. A hiteti bo treba. Najbrž ga iščejo in so bili že tudi na domu; a ker ga tam niso našli, so se razšli po mestu za njim. Če ga dobe zunaj, ne bo nikoli več videl svoje ljube družine. Torej hitro domov; ampak oprezno, previdno!

Okrog se je okrog sebe in se spustil po zapuščeni stezi z griča in potem po ovinkih proti mestu. Skoz mesto je hitel po tisti strani ulic, kjer je hodilo najmanj ljudi in kjer je bilo temnejše, in ostro je pazil, da ne bi srečal orožnika ali policajca. S strahom pa ga je navdala zavest, koliko da je poleg javnih tudi skrivnih policajev, ki opazujejo in prisluškujejo po vseh oglih, ki se vrivajo v vse družbe in kroge, s katerimi občujejo ljudje nevede kot z iskrenimi prijatelji, ki nastavljajo zanke in mreže po vseh kotih in preže na nedolžne žrtve zaupljive neprevidnosti. Oj, ti ubogi človeški rod, ki jih moraš sam proti sebi vzdrževati!

Ko se je bil mož približal svojemu domu, je s strahom zapazil, da mu prihajata dva gospoda nasproti. „Mene čakata,“ si je dejal tiho in se urno obrnil. Ni se upal ozreti, dokler ni prišel v drugo ulico. Zdaj je začel zopet počasneje hoditi, in ko ga je bilo tavanje utrudilo, se je napotil zopet od druge strani proti domu. Gospoda sta se še izprehajala po njegovi ulici. „Kam pa čem bežati?“ si je dejal Ponižen obupan. „Saj me bodo povsod dobili, in čim bolj se skrivam, tem huje bo za mojo rodbino, ki jo bodo osumili, da mene prikriva. Še ženo bodo zaprli zaradi mene. Ali naj še njo pahnem v nesrečo?“

Obupno odločen je stopil naprej, nagubančil čelo in osorno vprašal, če gospoda njega iščeta. Izprehajalca sta se spogledala, se nasmehnila in odkimala.

„Čemu tajiti?“ je silil Ponižen. „Povejte naravnost! Jaz se nič ne bojim.“

„Naju se tudi ni treba bati,“ je dejal eden in se namuzal; „sploh pa jaz nisem tako srečen, da bi Vas poznal.“

„Kaj! Vi si hočete iz mene še norce delati?“ se je razjezil Ponižen. „Vi storite svojo dolžnost, rogati pa se ni treba. Ali mislite, da vaju ne poznam, policijska zaupnika?“

„Midva policijska zaupnika!“ je vzrojil drugi. „To je razžaljenje. Prekličite, ali pa pojdemo na sodišče!“

„Kamor hočete!“ je vpil Ponižen ves iz sebe, „kamor hočete! Pravične kazni se jaz nič ne bojim; ampak da bi se mi kdo vrhu-

tega še rogal, ne in stokrat ne, in če pride stotisoč policijskih zapornikov nad mene.“

Ljudje so obstajali in poslušali in tudi Ponižnovo soprogo, ki je doma s težkim srcem čakala moža, je priklical znani glas. Prihitela je, prijela moža za roko, ga mirila in spravljala domov.

„Tine, Tine, miruj!“ mu je prigovarjala. „Kaj ti je vendar?“

„Kaj mi je?“ je kričal Ponižen in stiskal pesti. „Tadva me čakata, da bi me prijela. Prav, jaz se nič ne branim; ampak smešiti se ne dam, smešiti ne!“

„Kdo pa Vas je smešil?“ je ugovarjal eden izmed gospodov. „In midva da bi Vas čakala! Preneumno. Gospodu se meša.“

S težkim trudom je odpeljala soproga srditega moža, ki se je vso pot obračal nazaj in psoval in grozil s pestmi.

Doma so čakali otroci lačni, kdaj da pride oče, da bi večerjali.

„Jejte! Jaz ne bom,“ je dejal Ponižen in sedel na divan ter podprl glavo s komolci. Vse telo mu je drhtelo od razburjenja in oči so mu gledale srepo, čudno, kakor v drug svet. Žena ga je prosila, naj sede k njim za mizo; a zavrnil jo je tako osorno, da si noben otrok ni upal črhniti besedice. Samo najmlajši, Mirko, je rekel polglasno, kako čudno da ata gleda. Tiho so večerjali, vsi pobiti, se spogledovali in požirali sline. Mirko je lažno ihtel, ker mu je bilo hudo, da se oče ne meni zanj, da ga ne vzame v naročje, ne pogladi po laseh in ne vpraša, če je bil priden. Po večerji se je počasi približal očetu, se naslonil na njegova kolena in ga pogledal s svojimi milimi očmi v obraz. „Ne tako gledati, ata, ne tako gledati!“ je zaihtel.

Ponižen je molčal in zrl naprej v neznano daljavo.

„Kaj pa imaš vendar?“ ga je vprašala prestrašena soproga.

„Kaj imam!“ je dejal s čudnim, neznanim glasom Ponižen in obmolknil. Čez nekaj časa se je zasmel, a tako bedasto, da so otroci prepadli in je soprogo groza obšla; potem pa si je zakril obraz z rokami in začel ihteti.

„Ata, ata, nikar ne jokajte!“ so zakričali otroci in udarili v glasen jok. Stisnili so se k njemu in mu izkušali odtrgati roke z obraza.

„Govori vendar!“ je prosila žena v srčni stiski. „Ali se je v uradu kaj zgodilo, ali ti gre ta prepir po glavi? Kaj je vendar?“

„Jaz sem izgubljen, izgubljen!“ je tarnal mož. „Za mene ni rešitve.“ Govoril je sam zase, kakor da nihče ne posluša. „Ubežal bi morda še, a z begom pogubim svoje ljudi. Tako se jih bodo morda vendar usmilili, da dobe pokojnino in vzgojnino. Ali pa tudi ne; saj mislijo nekateri, da ni za tak zločin, kakršen je moj, nobena kazen zadosti ostra. Drugi pa se boje, da se jim bo milosrčnost v greh štela, tako da ni upati usmiljenja. Siromaki bodo vsi. Jaz sem jih pehnil v nesrečo. Mirko se mi posebno smili. Če bi vedeli, da nisem storil nalašč, kar sem storil, bi mi odpustili; a kdo bo meni verjel? Obsodili me bodo, umrl bom, in kdor poreče, da so me obesili ali ustrelili po krivem, bo kaznovan. Kogar sodišče obsodi, ta postane krivec, in če te ustrelje, si bil zločinec.“

Ženo in otroke je stresala groza, ko so poslušali to govorjenje,

in kaj bi še storili, niso vedeli, ko je bil oče gluh za vse njih besede in prošnje.

V pritličju so zaškripala hišna vrata.

„Zdajle gredo,“ je skočil Ponižen pokoncu in zbežal skoz kuhinjo iz stanovanja.

Na hodniku ga je zadržala žena in ga rotila, naj ne beži v temno noč.

„Ali naj me tukaj dobe?“ se je trgal mož iz njenih rok.

„Ata, ata, ostanite, ne hodite od nas!“ so prosili otroci.

„Vsaj svojih otrok se usmili!“ je kričala žena.

„Svojih otrok se usmili,“ je mrmral za njo Ponižen in se dal zopet odvesti v stanovanje. Sedel je na divan, uprl plašne oči v vrata in vlekel na ušesa.

„Saj vidiš in slišiš, da ni nič. Kaj se vendar bojiš?“ je mirila žena.

„Tiho! Poslušaj!“ je dejal mož skrivnostno in napol vstal, kakor pripravljen, da zbeži. „Ustrelili me bodo.“

„Oh, kaj si domišljuješ!“ je vzdihnila žena. „Nedolžnih ljudi vendar ne streljajo in ti nisi ničesar zakrivil.“

„Ustrelili me bodo,“ je mrmral Ponižen in hitro, da je beseda besedo pobijala, in kakor sam sebi je pripovedoval, da je zagrešil strašen zločin, za kakršnega ni odpuščanja, in da je neumno misliti, da bo mogel ubežati roki pravice.

„Oh, kaj to premišljuješ!“ ga je ustavila žena. „Nocoj si ves zmešan; spanje te bo pomirilo; spat pojdi!“

Kakor brez volje je Ponižen počasi vstal, se začel slačiti, legel v posteljo in kmalu zaspal. Otroci so se plahi stiskali k materi, ki je bila v groznih skrbeh in si ni vedela razložiti čudnega vedenja. Res, da je bil mož zaradi uradnih sitnosti večkrat nataknen, a takšnega še ni videla nikoli in sklepala je, da pojde navsezgodaj povprašat njegovega načelnika, kaj da se je zgodilo. Družina je tiho molila za zdravje ljubega očeta in otročje glasove je trgalo ihtenje. Oče pa se je nemiren obračal v postelji, blebetal čudne besede o razžaljenju Veličanstva, o vojnem sodišču, o smrti. Naenkrat se je sklonil pokoncu in pogledal zmešano s širokimi, plašnimi očmi proti vratom temne sobe.

„Tine, Tine, kaj pa je? Saj ni nič,“ ga je začela pogovarjati žena in ga izkušala zopet spraviti pod odejo.

„Štiri puške, štiri cevi name namerjene, tam, tam,“ je kričal mož in kazal proti vratom in z njim so kričali prestrašeni otroci.

„Nikjer ni nič. Glej, jaz sem tukaj in tvoji otroci in tvoj Mirko,“ je mirila žena in objemala moža.

Ponižen se je čudno nasmehnil, nekaj zamrmral in zopet legel. Zdaj je spal nekaj časa mirneje in družina se je spravila k počitku. Otroci so še v spanju poihtevali; mati pa ni mogla zaspati od bridkih skrbi, kaj da to pomeni. Da bi odgnala groznejše slutnje, se je izkušala uveriti, da so pač tudi njenega moža kakor toliko drugih mehkih src pretresle nečloveške grozote vojnega časa, in tolažila jo je nada, da bo spanje pomirilo razburjenega duha.

O polnoči pa je planil mož iz postelje.

„Ali slišite?“ je zakričal in spravlil vso družino pokoncu.”

„Tine, Tine, zdrami se!“ je skočila žena k njemu in ga dramila.

„Pst! Tiho!“ je dejal mož ter vzdignil kazalec in oči. „Le poslušajte! — Zdajle,“ je dodal tiho, „so na stopnicah, na hodniku, pred vrati. — O, pomagajte!“ je zavpil in skočil k oknu. Žena ga je prestregla in vlekla nazaj.

„Oh, kak siromak si ti!“ je tarnala. „Glej, jaz odprem vrata, da se boš prepričal, da ni nikogar blizu.“ Žena je naredila luč, odprla vrata v kuhinjo, stopila iz kuhinje na hodnik in se zopet vračala; otroci so klicali očeta, naj gre k njim. On pa se ni menil zanje; plašen in sumljiv je opazoval, kaj da počenja žena, in v smrtni grozi mu je drhtelo telo.

„Bili pa so,“ je začel hitro govoriti; „z nasajenimi bajoneti so prišli. Ponoči hodijo, da človeka gotovo doma dobe; potem ga ustrelje ali obesijo, skrivaj, natihem, da ni hrupa, in svojcem strogo prepovedo, da ne smejo jokati; za vsako znamenje usmiljenja ali sočutja smrtna kazen, v božjem in v cesarjevem imenu, hahaha!“

„Tine, zdrami se!“ je prosila žena. „To se ti je sanjalo. Lezi zopet in zaspil!“

„Ata, jaz grem k Vam v posteljo,“ je prosil Mirko in ga prijel za roko. Oče ga je začuden gledal.

„Kdo pa si ti?“ je dejal.

„Oh, vidiš, da se ti še sanja,“ je dejala žena. „Svojega Mirka boš vendar poznal.“

„Mirka, Mirka,“ je ponavljal oče in legel v posteljo; sina pa mati ni pustila k njemu.

Mož je zaspal; žena pa je bedela in molila ob njegovi postelji in premišljevala, kaj da nastane iz vsega tega in kaj bi storila, ali naj gre po svet h gospodu svetniku, moževemu načelniku, ali pa po zdravnika, ker se ji je dozdevalo, da se napoveduje vročinska bolezen. Težko je čakala dneva, in kadar se je mož pregenil ali zajechal, se je sklonila čezenj in mu gledala ob brleči svetiljki v krčevito stisnjeni obraz in s strahom poslušala čudno blebetanje in kako so zdajpazdaj zaškripali zobje.

Ko se je naposled po dolgih in težkih nočnih urah zaznal dan, je šla tiho v kuhinjo pripravljat zajtrk; a vrata je pustila odprta, da bi slišala vsak šum iz sobe, vedno pripravljena priskočiti na pomoč.

Oče je spal. Mati je zbudila oba starejša otroka, da ju pripravi za šolo, in tiho opominjala, naj ravnata oprezno, da ne prebudita bolnika. A otroka sta bila že sama tako prestrašena, da si nista upala izpregovoriti nobene besede in niti ne pogledati spečega očeta. Zamišljena sta se odpravila z doma; mati pa je čakala postrežnice, da bi ji priporočila najmlajšega otroka in zbolelega moža. Mučne misli in težke slutnje so ji blodile po trudni glavi. Oh, kakšen bo konec! Ljubi Bog daj, da bi bila res le telesna, res le vročinska bolezen! Kaj pa, če ni, če je kaj drugega, kaj hujšega, česar si do konca niti misliti ni upala.

Ko je bila strežnici naročila, kar je bilo treba, je odšla zbegana

z doma, ne da bi vedela, kam da bi šla najprej. Bala se je zdravnika, bala načelnika. Kakor obtoženec pred sodbo se je tresla pred zdravnikovim mnenjem; kakor bi šla tožit moža, se ji je zdelo, če bi šla h gospodu svetniku. Ko je tako preudarjala, je zagledala načelnika, ki ji je prihajal naproti. Rada bi se bila obrnila; a ni si upala, ker jo je poznal in že tudi pozdravljal. Stisnilo se ji je srce, prebledela je, in kolena so se ji pošibila. V strahu, da bo omedlela, ker se ji je tema delala pred očmi, se je obrnila h klopi, ki je stala v bližini, in se zgrudila nanjo.

„Kaj pa Vam je, gospa?“ je pristopil načelnik, ki je videl, kako omahuje. Njej pa je tolklo srce, da ni mogla dolgo časa izpregovoriti nobene besede. Ko se je bila nekoliko pomirila in zbrala begajoče misli, je začela med ihtenjem pripovedovati, kakšen da je prišel njen mož domov, kakšna da je bila noč. Načelnik je strme poslušal žalostno zgodbo; vmes pa mu je padlo v glavo, kaj da bi bilo utegnilo povzročiti to čudno vedenje; a da bi bil njegov vestni, trezni Ponižen tako otročje nespameten, da bi si tako malenkost tako k srcu gnal, mu je bilo nedoumno. Potolažil je obupano ženo in se takoj z njo napotil v Ponižnovo stanovanje, preverjen, da bo ena sama beseda pomirila razburjenega čudaka.

Ko sta stopila v sobo, je sedel Ponižen na postelji in držal, globoko zamišljen, svojega Mirka na kolenu. Nič se ni ozrl, ko so se vrata odprla. Ko pa ga je načelnik zaklical po imenu, se je zgenil, strepetal, spustil otroka s kolena, planil k oknu, je odprl in skočil bi bil na ulico, da ga nista zadržala žena in načelnik. Oba sta ga mirila, tolažila, pogovarjala; on pa je gledal v tla, podrhtaval in se izkušal otresti rok, ki so ga oklepale.

„Gospod Ponižen,“ je dejal zdaj načelnik strogo in odločno, „kaj počenjate? Takoj z menoj v pisarno! Uradna ura!“

„Takoj, gospod svetnik,“ je odgovoril polglasno Ponižen. „Oprostite, da sem se nekoliko zakesnil! Nujni posli! Kaj se hoče!“

Govoril je pametno; hitro je oblekel suktnjo, vzel klobuk in palico, odprl z globokim poklonom svetniku vrata in odšel za njim.

Svetnika je izpreletel neprijeten mraz, ko sta se spogledala; zakaj čutil je, da ta pogled ni obrnjen vanj, ampak Bog ve kam.

Na cesti se je Ponižen najprej oprezno in plašno ozrl na vse strani, potem pa se je bridko zagrohotal.

„Saj vem, kam me peljete,“ je dejal zaupno; „dobro vem. Naj se zgodi, kar se mora zgoditi. Nastopila je oblast teme in nedolžni so v rokah hudobnežev. Kje pa so? Kje pa čakajo?“

„Kdo?“ je vprašal svetnik.

„Kdo?“ se je sladko nasmehnil Ponižen. „Gospod načelnik se hoče malo pošaliti. Kdo! Žandarji ali pa vojaki. Po moji sodbi bi morali biti vojaki z nabitimi puškami. In kje je kurat, vojni kurat? Ta me mora spremiti. Ali je to kak red?“

„Čemu pa vojaki ali kurat, gospod Ponižen?“ je vprašal svetnik.

„Čemu? Oh, ta je pa dobra, gospod svetnik,“ je kimal Ponižen. „Vi vprašate, ki ste me ovadili!“

„Jaz Vas ovadil! Gospod Ponižen, premislite, kaj govorite! Vam se sanja. Zaradi česa pa naj bi Vas bil jaz ovadil?“

„Zaradi razžaljenja Veličanstva,“ je dejal tiho Ponižen.

„To je neumnost, gospod Ponižen,“ je tolažil svetnik. „Vi ste bili vedno dober domoljub; niste nikdar ničesar zakrivili; noben živ človek Vas ni ovadil.“

Ponižen se je ustavil, položil kazalec leve roke na usta, široko odprl oči in vzdignil obrvi ter nekaj časa premišljeval.

„Ne ovadil?“ je vprašal rezko in glasno, tako da so začeli ljudje gledati in poslušati v veliko zadrego gospoda svetnika. „Ne ovadil? To bi bila zanikarnost od Vaše strani, prelom službene pri-sege, kršenje uradne dolžnosti. Ha, potem pa ovadim jaz Vas. E, policaj!“

„Tiho, tiho!“ je miril svetnik. „Kar z menoj pojdite! Pojdeva oba v sodišče.“ Poklical je bližnjega izvoščeka, se tiho z njim pomenil in sedel s Ponižnom v voz.

Vozila sta se nekaj časa, ne da bi izpregovorila kakšno besedo. Ponižen je bil videti utopljen v težke misli; gospod svetnik pa je preudarjal, kako bi spravil nesrečnega človeka v zavetišče, sam v strahu, da se bo mu uprl ali ga napadel.

„Kam se peljeva?“ je vprašal nenadoma Ponižen in sumljivo pogledal soseda.

„V sodišče vendar,“ je dejal, nekoliko negotov, gospod svetnik.

„V sodišče!“ je ponovil ostro Ponižen in nagubančil čelo. „Ali mislite Vi, da jaz norim; da ne vem, da je v štirindvajsetih urah sodba, obsodba in smrt?“

„Ampak priziv je še odprt, priziv,“ je miril svetnik.

„Saj zdaj ni priziva,“ je poudarjal Ponižen.

„Je že zopet dovoljen,“ je dejal svetnik. „Toliko smo zdaj na boljšem.“

„Mnogo ni,“ je modroval Ponižen. „Dosmrtna ječa; živ pokopan. Življenja mi ne ostane nič.“

„Upanje Vam ostane. Vsako leto pridejo pomiloščenja. Morda doleti v kratkem času tudi Vas.“

„Ali mislite? No seveda. Torej še ni odločeno, da bom ustreljen?“

„Nikakor ne; izvedela bova pa kmalu.“

„No, prav. Ali veste, kaj sem jaz prav resno namerjal? Gotovo ne veste. Nekaj smešnega. Zadaviti sem hotel tistega, ki je mene v nesrečo spravil. Takole bi ga prijel za vrat.“ Ponižen se je zlobno zasmeljal in segel načelniku pod vrat. Ta ga je prijel za roko, stisnil brado k prsim, vzdignil rame in se odmeknil. „Tako bi poginila oba,“ je nadaljeval Ponižen in silil z roko pod vrat. „Stisnil bi ga, da bi mu stopile oči iz glave. Ta lopov mi je nastavil past, kjer sem se ujel, in potem me še ovadi in zatoži.“

Načelnik je držal krčevito Ponižnovo roko; mrzel pot mu je stal na obrazu in brezkončna se mu je zdela vožnja.

„Kaj bi se mi pa moglo zgoditi?“ je govoril Ponižen sam zase. „Dvakrat ne more nihče umreti.“

„Ampak pomiloščenje je potem izključeno,“ je dejal v srčni stiski načelnik, „in Vaša žena bi ne dobila nobene vdovščine, Vaši otroci nobene vzgojnine; in na te se morate Vi ozirati, če imate količkaj srca. In če imate še kaj vesti, morate pomisliti, kakšen greh bi si nakopali z umorom. Zdaj ste pred Bogom nedolžni in Vaša duša bi šla najbrž naravnost v nebesa. Kam pa po takšnem zločinu! Pomislite!“

„To je res,“ je poprijel Ponižen in povetil roko. „Na dušo je treba misliti. Večnost bo dolga.“

„Na otroke in ženo mora pa pošten mož in oče tudi misliti.“

„To je tudi res,“ je dejal zamolklo Ponižen, si pokrnil obraz z rokami in začel pritajeno ihteti. „Oh, storite z menoj, kar hočete; samo moje žene in otrok se usmilite! Oh, moj Mirko, kaj ti je storil tvoj hudobni oče, v kakšno nesrečo te je pehnil, nedolžnega siromaka, kak spomin ti je zapustil! Zdaj boš jokal za njim; ko odrasteš, ga boš preklinjal.“

Globoko si je oddehnil načelnik, ko je pripeljal siromaka na Studenec. Par zaupnih besed je izpregovoril z zdravnikom, ki se je važno obrnil proti Ponižnu in mu slovesno rekel: „Gospod Ponižen, jaz sem dobil poročilo, da ste Vi pomiloščeni. Smrtna kazen se Vam je z ozirom na Vaše službovanje brez graje in madeža izpregledala; ampak nekaj časa ostanete pri nas internirani.“

„Ali vidite?“ je prikimal Ponižen in zmagoslavno pogledal načelnika. „Ali nisem jaz vedno trdil, da cesar je dober? Ampak on ne ve, kaj vse se počenja v njegovem imenu.“

Mirno se je dal prepeljati v blaznico in tam živi najbrž še zdaj in premišljuje, vdan v svojo usodo, svoj zločin in svoje pomiloščenje; njegova družina strada kakor toliko drugih.

P. Stanislav Škrabec.

Spisal p. Vincencij Kunstelj, frančiškan.

Dne 5. vinotoka 1918 je v ljubljanskem frančiškanskem samostanu izdihnil svojo blago dušo p. Stanislav Škrabec, mož, ki res zasluži, da čita o njem ves slovenski narod, ki ga je rajni vneto ljubil in zanj delal vse svoje življenje.

Rodil se je dne 7. prosinca 1844. leta v Hrvači, ki spada v ribniško župnijo na Dolenjskem. Krstili so ga po očetu za Antona. Ker je bil zelo nadarjen, so ga poslali skrbni stariši v ljubljanske šole, kjer je dovršil gimnazijske nauke z odličnim uspehom ter napravil maturo, na kar je vstopil v frančiškanski red. Ko je zvršil predpisani enoletni novicijat in štiri letnike bogoslovja, so ga predstojniki poslali v Novomesto za gimnazijskega suplenta. Tu je ostal tri leta, na kar je bil poslan na graško vseučilišče, kjer je po navadi tedanjega časa v treh letih zvršil predpisane študije, tri leta pozneje pa napravil ravnotam izpite za profesorja. Ker je bil tako na gimnaziji kakor pozneje na vseučilišču izredno marljiv, ob enem pa zlasti za jezikoslovje posebno nadarjen, zato se ni čuditi, da je sè svojim znanstvom kmalu zbudil pozornost učenega sveta.

Še preden je odšel na graško vseučilišče in je bil še na novo-meški gimnaziji, je že napisal v letnem poročilu temeljito razpravo: „O glasu in naglasu našega knjižnega jezika v izreki in pisavi.“ To je bilo l. 1870. Nato je molčal skozi celih osem let, zatopljen seveda v knjige in učenje. Tako se je vsestransko temeljito podkovan čez osem let zopet oglasil in od tedaj ni umolknil, dokler mu ni v pozni starosti smrt iztrgala peresa iz rok.

Mož globoke učenosti je znal to, kar je pretuhtal v dolgih nočeh, na silno priprosto način razložiti svojim učencem, to je: mladim frančiškanom klerikom na domači gimnaziji v Gorici na Kostanjevici, kjer je bil dolgo vrsto let lektor, ali recimo profesor.

Toda ne samo to! Sad njegovega truda naj vživa ves slovenski rod. Zato je pisal in pisal ter skušal dopovedati s kolikor mogoče priprosto besedo, kako si je on mislil ustroj našega jezika, ki ga ni kakor mnogi drugi umetno kvaril, temveč bogatil na trdni podlagi zgodovinskega razvoja in prave ljudske govornice.

Kako lepo in prepričevalno zatrjuje: „Jaz sem želel od svojih gimnazijskih let nadalje, in to je bil poglobitveni cilj mojega jezikoslovnega prizadevanja vse do današnjega dne, da bi se naši knjižni slovensščini vstanovila edinstvena, čedna, pa ob enem čisto slovenska izreka, veljavna za šolo in javno občevanje.“ — „Cvetje“ XIX. 2 b.

„Moje upanje je naše slovensko ljudstvo, ki si ne bo dalo spakedrati svojega jezika.“ — „Cvetje“ XX. 8 b.

Vsi, ki so skozi kaj časa prebirali platnice „Cvetja“, — in brali so jih tudi mnogi priprosti ljudje — vsi ti torej vedo, koliko je nakopičenega v njih dragocenega jezikoslovnega blaga, ki bi bili tudi veliki narodi po pravici ponosni nanje.

Eden ali drugi, zlasti med profesorji, se je od časa do časa

oglasil zoper zdrava Škrabčeva jezikoslovna načela, prej ali slej se je vendar moral do malega vsak umakniti nepobitnim dokazom, zakaj p. Škrabec ni nikdar kaj odločno trdil, kar bi ne bil mogel trdno dokazati. Zato se pa seveda tudi ni dal oplasiti s kakeršnimikoli navideznimi dokazi, kar bo morda eden ali drugi imenoval trmoglavost, pa po krivici! Trmoglavi so tisti, ki se jasnim dokazom ne dajo prepričati, ne pa ta, ki se spoznane resnice trdno oklepa in jo junaško brani do zadnjega. Toda to bodi le mimogrede omenjeno. Saj se sploh ne moremo spuščati v posameznosti, le splošno hočemo povdariti, da je rajni pater Stanislav tudi kot učeni jezikoslovec zvesto branil pravice lepega našega jezika, ki ga je ljubil s prav otroško ljubeznijo.

„Naša slovenščina je torej,“ tako je še zadnje dni svojega življenja navdušeno pisal, „prepričani smemo biti, eden najlepših jezikov na svetu. Mi bi ta jezik morali ljubiti ko dragocen dar, ki ga nam je Bog dal, varovati ga skerbno vsake poškodbe in učiti se ga sè vso pridnostjo in natančnostjo. Brez učenja ni znanja, brez znanja ne blagostanja, ne vspeha, ne napredka. Najboljše orgle ne bodo lepo pele tistemu, ki se ni zadosti orglati učil. Najpopolniji, najplemenitiši jezik ne bo rešil svojega naroda, ako ga ta ne ceni, ako se zanj malo meni. Prej ali potlej se bo takemu narodu jezik potujčil, pohabil in poterl, dokler bo naposled popolnoma zamerl in zginil in sè svojim jezikom bo tak nemaren narod sam zginil s tega sveta — podlaga tujčevi peti! Glejmo, da ne bomo mi tak narod!“ „Jezikoslovni spisi“ I. 3. str. 302 sl.

Naj nam bodo te resne besede testament rajnega učenjaka, ki si jih zato še posebno k srcu vzemimo!

Naše ljudstvo je pa najbrž radovedno, kako je ta učeni redovnik živel. O tem se prav za prav ne da mnogo povedati, zakaj njegovo življenje je potekalo precej enakomerno.

Priden kakor mravlja je zgodaj vstajal in pozno hodil spat, dostikrat je počival le par ur. Kljuba temu in kljuba slabotnemu zdravju že izza mladih nog je vendar dočakal visoko starost, kar je zlasti pripisovati njegovi veliki zmernosti v jedi in pijači. To moramo na tem mestu posebno povdariti, da bo vse slovensko ljudstvo zvedelo, kakov je bil mož, ki so ga svoj čas gotovi gospodje v preveliki in napačni gorečnosti skoro ob dobro ime pripravili. In kako se je dobri mož za to maščeval? „Moj sklep bodi molitev križanega Jezusa: Oče, odpusti jim...!“ tako je sklenil dotično polemiko na platnicah „Cvetja“ XXVII. tečaj, 2. zvezek. S tem je dal prekrasen zgled prave krščanske ljubezni, ki velikodušno odpusti tudi najhujšo krivico. Te in druge velike čednosti, ki so ga v obilni meri krasile, si je pridobil in utrdil z vsakdanjo vajo in z božjo pomočjo, ki si jo je sprosil v skupnih in zasebnih molitvah.

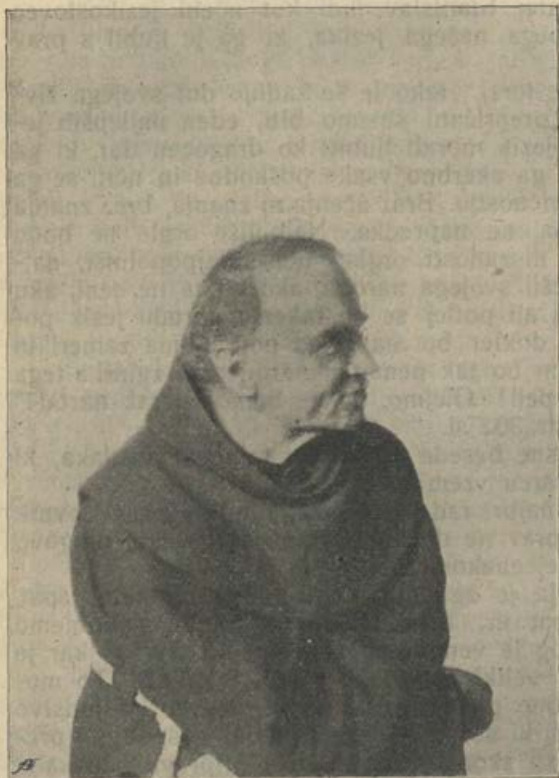
Mož molitve in premišljevanja je bil namreč rajni. Edino spovednica ga je mogla zadržati, da se kedaj ni vdeležil skupnih pobožnih vaj, drugače je bil pa v tem oziru čez vse točen. „Ali so p. Stanko bolni?“ tako smo kleriki z nekako skrbjo povpraševali, če ga kedaj ni bilo na kor k molitvam.

Koliko se je tudi trudil, da bi se vpeljalo v cerkvene molitve pravilno slovensko besedilo, to je dovolj znano, le da se je premalo upoštevalo. Enako gorečnost je kazal za postavno ypeljavo našega domačega jezika pri cerkvenih obredih ter pri daritvi svete maše.

Zelo točen je bil nadalje glede na šolo. Celo bolezen ni mogla ustaviti njegove gorečnosti. Spominjam se, ko je vsled hude prehlajenosti tako oslabel, da se je komaj po koncu držal, ali v šolo je kljub temu redno prihajal. Po vseh goriških šolah so imeli ob času

najhujše vročine vsaj po nekaj dni počitnice, rajni p. Stanislav bi jih nam že bil privoščil, ali sebi jih ni, in tako smo sopihali dalje.

Ko se je neki profesor vsled starosti primoran poslavljal od vseučilišča, tedaj je pred svojimi slušatelji med drugimi izrekel te- le znamenite besede: „Tu pred vami bom zaprl knjigo, doma jo bom zopet odprl.“ Tako je delal p. Škrabec vse svoje življenje: ko je v šoli knjigo zaprl, jo je, prišedši v svojo celico, zopet odprl. Učil se je neprestano: račun od svojega učenja pa je polagal pred vsem slovenskim ljudstvom, ko je mesec za mesecem razpošiljal med svet svoje ljubljeno „Cvetje“, v katerem je nakopičeno predragoceno blago za svet in večnost. O tem časopisu in njegovi vse-

P. Stanislav Škrabec.

bini res po vsej pravici veljajo znane svetopisemske besede: „Karkoli je namreč pisano, je v naše poučenje pisano.“ Rimlj. 15, 4. Rajni se je trudil na vso moč, da je v „Cvetje“ prišlo le to, kar je stalo na trdni krščanski podlagi in se natančno vjemalo z nauki naše svete katoliške Cerkve. Da je v listu, ki mu je bil urednik, skrbel tudi za lepoto in pravilnost slovenskega jezika, to je umljivo samo ob sebi pri možu ki je bil izmed vseh naših jezikoslovcev v tej stroki najbolje podkovan. Tisti vse časti vredni profesor, ki je pisal še pred njegovo smrtjo na upravništvo „Cvetja“ pomenljive besede:

„Želeti bi bilo, da bi se tudi novo njega uredništvo kar najbolj držalo Škrabčeve pisave: jezika. To bi naj ostalo kakor sveta tradicija tega največjega našega jezikoslovca, dike frančiškanskega reda,“ ta gospod je pač govoril mnogim iz srca.

Naročniki „Cvetja“, zlasti starejši, se bodo še spominjali, kako je ta časopis od časa do časa prinašal daljše in krajše sestavke o gojenju cvetlic. Te sestavke je pisal rajni sam. Hotel je širiti med našim ljudstvom umevanje za cvetlice ter skušal s poučevanjem doseči, da bi naši ljudje poznali in gojili še kaj družega, ter ne samo nagelja, rožmarina in roženkravta. In res se mu je vsaj deloma posrečilo, zlasti ko je na željo razpošiljal tudi razna semena po naših krajih bolj nenavadnih cvetlic, ki jih je bilo sicer dobiti pri mestnih vrtnarjih le za drag denar. Ni odnehal, dokler ni svojim bravkam dopovedal, kako treba ravnati s takimi cvetlicami, da morejo vspevati tudi pri nas. Zlasti je priporočal, naj pobožne dušice goje lepo cvetje, da ž njim krase hišo božjo in jih tudi učil, kako gre izbirati cerkvenemu letu primerne barve, kako raznobarvne cvetlice prikladno mešati v lepe šope. Naše ljudstvo že samo od sebe ljubi cvetlice in jih rado goji. Da je pa v tem oziru še napredovalo, zato gre prav posebna hvala rajnemu p. Stankotu, ki je bil seveda tudi sam prav izveden vrtnar. Večkrat ga je bilo videti že zjutraj na vse zgodaj, ko je na vrtu kopal in presajal in zalival. Včasih je oblazil ves veliki kostanjeviški vrt ter vsako cvetlico posebej ogledal, kako kaj raste in uspeva. Pri srcu so mu bili zlasti gladiolji ali mečiči, kakor jih je po naše imenoval. Z veseljem je poročal v „Cvetju“, kako „so se iz domačega križema oplojenega semena pokazale prvič neketere jako lepe nove sorte, ki smo jim dali,“ tako piše, „zavoljo posebne lepote posebna imena — po naših starih slovenskih pisavcih, od Trubarja in Dalmatina pa vse do Bleiweisa in Jerana.“ XVIII. str. 28. Kako vesel je bil, ko se mu je spolnila davno gojena želja, da so na samostanskem vrtu postavili velik cvetličnjak in je bilo tako mogoče tudi bolj občutne cvetlice črez zimo ohraniti, kar je včasih tudi v Gorici težavno. Take cvetličnjake je priporočal z vneto besedo tudi cerkvenim predstojništvom. („Cvetje“ XIX. str. 155 sl.)

Mnogi, ki so rajnega poznali samo iz njegovih jezikoslovnih spisov, so si ga menda predstavljali ko velikega hrusta bojevitih oči in ostre besede. Bil je vse drugo prej ko to: bil je nasprotno male postave, umnega, pa prijaznega pogleda in prav prikupnega, premišljenega govorjenja. Z neprisiljeno prijaznostjo te je sprejel, rad odgovarjal na stavljena vprašanja, nikoli pa ne silil v ospredje, ker je bil silno skromen. Obiskovali so ga pogosto posebno učeni gospodje, večkrat celo profesorji iz Ruskega. Pri tem se je zgodila enkrat mična dogodbica, ko ga je ravno hotel obiskati neki ruski profesor. Vprašal je na porti, kedaj p. Škrabec avdience daje. Portir pa je peljal kakor po navadi profesorja kar naravnost v p. Stanislavovo celico, ki jo je pa ta ravno pometal, kar se je učenemu ruskemu profesorju kajpada malo čudno zdelo. Pometal je sam, ker ni hotel nikomur biti v nadlego, deloma pa tudi zato, da mu ni pometač v red spravil njegovih brezštevilnih knjig in papirjev in lističev, ker se je v svojem neredu še najbolje spoznal.

Ker je bil kaj blagega srca ter v bogoslovnih vedah zelo izurjen, zato je bil tudi izvrsten in posebno priljubljen spovednik, ki v spovednici ni veliko govoril, pač pa z občudovanja vredno potrpežljivostjo ure in ure poslušal grešne obtožbe ter s kratkimi in jedrnatimi besedami vlival olje tolažbe v skesana srca. Ko je bil ob neki priliki zopet veliko spovedoval, se je po končanem delu, prišedši pred svojo celico, od slabosti zgrudil na tla, vendar ni prišla niti besedica pritožbe iz njegovih ust.

Rad, zelo rad je imel ljubo Kostanjevico, ali ko je ob napadu Italijanov sprevidel, da ni več rešitve za njo, tedaj se ga je sicer lotila silna potrtoost, toda godrnjal ni. Vdano je nosil nepopisne težave hude vojske, delal in pisal in skrbel je za svoje „Cvetje“ do zadnjega, dokler je moralo tudi ono še pred njim bežati v Kamnik.

Živeli smo tedaj, kar nas je še bilo ostalo, v vednem strahu in trepetu, vendar se nismo mogli odločiti za ločitev. Okoli in okoli samostana so padale granate, prav v samostan pa primeroma dolgo ni padla nobena, ali slednjič je vendar le prišlo, česar smo se vsako uro bali.

Listopada je bilo 1915. leta neke sobote zvečer, ko je padla prva granata v samostan. Prestrašeni smo bežali v klet, kjer je bilo malo varneje. Tu je pokleknil p. Stanislav pred najmlajšega patra in se mu skesano spovedal.

Drugi dan je prifrčala druga granata, tretji tretja in tako je šlo dalje. Gorica je gorela, naš samostan s cerkvijo vred se je majal, ropotalo je noč in dan. Tako se je p. Stanislav slednjič vdal pri-govarjanju svojih sobratov in se 28. listopada istega leta ž njimi vred napolnil proti Ljubljani. Tu je obhajal — na tihem seveda — 3. vel. srpna 1917 zlato mašo. Tu je bral in pisal, učil se in molil in pri tem vidno hiral. Preveč je bilo vajeno njegovo telo na goriško solnce, kakor da bi se bilo na stara leta moglo privaditi ljubljanski megli. Po pravici torej smemo misliti, da bi bil še kako leto živel, ko bi ga ne bilo spravilo v prezgodnji grob, kakor še marsikoga drugega — begunstvo.

Žalostnega srca smo ga spremljali na njegovi zadnji poti dne 8. vinotoka 1918 v zavesti, da je zgubil ž njim naš red značajnega moža in svetega redovnika, naš rod učenjaka prve vrste in pisec tega spisa pa očetovskega prijatelja ter modrega svetovalca. Svet ga ni odlikoval, priznala pa je cerkvena oblast njegove velike zasluge, ko ga je goriški nadškof dr. Frančišek Sedej pred nekaj leti imenoval za konzistorijalnega svétnika.

Ohranimo mu vsi trajen spomin!

Ksaver Meško:

Vera, upanje, ljubezen.

Podpri me z močno vero, Gospod,
da z njo bi gore prestavljal,
napolni mi z upanjem dušo, o Bog,
da dvomom se vsem bom ustavljal,
in v srcu plamtečo ljubezen užgi,
da v njej te bom v veke proslavljal.

† Ivan Cankar.

Spisal Fr. S. Finžgar.

Trdi smo postali v svetovni vojski in neobčutni. Tisoči naših sinov leže pokopani in trohne nezasuti bogvekje. Tiho so tekle redke solze za njimi — samo najbližjih, najdražjih. Ali dva pogreba pa je doživela prestolnica Slovenije, ob katerih je zavzdihnila in se zasolzila prav vsa: Pogreb Krekov — in Cankarjev — pogreb prvega — očeta Jugoslavije — pogreb drugega — proroka domovine.

Dne 13. grudna 1918 je bil pogreb Cankarjev. Prvi pogreb, ki ga je priredila Narodna vlada velikemu sinu svojega naroda. Doslej so morali skrbeti za pogrebe naših mož prijatelji, dobrotniki — skrbeti zato, ker so skoro brez izjeme vsi umirali reveži — in skrbeti zato, ker je tuja vlada z mrkim očesom gledala take mrtvaške sprevede in se veselila smrti, češ, zopet eden manj. Ivan Cankar je prvi učakal tak pogreb, sicer mrtev — pa prav tako kakor je prerokoval sam — je okusil uro, ko je zavel topel, pomladanski veter, ko so se ljudje pozdravljali: „Kako je tebi, brat moj, ki si mi bil brat v bolesi...“

Pokojni pisatelj Ivan Cankar je bil rojen na Vrhniki leta 1876. Revne krojačeve družine ud, je šel studirat v Ljubljano realko in študiral, kakor jih je na stotine naših revnih dijakov. Iz Ljubljane je šel na Dunaj, kjer se je vpisal na univerzo. Visokošolskih študij ni dovršil. Pa ne zato, ker jih ni mogel, ampak zato, ker jih ni hotel. Spoznal je svoj poklic in ta edini je bil poklic umetnika - pisatelja. Do njega ni bilo v Slovencih pravzaprav nikogar, ki bi bil samo — pisatelj in nič drugega. Poleg poklica so se bavili naši pisatelji tudi s slovstvom in kaj čuda, da je bilo v marsikom več sile in talenta, nego ga je mogel podati narodu iz čisto enostavnega vzroka, ker niso imeli časa in so bili od dela za kruh pretrudni. Cankar, odločen in brez bojzani, je prvi glasno povedal, da je pisatelj in nič drugega; da je stan pisatelja po poklicu božjem tudi stan — tudi poklic vsega spoštovanja vreden.

In Ivan Cankar je bil resnično poklican za pisatelja. Skoro polnih 25 let je deloval kot pisatelj. 32 knjig je napisal, razen teh vse polno še nezbranih listkov in črtic. Doslej najplodovitejši naš pisatelj — in brez ugovora najgloblji v mislih, najlepši po jeziku in najdovršenejši po umetnostni obliki sploh.

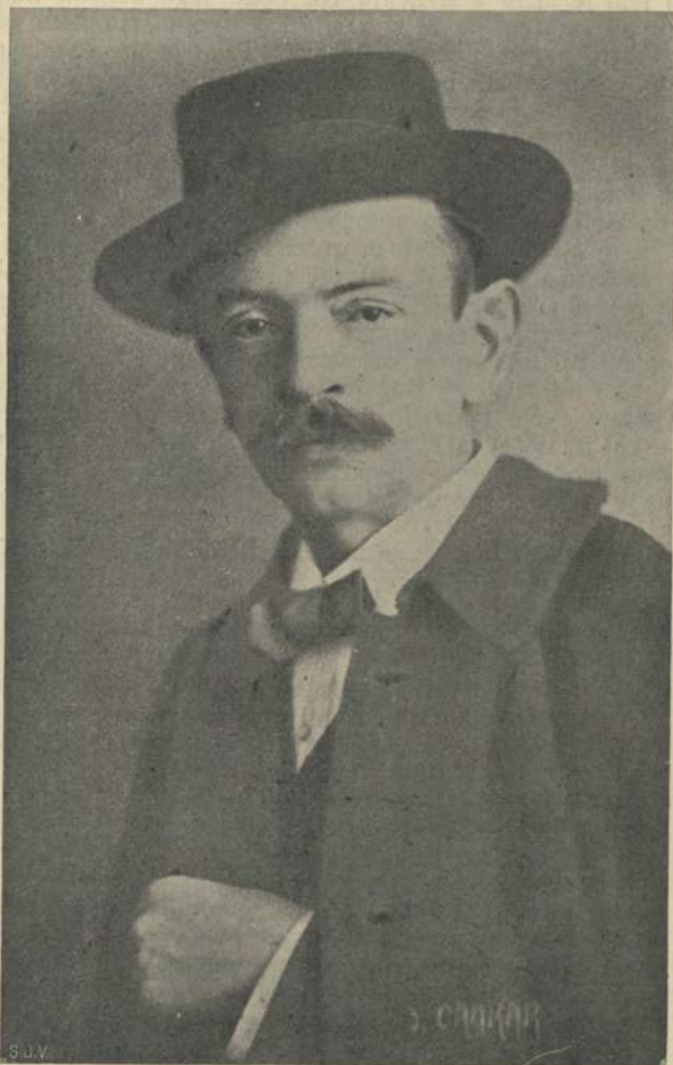
In kaj je napisal? Pesmi, črtice, povesti, igre —. Ali to je gola zunanost — samo oblika. Vprašamo raje, čemu je pisal, komu je služil s svojim delom? Sam naj odgovori. „Kljub vsem naukom, opominom, kljub zasmehu, zmerjanju in natolcevanju je vse moje življenje in nehanje služilo najvišji ideji — resnici.“ Resnici je služil. Bil je človek, kakor smo vsi in ko tak je tuintam morda zdrsnil po težki poti — omahnil — toda čim bolj se je bližal vrhu gore, vrhu svojega življenja, tem trdnejša je bila njegova hoja, tem varnejši njegov korak. Če se je izvil izpod njegovega peresa stavek, ki je in bo še marsikoga osupnil — ni bil ta nikdar izrodek zle volje, nikdar

sin nečistih namenov. Za resnico se je boril, bičal odkrito licemerce, hinavce, bičal laži-domoljube. Sam je izpovedal: „Resnično, domovina, nisem te ljubil, kakor cmerav otrok, ki se drži matere za krilo; tudi te nisem ljubil, kakor solznomehkobni vzdihovalec, ki ti kadi v lice sladke dišave, da te skele uboge oči; ljubil sem te s spoznanjem, videl sem te vso v nadlogah in v grehah, v sramoti in v zmotah, v ponižanju in v bridkosti; zato sem z žalostjo in s srdom v srcu ljubil tvojo oskrunjeno lepoto, ljubil jo stokrat globlje in stokrat više od vseh tvojih trubadurjev.“ Ali je kaj čuda, da je Cankar često nalletel na človeka, ki je pljunil na njegovo suknjo, ne zato, ker je povedal laž, ampak zavoljo resnice, ki jih je bodla v oči. Zakaj ničesar ljudje bolj ne sovražijo, kakor tistega, ki ima dovolj poguma, da seže z odločno roko za njih suknjo in jim jo obrne narobe — ter pokaže: Poglej, kako si umazan. To je bil en vzrok, da so ga mnogi prezirali in kamenjali. Drugi bi bil ta: V splošnem Cankar ni bil za na „prejo“, kjer bereš ob brnenju kolovrata in prav nič ne zamudiš, če greš med branjem krave napojit. Ko se vrneš, dasi je bravec dalje bral, sta takoj spet vštric. Cankarjevo berilo je le redko — dasi so tako ubrane besede — lahko. Nikoli ni brodil po plitvinah, tja je zaplaval, kjer je bila reka vedno čez glavo. Ljudje so prebirali besede, čudili se krasnim stavkom, vsebine niso doumeli. Sam je tožil: „In zato so oznanjali, da sem povedal jako lepo, da je moj jezik prijeten in blagozvočen, niso pa oznanili, kaj sem povedal. Razodeli so besede, zamolčali so misel.“ S to besedo je Cankar tudi povdaril, česar pri nas še velika množica, ne samo preprostih ljudi, tudi izobraženih ne ve, ali pa vedeti noče, da povest ni pisana zato, da se pri njej samo zabavamo — ampak zato, da nam odpira pogled v človeška srca, da razodene boje in trpljenje, pokaže pot čiščenja, zmago resnice. Za tako razumno branje je treba navodila. To se pravi: Ako je stvar težja, globlja, poišči si človeka, ki ti bo odgrnil njeno lepoto, ko se tebi še skriva. Potem boš bral sam in boš užival in tvoja duša bo čistejša. Če boš pa brskal samo na površju, se oprijemal besedi in tipal za ščegetom njihovega pomena, se boš naslajal z otrobi, klenega zrna pa ne boš okusil.

Zato je in bodi pravilo: Vsega Cankarja za sedaj vsak preprost človek ne more doumeti — in ga zato tudi uživati ne more. Celo njegov prijatelj, Oton Župančič, je odkritosrčno priznal: „Preveč lepote, preveč bogastva si usul pred nas, ki nismo bili vajeni bogastva in lepote. Sam jaz ti priznam, da stojim zmeden pred tvojimi spisi, da jih ne morem pretehtati, ne znam presoditi v celoti, kakor jih nisem mogel dostojno ceniti sproti.“ Tako tisti, ki mu je po poklicu kot umetnik in po srcu kot pisatelj najbližji. Mi vsi, ki smo ga skušali umeti koj s početka, ga danes razumemo že mnogo bolje in rod za nami ga utegne razumeti popolnoma.

Zato bi svetoval Mohorjanom: Zberite se po svojih društvih tuintam in naprosite človeka, ki Vam bo Cankarja bral — razlagal. Nato ga berite sami — in boste uživali. So spisi, ki jih boste doumeli tudi brez posebnega vodstva: „Na klancu“, o kateri povesti je sam rekel: „Ni fotografija moje matere, toda spoznal jo bo vsak.“

„Potepuh Marko in kralj Matjaž,“ kjer je pikro povedal nam Slovincem: „Samo Matjaža čakate prekrižanih rok, sami se pa ne gnete!“ „Za križem,“ kjer kliče: „Vsi vi ponižani in užaljeni, vsi vi

Ivan Cankar.

zasužnjeni in obremenjeni — zdaj ko je naš dan, pojte hozana in aleluja! Iz bičanja in iz križanja, iz sramote in trpljenja je vzrasel naš dan, do nebes se je povzdignil naš križ — —“ „Hlapec Jernej in njegova pravica“, „Kralj na Betajnovi“ in krona njegovih del,

njegov labudji spev: „Podobe iz sanj“. Berite, razglobljajte, umejte — in boste uživali.

Še to: Ta veliki mož, ta neutrudljivi delavec — je umrl revež. Njegovo telo je užilo v življenju več bede nego dobrot. Zakaj? Ali morda ni bil zmožen, da bi si zaslužil s svojim talentom kruha dovolj in bogato pogrnjeno mizo? Ne to. Tako je prevladala pri njem (tudi pri drugih velikih prorokih) duševnost, da mu ni bilo mar telesnosti. Zbolelo ga je včasih, ko je bil uverjen, da resnično dela, pa nima kruha kakor se spodobi. Vedel je, da brezmišeln svet sodi le na zunaj, „da le petica da ime sloveče“, in je s perečo besedo ogovoril tiste, ki so sodili in še sodijo človeka po zunanje in jim položil na jezik nezmislno obtožbo: „Kaj bo revež, ko mu kruli po želodcu in je njegov havelok prozoren! Bog z njim!“ Vedel je tudi, da bi v velikem narodu tak delavec bival v grajščini. A vse to mu ni izbilo peresa iz rok. Njegov poklic — poklic glasnika narodovega — mu je bil več, ko vse drugo. Narod je ljubil nesebično in dasi mu ta ni dal nič, on mu je dal vse: „Dal sem ti, kar sem imel in če je bilo veliko ali malo — Bog je delil, Bog razsodi. Dal sem ti svoje srce in razum, svojo fantazijo in svojo besedo, dal sem ti svoje življenje — kaj bi ti še dal?“ Zato vsi, ko ga berete in uživate, pomnite, da ta mož še nima spomenika, kakor mu ga dolguje narod, kateremu je dal vse. Postavimo mu gal

Tone Gaspari:

Vstajenje.

Ni bilo belega prta na rani,
ni bilo luči, ki bi v večnost svetila —
glava se k zemlji je trudna sklonila,
šli ste od nas v kraj nepoznani:

Danes odeja prebela vas krije,
živi plameni ko zvezde gorijo,
tihe besede nekje govorijo,
kakor iz groba bi čul melodije:

Dosti je narodu bilo trpljenja —
družijo bratsko se Slavije sini,
mimo grobov že dan gre vstajenja —

naša zvestoba vam bodi resnica,
duh naš vam kažipot po domovini,
naša ljubezen pa zvezda-vodnica! —

Spomin na dr. Jan. Ev. Kreka.

K šestdesetletnici Mohorjeve družbe. Spisal tajnik J. H.

Osmi dan meseca vinotoka leta 1919. je bil uže drugi obletni dan prezgodnje smrti otca Jugoslavije, dr. Janeza Kreka. Zopet so se oglasili ta dan naši časniki, da bi dali besedo žalnemu spominu. Koj potem pa so umolknili in molčijo še sedaj začetkom grudna meseca. Kakor od žalosti zavoljo prebridke izgube. Ali od žalosti, ker Jugoslavija, željno pričakovana deva Krekovega mladeniškega vzora — ni vzorna? Ni vzorna ne po zunanosti, ne po notranosti. Oh ne; to bi bila pač idealna žalost, bila bi Jugoslaviji v čast... Tiskarne ne delajo — zato molk!

Kreku v spomin začenjam pisati ob stavki, v dobi, ko bi Mohorjeva družba imela misliti na šestdesetletnico, ki bi jo naj obhajali v letu, za katero izide zapoznel pričujoči koledar. Oh, lepo, prelepo bi bilo obhajati nje diamantni jubilej na šestdesetletnem sedežu v Celovcu ter njega okolici, pri Gospej sveti, na Otoku ob Vrbskem jezeru — v osvobojeni in svobodni Jugoslaviji. Lep spomin bi bil ob enem na dr. Kreka, ki je s celovške okolice pred leti gledal proti severu, severovzhodu in zahodu ter določal gore in pogorja, ki naj bi mejila kedaj koroški del Jugoslavije. Ljudstva glas bi mogel odločiti. Bi mogel. A krivični ponemčevalni sistem je deloval tiho in vztrajno, zlasti v šoli in uradu, deloval na moč pol stoletja sem ter odtujeval Sloveniji mlajši in najmlajši zarod. Torej proč, proč sedaj z družbo iz mesta, proč vsaj za časa nejasnih razmer od lastnih bratov in sester dol v tiho dolinico ob Meži! Tam proizvajava vode moč električni tok, da bo gonil kolesa strojev, ki naj natisnejo k šestdesetletnici Mohorjev koledar in ž njim naslednje vrste dr. Kreku v spomin.

I. Bogu v čast — narodu v korist.

V jeseni leta 1886. je tedanji tajnik Mohorjeve družbe — drugi po Janežičevi smrti — postal krške škofije generalni vikar, škofov namestnik, ko je bil umrl 1. dan vinotoka l. 1886. knez in škof krški Peter Funder. — Lambert Einspieler ni več utegnil opravljati tajniških poslov Moh. družbe. Torej me naprosi, naj opravljam jaz in mi kar izroči v korekturo „Osmero blagrov“ ter „Troje angelsko češčenje“, izroči mi tudi vse rokopise. Sprejemem. Ob neki priliki, bila sva na izprehodu, omeni: „35.000 šteje družba udov — še enkrat toliko pa jih bode težko kedaj.“ „Seveda težko,“ odgovorim jaz, a sam pri sebi sem mislil, da ne bode pretežko, ako le dobimo pravih, dobrih pisateljev. Tedaj je družbi zastran pripovednega blaga tesno hodilo; nekatere povesti si bral, kakor da bi črešnje zobal — a brez mesa, same koščice. Toda dr. Jožef Vošnjak sè svojo povestjo je ravnokar znanilec nove boljše dobe. Izmed ljubljanskih bogoslovcev so se oglašali novinci sè svojimi prvenci. Novincem, začetnikom, prvencem v tisti dobi nisem bil mil. Mislim sem, ne rekel, naj bi se še vadili prej, poskusili kje drugod ter si pridobili priznanje, potem

bi šele bili dosti zreli za Mohorjevo družbo. Vsled tega sem ravnal morda pretrdo proti temu ali drugemu; med njimi proti Finžgarju bogoslovcu. Nekaj zavoljo predsodka svojega, nekaj pa, ker sem zavoljo dveh služb — tajništva in realnice — težko zmagoval obeh, sem le moral preveč odlagati kako takšno delo, ki se mi še ni zdelo najnujnejše — in tako sem odlagal in odlagal in nisem mogel nič povedati, ko me je pismeno vprašal bogoslovski profesor dr. Fr. Lampe, kaj je z „Divjim lovcem“. Naj da povem, če v čem ne sodi, da bode mladi pisatelj vedel se ravnati. Ne vem, če li so gospodje odborniki uže vsi bili čitali in kateri še ne, vem pa, da sem hotel sam čitati, preden izrečem sodbo; a med tem je minila čakalca potrpežljivost in povest je morala — neprečitana — nazaj. Pozneje vidim svojo obsodbo v podlistku „Slovenca“ in slišim jo še vselej, kadar čitam, da se uprizarja Finžgarjev: „Divji lovec“. Strašna, zaslužena kazen! G. Finžgarja pa prosim v zadoščenje mu prvič zdaj po 33 letih očitno odpuščanja. Prosim ga ob enem, naj se maščuje na blag način, za prezreto — z novo povestjo, ki jo, — vsaj jaz, — kar na slepe oči rad sprejemem.

Ob Finžgarjevi obširni povesti naletim tedaj na drobnejšo Krekovo. Koj mi ugaja, ima meso in kri; ugaja tudi drugim; sprejme se in brž objavi. Tega mladega pisatelja treba prikleniti družbi (bil je bogoslovec drugoletnik), si mislim, ter ga takoj pismeno prosim še nadaljnega delovanja. Odgovor prejmem takoj. Glasi se celo kratko: „Vedno bom delal Bogu v čast in narodu v korist.“ Nič več. Kaj bo delal, kje bo delal, ali tudi za družbo? ... Slišali smo potem, da študira na Dunaju, da deluje, organizuje, piše, uči: Bogu v čast, narodu v korist.

II. „Smilite se mi...“

Minilo je kakih sedem, osem let. Mohorjeva družba je napredovala; število udov je rastlo kar skokoma od leta do leta; začetniki so dozorevali; oglašali so se novi pisatelji; profesor Šubič je dr. Jož. Vošnjaku risal podobe. Koledar se je „moderniziral“ — je bilo čitati v „Ljubljanskem zvonu“. A vendar mi je hudo delo, da od toliko drugih ni bilo prispevkov, zlasti pesniških. Mari jim je za malo, če bi pisali za družbo! Še prof. Stritar je bil pisal v najboljši dobi svojega pisateljstva v dunajskem „Zvonu“, da bi mu bil ideal (vzor življenja), pisati in blažiti narod po Mohorjevi družbi. A je res naposled kot družbeni pisatelj venčal svoje pisateljsko delovanje. Klical, vabil in prosil sem torej v „Glasniku“ vsakogar, ki zmore kaj dobrega, blagega in lepega, naj podari družbi vsako leto kar najboljši izumek duha in srca: v vezani ali prosti besedi. Pa prejmemo od enega najboljših tri epične pesmi. Izvrstno! Damo jih v „Večernice“. A ne dolgo potem izidejo iste v „Ljubljanskem zvonu“. Svet, ki sodi po zunanosti, je potem seveda rekel: „Ponatisek“. Ko isti pesnik izda svoje balade in romance v posebni knjigi, nam pošlje zbirko priporočeno, da naj jo porabimo za ponatisek. Ne maramo. Družba Mohorjeva je vredna izvirnih najboljših del. Tako nišmo marali ponatiskovati niti tedaj, ko je pregoreči

naš prijatelj in pisatelj dr. Frančišek Lampe družbi nasvetoval, naj povzame nekaj res lepih stvari iz njegovega „Dom in Sveta“.

Tu pa se odzove pozivom „Glasnika“ celo drugače dr. Krek. Dobim pismo. „Smilite se mi, ker tako milo prosite pisatelje prispevkov. Namenil sem se, da Vam še to jesen pošljem daljšo povest, ki bode obravnavala prehodno dobo gospodarstva“... Razveselil nas je ter omilil se nam lepi obet dobrega srca, zlate duše Krekove. Ni prišla sicer ista povest in tudi ne ravno v obečanem času, pač pa ne dolgo pozneje drugačna in krajša: blažilna povest iz življenja. In še je prispeval za tajništva g. Rozmana. „Glasnik“ ni bil trobil samo gluhim ušesom...

III. „Zgodbe“ — in kaj potem?

„Zgodbe sv. pisma“ so tako nastale. G. prof. Anton Kržič je nasvetoval Mohorjevi družbi, naj bi dala prestaviti obširno „Ročno knjigo svetopisemskih zgodeb“ po Šuster-Holzammerju na slovenščino ter jo izdala družnikom. Odgovoril sem: „Delo bodi izvirnol!“ Z bogoslovskim profesorjem dr. Frančiškom Lampetom se dogovoriva o tem, in koj je bil volje delo prevzeti. A uvideva — tako mi piše — da bode le tedaj mogel pisati temeljito in živahno, ako potuje v Sveto deželo. Prirčem mu, da hočem naprositi odbor, naj mu dovoli večji predujem na pisateljsko nagrado, da bode mogel laže dovršiti svoj namen. Ino potoval je v Egiptet in Palestino. Sad tega potovanja je bil: „Jeruzalemski romar“ v dveh delih, potem pa začetek velikanskega dela: „Zgodbe sv. pisma“. Ko je prejel prvo polo v pregled, se je sam ustrašil velikosti in pomenljivosti dela. Pisal je, če li si res upamo, takšno izdajo zmagati, zakaj stala bode obilo truda in troškov. On pa seveda bode dela vesel in upa, da ga dokonča z božjo pomočjo. Zlasti novi zakon bode pisal tako, da se bode kar iskril ljubezni božje...

Vemo, kako se je zgodilo. Nekako pri velikih prerokih ga je zgrudila bolezen ter poslala vedno snujoči njegov duh k Bogu, telo, oslabeledo vsled prenapornega dela, pa v prezgodnji grob — listopada meseca l. 1900. — Kdo bode sedaj nadaljeval započeto delo? Rajnemu enak veleum. Dr. Krek, bivši učenec Lampetov in potem zadnjih pet let tovariš mu v profesuri, prime neustrašeno za pero ter je vodi do srečnega konca.

Sredi prvega desetletja v novem stoletju me neki večer da poklicati tajnik Rozman v Mohorjev dom, češ: Dr. Krek je tu; pogovoriti se hočemo zastran družbe.

Pridem v tajniško sobo, kjer najdem pri tajniku Rozmanu dr. Kreka. Pozdraviva se ko stara znanca. Komaj da sedemo, uže vpraša dr. Krek: „No, kaj mislite izdajati potem, ko bo „Zgodeb“ konec?“ Mislil je pač, da bode družba poleg navadnih letnih knjig izdajala vselej kakšno obširno delo, kakor so „Zgodbe sv. pisma“. Odgovorim mu: „Moja namera je bila, ko sem še tajnikoval, da bi poskrbel za izdavanje Cerkvenih očetov apostolske in poapostolske dobe. Za uvod spisu vsakega posamnega očeta bi služil dotičnega obširen življenjepis z opisom dobe, v kateri je živel. Najvažnejši

spisi Cerkvenih očetov bi se objavili v celoti, drugi spet ali skrajšani ali samo po vsebini, kakor pač kaže z ozirom na čitatelje. Kar je stvarila umetnost lepega zastran cerkvenih očetov, bi se porabilo za ilustracije. Zvezki bi bili veliki in opremljeni kakor „Zgodbe“.

Dr. Krek nato malo pomisli ter reče: „Dobro! Jaz predlagam za to frančiškane; s tem se delo zasigura. Oni imajo dober naraščaj, uže sedaj nekaj mladih učenih definatorjev in si jih bodo še več vzgojili. Ako želite, bodem v Ljubljani ž njimi govoril, da delo pripravljajo. Upam, da bode šlo.“

„Prosiva lepo, g. doktor! Tako se za delo ne bo treba bati; ako bi eden obnemogel, pa bi ga drugi nadomestil. Lahko si delo med seboj razdelijo. Ni dvoma, da bode odbor z veseljem sprejel to poročilo.“

Pa se je odbor kmalu potem čudno hitro premenil. Starejši odborniki so umrli, novi nastopili, g. Rozman je šel v pastirstvo.

Kaj je ukrenil dr. Krek in s kakšnim uspehom, morebiti da bi vedel g. Rozman iz zadnje dobe tajništva kaj povedati. Novi časi, novi ljudje, nove misli in želje (ideologije)! A misel in želja po izdaji takšnega dela ne sme umreti. Naj ostane živa! Naj se uresniči! Kolik nov pogled se bode odprl dušnim očem naših Mohorjanov, našemu narodu. Ino naši novodobni neverci — če bodo hoteli čitati — bodo srepó gledali, kako so njih izmišljotine le glupe bajke, uže davno opovržene po cerkvenih očetih in pisateljih. Vprašanje bi le bilo, ali bodi zunanja oblika res takšna kakor so „Zgodbe“, ali pa manjša; morda ročna žepna oblika. „Otci apostolske dobe“ bi bil I. zvezek.

IV. „Mohorjeve bukve — za nič!“

To uničujočo sodbo, ki je tu napisana, je izrekel dr. Krek na katoliškem shodu v Ljubljani l. 1907.

Koroški Slovenci so bili tedaj izrekli, da ne pojdejo tja, kjer ima dr. Šusteršič prvo besedo. On bi bil v državnem zboru mogel koroškim Slovencem izvojevati pravične, po narodnosti zaokrožene volilne okraje, ako bi bil resno hotel. Volilna „reforma“ bi zaradi tega ne bila šla — rakom žvižgat. Ogorčeni koroški Slovenci takrat ostanejo doma.

A vendar, ker je Mohorjeva družba vseslovenska, je njen odbor ukrenil, da se imata katoliškega shoda v ime družbe udeležiti predsednika namestnik in tajnik.

Torej se odpraviva z g. Rozmanom s ponočnim vlakom iz Celovca v Ljubljano. Proti jutru dospeva tja. Tam je naju dirnil neprijetni glas, kako je bil koroške Slovence izdelaval na večernem vzprejemnem shodu dr. Šusteršič. „To ste se mi smilili koroški Slovenci sinoči!“ nas je omiloval neki prijazni goriški g. dekan. „In to so katoliki!“ je ponavljajoč vzklikal dr. Šusteršič v svojem večernem pozdravilnem nagovoru.

Prav nič se nisem počudil temu, kar mi je pravil dobri gosp. dekan. Zakaj s prvega katoliškega shoda sèm sem sodil dr. Šusteršiča pravilno. Spoznal sem ga bil tedaj za tistega, ki si lasti oblast,

meriti vernost ali nevernost človeka. Takrat namreč je bil goriški državni poslanec dr. S. Gregorčič govoril za združitev vseh dobrosmislečnih na podlagi izreka sv. Avguština: „V potrebnih rečeh bodi edinost, v dvomljivih prostost, v vseh pa ljubezen!“ To pa ni bilo po volji dr. Šusteršiču. Nastopil je in govoril nasproti. Izgovarjal se je na Kristusa, ki je vzel bič in pognal farizeje iz templja. O farizejih pa se nismo menili, še manj pa sodili, kdo je in kdo ni. Dobil sem vtisk, da govori častihlepna sebičnost iz njega in farizej bode, kdor se zdi ali pa se bode kdaj zdel nevaren njegovemu prvaškemu prestolu. Pa jih bode pognal... Pognal je tisti večer nas koroške Slovence, ker se nismo klonili. „In to so katoliki!“

Drugi glas, čudno se glaseči glas pa zaslišim tistega predpoldneva iz ust dr. Kreka, ko stopim v dvorano, kjer je na odru pred množico večinoma preprostega naroda razpravljajal o potrebah našega slovstva. Komaj poslušaje postojim — ne vem ali me je zagledal ali ne — izreče uničevalno obsodbo: „Bukve družbe sv. Mohorja so za nič!“ Čudna beseda! Saj sam piše za Mohorjevo družbo. Tedaj celo „Zgodbe sv. pisma“! Pa bi bile za nič! Nemogoče!... Morda je rekel nalašč tako: da bi opazoval vtisk teh besed; ali da bi izzval odpor. Pa ga ni. Jaz sem se umaknil v stranski prostor, ne da bi slišal, s čim bi bil dr. Krek utemeljeval svoj izrek, v katerem zmislu da bi bile Mohorjeve knjige za nič. Za nič so pač tiste bukve, naj si bodo še tako lepe in koristne, ki jih nihče ne čita. Neki kmet Podjunske doline pa mi je nekdaj rekel: „Jaz berem Mohorjeve bukve vse, od konca do kraja, dotlej da jih preberem. Od božiča pa do velike noči sem gotov ž njimi. Čemu pa bi jih bil plačal!“ — Za nič so tudi, če jih porablajo, kakor se je žal godilo „Zgodbam“, za ovoje raznim rečem, ker rabijo papir. — Za nič vse, ki nimajo v sebi užitnega jedra ter služijo samo ubijanju časa. Za nič seveda tembolj, če je vsebina sama na sebi slaba, škodljiva — takih pa Mohorjeva družba ne izdaja. — Za nič znanstvene knjige, ki so pisane nerazumljivo, ali pa suhoparno in nepoljudno. O Mohorjevih povestih mi je predsednik stolni prošt Lambert Einspieler nedavno pred smrtjo (3. II. 1906) tožil, da jih odborniki premilo sodijo, da jih vzprejemajo, ko bi jih ne imeli vzprejeti. On sam da je prečrtal in obsodil za nesprejemljivo neko povest, ki jo je ravno stavljeno čital kot škofijski presojevalec (cenzor). Predsedniki družbe so bili namreč do njegove dobe vselej tudi škofijski presojevalci in potrjevalci Mohorjevih knjig.

Jaz pa sem se bil odpovedal čitanju spisov od časa, ko sem odstopil od tajništva tja do predvojne dobe. Po odstopu namreč sem bil potreben počitka, ker sem se ob enajstletnem tajniškem poslovanju preveč utrudil na živcih. Takrat namreč nisem imel nobenega počitka, ne počitnic, ne prostega dneva, ne proste ure. Spoznal sem namreč, če hočemo uiti poznejši neugodni kritiki Mohorjevih knjig, moram kot tajnik uže prej vsak rokopis kritično obdelavati. Zato sem porabil ves čas. Skvaril sem si spanje. Ko sem pa leta 1903. opasno obolel na akutnem vnetju možganske mreže,

sem se moral paziti zavoljo nasledkov te bolezni, ki sem jih čutil kakih 10 let. Zato nisem mogel samostojno presoditi, v koliki meri in kateri spisi bi bili za nič. Gotovo, da je dr. Krek pretiraval, če ni morebiti tako izrekel le iz hudomušne šaljivosti. Vse pa iz dobrega namena, ker je družbi želel le dobrih, kar najboljših spisov in pisateljev; samih Jurčičev, Ciglerjev, Erjavcev, Stritarjev, Vošnjakov, Krsnikov. Ker ni nastopalo dosti njim enakih naslednikov in ker so res izišli tudi manj vredni spisi in knjige, ki se nečitajo lahko in zajemljivo (na pr. „Naše škodljive rastline“), zato je bil dr. Krek hud ter izrekel: Mohorjeve bukve — za nič.

Kakšen vpliv pa je imela ta huda sodba in kar je še govoril tedaj, ko jaz nisem več slišal? Prav dober! Zvedel sem to kmalu potem, uže pri obedu v gostilni „Union“. Tam se spoznava z zdravnikom iz Gorice, z dr. Brecljem. Pove mi, da namerava spisati za Mohorjevo družbo „somatologijo“, to je nauk o človeškem životu. A spis mora biti takšen — mi reče —, da ga bo Krek vesel. Preden ga on ne odobri, ga ne mārā poslati odboru...“ Izvrstno! Tega spisa, ki bi tvoril krasno knjigo, doslej nismo prejeli. A da g. dr. Breclj ni pozabil nanj, priča poročilo zadnjega katoliškega shoda l. 1912., kjer se je g. doktor izrazil, da si ne more misliti higijenične knjige, nauka o zdravstvu, če mu ni podlaga somatologija...

Morda bode pričujoči spomin g. doktorju očiten prijazen opomin, da naj še misli na izvršitev imenitne, za narodno zdravstvo in izobrazbo pomenljive namere po družbi sv. Mohorja. Da bode rajnemu dr. Kreku po volji, priča sodba o spisu, ki ga je nedavno izdal g. dr. Breclj o jetiki. Sodba (kritika) je izrekla, da se čita delo v Erjavčevem prijetno pripovedovalnem duhu. Pač res — ugodnejše kritike si ne more želeti noben znanstvenik! Erjavčeve „Živali v podobah“ ljudstvo še zmerom rado čita — staro in mlado. To je znanstvo v poljudni in zajemljivi obliki. Poznam umirovljenega dvornega svetnika na Dunaju, Slovenca, ki ga je pred nekako petdesetimi leti napotilo čitanje Erjavčevih „Živali v podobah“, da je šel študirat ter je kot uradnik postal svetovnoznan v svoji stroki. Odlikovan od papeža, cesarja, več držav in znanstvenih zavodov v Parizu, Londonu, živi v pričakovanju, da ga osvobodjena Jugoslavija otme iz sedanje dunajske bede.

* * *

Šestdesetletnica družbe sv. Mohorja bodi resničen jubilej — vesel dogodek! Vesel na zunanost: naj bi družba kakor oveseljena majka v svoje okrilje sprejela vso svojo deco, z bližine in daljine, ter se ž njo radovala vsestranskega napredka pod svobodnim jugoslovanskim solncem. Dogodek vesel na znotranost: dušna hrana naj se jej nudi v dostojnih posodah, odgovarjajoča zahtevi Krekovega duha in srca — kar najboljša, najtečnejša, da nasičuje um z neskaljeno resnico; voljo z odkrito dobroto, srce s čisto lepoto in blagoto. V to pomozi Bog po priprošnji sv. Mohorja in Fortunata — in po dobrovoljnem, blagoslovljenem trudu vseh dobrih in najboljših pisateljev ter vseh prijateljev, članov in članic Mohorjeve družbe.

Svetovni dogodki.

kar naenkrat je prišlo, kar čez noč. Napovedovali so nam nove ofenzive, novo vojno zimo, nove rekvizicije, bridkosti in težave brez mere, pa je en sam sunek na Balkanu dal svetovnemu položaju čisto drugo lice. Seveda ta sunek ni bil vzrok konca, bil je samo povod. Vzrok so bile amerikanske armade na zahodnem bojišču, a konec se je vseeno pričel na Balkanu. In tam kjer se je vojska rodila, tam so jo nesli tudi k pogrebu. Sredi septembra leta 1918 se je začela rušiti bolgarskomakedonska fronta, potem je šlo pa tako hitro naprej, da nam je kar sapa zastajala in nismo mogli dogodkom slediti. Kar se je zvršilo v zadnjem letu, za tak razvoj so potrebovali prejšnji časi stoletja, pa vseeno dogodkov niso mogli prebaviti. Pa jih tudi mi ne moremo prebaviti, je prehitro prišlo in preveč stvari naenkrat.

Čudni smo. Kamorkoli pogledamo v zgodovini nazaj, povsod je šlo z mirovnimi pogajanja počasi, razen če je zmagovalec imel tako premoč, da je kar na mestu narekoval mirovne pogoje. Počasi torej je šlo, pa so barantali le samo za majhne točke. Danes pa barantajo za celo našo zemljo in zato stvar ne more tako hitro naprej kakor bi si marsikdo želel. Presenetilo nas je in sedaj se je delo naenkrat nakopičilo. Pa je vendarle še cela naša zemlja premajhna za vso to velikansko lakoto človeštva. „Meni, meni!“ to je edini klic, ki ga slišimo na mirovni konferenci. In če ima že dosti in bi kmalu počil, se še vedno napenja in vpije: „Meni!“, in tako bo človeštvo vpilo, dokler bo na svetu. Še umirajoč bo tako vpilo. Pa naj nam Bog ustvari na stotine takih svetov kakor je naša zemlja, vse bo še premalo, človekova lakomnost ne pozna nobene meje.

Začetek konca.

Kò je stopila Amerika v vrsto vojskujočih se držav, smo takoj vedeli, da se konec bliža. Povedati v „Koledarju“ tega nismo smeli, a za onega, ki je razumel, smo napisali to v lahko umevni obliki. Navedli smo razne številke o amerikanskem bogastvu, prebivalstvu itd., o neuspehih nemške podmorske vojske, o načelih, s katerimi je šla Amerika v boj. Samo natančnega časa nismo mogli določiti, kdaj se bo uspeh pokazal. Dobro smo vedeli, da imajo Amerikanci za fronto na Francoskem zbrano velikansko armado delavcev, pol milijona mož. Ti so delali neprestano, neumorno, izdelovali so one male tanke, ki so jih pošiljali Amerikanci na stotine in stotine v boj, kot predstražo. V njihovi zaščiti šele so prodirale armade, vtisnile nemško fronto zdaj tu, zdaj tam, prodrle Hindenburgovo črto in polagoma prepričale tudi najzagrizenejše pristaše „miru meča“, da bo treba misliti na drugačen mir.

Priznati moramo, da je to, kar je storila Nemčija, nadčloveško, skoro brez primere. A če si še tak velikan, nazadnje le omagaš, če

se ti spravi cel svet na hrbet. Tako je omagala tudi Nemčija, z njo vred njene zaveznice, Avstro-Ogrska, Bolgarija in Turčija.

Prva Bolgarija. Naši časopisi so nam prinašali oziroma morali prinašati poročila o zvestobi bolgarskega zaveznika, o navdušenosti bolgarskega vojaka, o slabosti takozvane solunske armade itd. Pa ni bilo tako. Bolgarski vojak je bil boja sit, saj je bil na fronti že od leta 1912 naprej, lačen je bil, slabo oblečen, brez obuvala, brez upanja, da bo kdaj bolje. Kdor je razmere poznal, se torej ni čudil, da je imela antantna solunska armada take uspehe in da je mogla tako hitro prodirati. Udarila je 15. septembra na približno 30 kilometrov široki fronti ob reki Črni v Makedoniji: Francozi, Angleži in Srbi pa naši prostovoljci, zbrani v „legiji“. Bolgarski ministrski predsednik Malinov je par dni preje na vso moč prosil Nemce, naj pridejo vsaj z dvema divizijama na pomoč, ker je fronta sicer v nevarnosti. A Nemci niso mogli, potrebovali so vse na zahodu. Tu vidimo, da se je odločilo na zahodu in ne na Balkanu. Zavezniki so bolgarsko fronto predrli in vrgli Bolgare daleč nazaj. Divje je bežala armada, vojaki so vrgli vse proč, samo da so se rešili. Dosti itak ni bilo. Že 25. septembra so vkorakali Srbi v Štip in Kočano, 26. sept. je pa prosil Malinov zmagovalce za premirje.

Konec vojske! Z Bolgarijo vred mora namreč prekiniti vojsko tudi Turčija, antantne armade na vzhodu so proste, gredo proti Avstriji in Nemčiji, že itak veliki pritisk je prehud, in struna počí. — Bolgarija umira, Angleži so v Strumici, francoska konjenica pa 29. sept. že v Skoplju. Istega dne sklenejo v Solunu premirje, za antanto ga podpiše poveljnik solunske armade, francoski general Franchet d'Espérey. Bolgarska armada se mora raziti, oddati morajo velike zaloge orožja in oprave, odstopiti vse ozemlje, zasedeno l. 1915, obljubiti odhod Nemcev in Avstrijcev in dovoliti vkorakanje antantne armade v staro Bolgarijo. Tako hitro se je armada razsula, da so jih v 14 dneh vjeli 65.000. Car Ferdinand se odpove 4. oktobra prestolu in odide.

Avstro-Ogrska.

Kako so v tistih dneh letali slavni avstrijski državniki semintja, kako so si izmišljevali način za načinom, da bi spravili zavoženo državno kočijo zopet v stari tir! Pa ni šlo, je bilo že prepozno. Kako čisto drugače so govorili nego v začetku vojske! Pred seboj imamo zapisnik znamenite seje od 7. julija 1914, kjer so gospodje Berchtold, Stürgkh, Bilinski, Conrad in Krobotin sklenili vojsko proti Srbiji, akoravno so bili prepričani, da bosta v tem slučaju Rusija in Francija takoj prišli za orožje. Dunajska vlada je takrat hotela vojsko, brez ozira na Berlin. Pa so dobro vedeli, da srbska vlada z atentatom v Sarajevu ni imela nič opraviti. Že vojska Avstro-Ogrske proti mali Srbiji sami bi bila zločin, kaj šele svetovna vojska! Požar so zanteli po celem svetu, pet mož! Najstrašnejšo nesrečo so zakrivali, ki je kdaj prišla nad človeštvo. Zato so morali poginiti; škoda le, da je z njimi šlo v smrt toliko tisočev nedolžnih.

Pač bi se bili premislili, če bi ne bili vedeli, da bodo dobili v Nemčiji močno oporo. Znani nemški časnikar in politik Maksimilijan Harden pravi: „Glavni vzrok vojske je bil ta, da na Dunaju in v Berlinu državniki niso poznali svojih vlog in se niso znali upreti vojaški stranki. Vojaštvo se je bilo tako razšopirilo, da se je moralo razleteti. Avstrijski vojaški krogi so dobili oporo v Berlinu; če bi jim bili tukaj namignili, da s pomočjo ne bo nič, potem bi jim bil greben takoj upadel. To se pa ni zgodilo. Tridesetletna vlada Viljema II. ni bila nič drugega kakor veriga nadutih fraz, vojaških parad in blesketajočih se sabelj. Tako je Viljem gnojil tla za militarizem in s tem za bodočo vojsko.

Vedel sem, da bomo vojsko zgubili, ker sem videl, da se ne borimo za nikake ideale. Naše geslo je bilo: udariti in vzeti; nasprotniki so pa vrgli v svet širšo in moralično globljo misel: porderimo militarizem, osvobodimo male narode! V teh štirih letih smo dobili globlje razumevanje vojske. Preživeli smo dobe, ki so sicer vsebina celih stoletij.“

Štiri leta potem, ko so tako brezvestno zanetili požar, so pa letali naši državniki kakor znoreli okoli in iskali sredstev, kako ga pogasiti. Tako je v septembru 1918 takratni avstro-ogrski zunanji minister grof Burian — orodje znanega Tise — povabil vse vojskujoče se države, naj se snidejo v kakem nevtralnem mestu, da se začno pogajati o mirovnih pogojih. Seveda je stavil ta predlog v sporazumljenju z Nemčijo. A nasprotne države so ponudbo odbile, Amerika na primer takole: „Vlada Zedinjenih držav je večkrat in popolnoma odkritosrčno sporočila pogoje, na kojih podlagi moremo razpravljati o miru. Zato ne bomo pritrdili nobenemu predlogu, da bi se na kakem sestanku razpravljalo o zadevi, glede katere smo svoje stališče jasno razložili.“ Mislili so pri tem zlasti na ono načelo Wilsonovo, ki pravi: „Vsako preporno vprašanje, ki se tiče ozemlja, vrhovne oblasti, gospodarskih in političnih razmer, se mora rešiti sporazumno z dotičnim ljudstvom, ne pa v korist kakega drugega naroda, ki hoče vplivati na odločitev s svojo močjo.“ V istem smislu so se izrazile tudi druge vlade.

Ker so nasprotniki vedno le govorili o samoodločbi narodov, so hoteli pri nas zagrabit pesek in ga metati svetu v oči. V to svrho je potoval koncem septembra sloviti Tisa po jugoslovanskih pokrajinah in je sprejemal v avdienci posamezne vplivne može, da izve od njih voljo ljudstva oziroma da jim voljo ljudstva vcepi, če ni bila taka kakršno je hotel on. Še sedaj se moramo smejati, če se spomnimo, kako je hodil okoli, oblečen v uniformo polkovnika, kako je grozil in se penil, tolkel ob mizo in žugal. Vse zastonj, dobil je na svojem potovanju samo dolg nos, ki ga je vzel s seboj v Budimpešto. Povsod so se izjavili, da ne marajo ne za Avstrijo in ne za Ogrsko, da se Jugoslovani ne pustijo deliti, da je zanje samo en evangelij merodajen: majniška deklaracija.

V sili in stiski se marsikaj pozabi. Tako je pozabil takrat tudi avstrijski ministrski predsednik Husarek na vse obljube, ki jih je par dni poprej dal Nemcem, in vabil je vse narode, naj mu po-

magajo sestaviti koncentracijsko ministrstvo. To se pravi, tako ministrstvo, v katerem bi bili zastopani vsi. Prvega oktobra so se poslanci sešli na Dunaju k zadnjim sejam. Husarek je govoril in obljuboval, a ni našel nobenega odmeva. Nihče več ni hotel slišati o avtonomiji — samoupravi —, vsak narod je po svojih poslancih zahteval zase lastno narodno državo. Slovenski poslanec dr. Korošec je dejal: „Z avtonomijo bi se bili morebiti zadovoljili pred vojsko, sedaj je prepozno. Mi zahtevamo popolno svobodo ali pa naj nas zadene smrt.“

Dan pozneje se je vršil pa kronski svet in par dni nato je avstrijska vlada skupno z Nemčijo in Turčijo se obrnila na Wilsona s prošnjo za premirje. „Izjavljamo, da sklenemo z njim in njegovimi zavezniki takojšnje premirje na kopnem, na morju in v zraku in da začnemo neposredno nato pogajanja za mir na podlagi štirinajstih Wilsonovih točk od 8. januarja 1918, dalje četverih točk od 12. februarja 1918, upoštevajo se tudi Wilsonova izvajanja od 27. septembra 1918.“ Wilson je zahteval v teh točkah samoodločbo narodov, splošno razorožitev, svetovno mirovno sodišče, ustanovi naj se svetovna zveza narodov itd. Z drugimi besedami: na svetu naj vlada demokracija in mir; saj je demokracija mir. Primeri naš članek v lanskem „Koledarju“.

Nove države.

Ravno tedaj, 5. oktobra, se je nekako v soglasju s temi točkami in idejami osnoval za avstrijske jugoslovanske dežele v Zagrebu „narodni odbor“, ali kakor so mu pozneje rekli, „narodno veče“. Slovencev je bilo v njem 14. Predsednik mu je bil dr. Korošec, podpredsednika pa dr. Pavelić in Pribičević. Za Slovence posebej je bil v Ljubljani „narodni svet“; odseki tega sveta so se ustanovili po vseh važnih krajih Slovenije. Na stranke takrat niso gledali, vsi smo bili pijani veselja, govorili smo samo o novi naši državi, o lepi prihodnosti itd. Nobenemu ni prišlo na misel, da bo toliko in toliko slovenskega ozemlja prišlo v tujo upravo; nihče ni mogel pojmiti, da velja Wilsonova „samoodločba narodov“ samo za velike, mali pa da morajo trpeti naprej in molčati. Pa je zmiraj tako, je bilo in bo. Kako smo takrat upali na antanto in mislili, da nam bo v vsem ugodila! Kleli smo nemški imperializem, ki je prinesel toliko gorja na svet, veselili smo se demokracije. Prebudili smo se, pa kako! Videli smo, da se imperializem ne da iztrebiti, da je človeku prirojen, samo da se včasih bolj skrrije, včasih pa pokaže bolj očitno.

Znano nam je, da smo bili takrat prepričani, da dobimo ves slovenski svet. Vsi so nam to pravili. Ko je prišel pozneje dr. Korošec iz Pariza, je bil glede zahodne meje že malo bolj v dvomu, a glede severne nam je rekel, da si jo bomo lahko uredili po svoje. Sedel sem v kavarni z nekim sedaj jako visokim gospodom. Govorila sva o tem in rekel je: „No, če na zahodu ne bo šlo, si bomo pa poiskali nadomestila na severu, pa vzamemo magari

celo Koroško.“ Kako so pisali časopisi! Pred seboj imam najbolj razširjeni slovenski list, št. 50, od 12. decembra 1918. Na drugi strani v sredi spodaj je zapisano: „Najbolj važna bodo pogajanja, ko bo šlo za meje. No, napram Nemški Avstriji in Ogrski ne bo težko. Ti so premaganci, in kakor bo antanta na našo željo ukrenila, tako bo ostalo. Gotovo je, da ne bomo pustili Nemcem ali Mažarom niti enega Jugoslovana. Najbolj se bomo preklali z Italijo. Italiji daje namreč londonski pakt ali dogovor pravico, da si sme priklopiti vse slovenske kraje, ki jih ima sedaj zasedene. Podpisali so ta pakt Angleži in Francozi. Zato imajo ti zaenkrat vezane roke in ne morejo nič ukreniti proti zasedbi, če nočejo snesti dane besede. Vendar upamo, da bodo morali Italijani naše dežele vseeno popustiti. Najprej londonski pakt odločno nasprotuje Wilsonovim načelom, ki bodo služila kot podlaga za mirovna pogajanja. Nadalje Amerika oziroma Wilson ni podpisala tega pakta; zato je prosta in vrhtega odločno na srbski strani. Končno Italija s svojo vojsko ni ničesar dosegla, zato ni izpolnila pogojev pakta. To bo dalo Angležem in Francozom pravico, da bodo vzeli besedo nazaj; to bodo seveda radi storili, ker jim laška pohlepnost že preseda.“ Kaj ne, kako smo bili takrat naivni (otroški)! Kakor bo antanta na našo željo ukrenila!

Pa nismo bili naivni samo mi. Ko je kmalu nato sprejel regent Aleksander v avdienci tržaškega zastopnika Čoka, je izročil Slovencem v Trstu pozdrav in zatrdilo, da Srbija ne bo dopustila, da bi izgubili Slovenci le ped slovenske zemlje. Kdo bi si bil pa mogel takrat misliti, da bodo zapreke in ovire tako velike!

Razočarani smo. Takrat, v mesecu oktobru, je bilo pa vse drugače. Kaka vesela zavest, da sami sebe vladamo! Kako ponosni smo brali prvi oklic Narodnega veča na narod! Tri dni se je seja vršila, 17., 18. in 19. oktobra, in 19. oktobra so razglasili, da prevzema ta odbor v svoje roke vodstvo narodne politike. V splošno narodnih vprašanjih ne bo nobena stranka, nobena politična in parlamentarna skupina vodila nikake posebne politike, v vseh teh vprašanjih bo edini predstavitelj in odločilni činitelj Narodno veče v Zagrebu. Oklic pravi, da zahtevamo edinstveno, popolnoma samostojno državo, sestojeko iz vseh pokrajin, kjer prebivajo Slovenci, Hrvati in Srbi — seveda takrat še samo v prejšnji habsburški monarhiji —. Na mirovni konferenci hočemo biti zastopani po svojih posebnih odposlancih, po nikomer drugem. Zato odklanjamo cesarjev manifest z dne 16. oktobra kakor tudi vsak drug predlog, ki bi imel rešiti naše vprašanje samo deloma. Zagotavljamo vsem drugorodnim manjšinam v naši državi svobodni razvoj. Nazadnje pozivlja Veče, da se združimo vsi v eno veliko narodno kolo, kateremu je pred očmi samo veliki ideal narodnega ujedinjenja, svobode in neodvisnosti. — Tako Veče. — Sedaj pa pogledjmo sedanje naše predstavništvo v Belgradu. Pred seboj ima samo veliki ideal narodnega ujedinjenja, svobode in neodvisnosti!

Omenili smo cesarjev manifest. Cesar Karol si takrat ni znal pomagati, poskusil je vsa sredstva, da bi si ohranil stolček. Mora

biti pač prijetno vladati. Zagrešil pravzaprav ni nič drugega kakor da je sledil Francu Jožefu. To pa ni veliko. Razun če omenimo, da je tudi veliko pil. No, pa to ni nič takega, saj je pil tudi Peter Veliki, pa še več. Seveda pa Karol ni Peter Veliki. V prvi polovici oktobra vemo, da je bil na Dunaju zbran še parlament. Norca so se delali iz njega vsi, Čeh Zahradnik naprimer je prišel v zbornico izrazit svojo željo, da bi bil to zadnji njegov govor v parlamentu. Karol je povabil voditelje vseh strank k sebi v avdienco. Čehi so zahtevali svojo državo — 14. oktobra so jo že tudi razglasili —, Poljaki svojo, mi tudi. Karolu ni bilo prijetno. Nemci so 10. okt. sklenili, da naj se v „bodoči avstrijski zvezni državi“ strnejo vse nemške pokrajine v eno narodno celoto. Kar so tukaj namignili, je zagledalo 16. oktobra beli dan: cesarjev manifest ali oklic. Naslov je bil še stari: Mojim zvestim narodom. Pravi, naj bi bila Avstrija po volji svojih narodov zvezna država, kjer naj bi vsak narod imel na svoji zemlji svojo lastno upravo. „Tako naj izide naša domovina, okrepljena po edinosti plemen, kot dežela prostih narodov iz viharjev vojske.“ Nam avstrijskim — ne ogrskim — Jugoslovanom je bila obljubljena lastna država južno od Drave z nekako dvema milijonoma prebivalcev. Malo prepozen je bil ta oklic. Tri dni pozneje mu sledi izjava našega veča, že dva dni pozneje pa reče v Wilsonovem imenu Lansing, da prizna Amerika in njeni zavezniki češki narodni svet za samostojno vojskujočo se državo, torej z manifestom ni nič.

Ker so 16. oktobra proglasili v ogrskem državnem zboru popolno samostojnost in neodvisnost Ogrske, ki jo veže z Avstrijo edino še skupni vladar, so z istim dnem umrle tudi slavne delegacije. To so bile od l. 1867 naprej skupna zborovanja Avstrijcev in Ogrov, ki so nam od leta do leta bolj kazala, da je prehajalo težišče zunanje politike čimdalje bolj v roke ogrskih velikašev. Ta napuh jim je narekoval tudi še sklep od 16. oktobra, kjer govorijo še o nerazdeljeni Ogrski in nočejo nič slišati o kaki prostosti Slovakov ali Romunov itd. Ker so po odklonitvi manifesta uvideli tudi drugi, da z njim ne bo nič, so si polagoma vsi narodi bivše monarhije ustvarili svojo lastno vlado, in Karolu je uhajala krasna njegova nekdanja država kar iz rok.

Premirje.

Upanje cesarjevo so bila samo še mirovna pogajanja. Rekli smo že, da so Avstrija, Nemčija in Turčija začetkom oktobra zaprosile za premirje na podlagi znanih Wilsonovih točk. Wilson je odgovoril že 8. oktobra in rekel, da je premirje mogoče le tedaj, če Nemčija izprazni zasedene pokrajine. Nemški državni tajnik zunanjih zadev Solf izjavi 12. okt., da je sprejela nemška vlada Wilsonove predloge kot podlago trajnega miru in da se bo treba pobotati samo še o ureditvi praktičnih posameznosti. Nemčija je sporazumno z Avstro-Ogrsko pripravljena izprazniti zasedene pokrajine. Sedanja nemška vlada odgovarja veliki večini državnega zbora in državni

kancler dobi vselej zaslombo te večine. — Tu je dobro, če se prebere prvi del odstavka: Nemčija —. Wilsonov tajnik Lansing je odgovoril 14. okt., da je sklepanje premirja stvar vojaških oblasti, da mora premirje zavarovati trenutno premoč zaveznikov itd. Odgovor na Avstrijo od 18. oktobra nam je znan.

Zopet dva dni pozneje, 20. okt., se obrnejo Nemci znova na Lansinga; predsednik Amerike naj nudi priliko, da se pomenijo o posameznostih pri izpraznitvi zasedenega ozemlja. Kar se tiče očitanja grozovitosti, povzročenih po Nemcih, naj to dožene nevtralna komisija. Nemška ustava je sedaj tako spremenjena, da odloča o vojski in miru tudi ljudsko zastopstvo in da odslej nobena nemška vlada ne more poslovati brez zaupanja večine državnega zbora. Lansing odgovori 23. oktobra, da se mora premirje tako skleniti, da je vsaka obnovitev sovražnosti od nemške strani nemogoča. Nemški narod nima še nobenih sredstev, da prisili vojaške oblasti k temu, kar hoče. Moč pruskega kralja je še prevelika. Če mislijo Nemci, da se bo Unija pogajala z vojaškimi oblastmi in s tedanjo monarhistično vlado, potem ne smejo zahtevati miru, ampak se morajo vdati. Solf je 27. oktobra odgovoril, da se tega ni bati in da morajo vlado poslušati tudi vojaški krogi. Predsednik naj le začne pogajanja o premirju, ki naj mu sledi mir pravičnosti.

Videli smo, da se je Karolu avstrijskemu tedaj država kar v rokah topila; pograbil je še eno in obupno sredstvo. Namesto Buriana je imenoval za ministra vnanjih poslov grofa Andrašija in ta je 27. oktobra ponudil antanti poseben mir, „ne oziraje se na izid drugih pogajanj,“ nemških namreč. Za to ponudbo so zvedeli v Berlinu šele na dan odpošiljatve, ne da bi bila avstrijska vlada niti najmanje namignila nanjo. Ob enem je postal avstrijski ministrski predsednik profesor Lammasch, znan nasprotnik zveze z Nemci. Njegovo delo je obstojalo v tem, da je staro Avstrijo svečano pokopal. Wilsonov odgovor na avstrijsko ponudbo je prišel takoj. Wilson pravi, da se z Avstrijo in njeno vlado sploh ne pogaja, on govori le s Čehi in Jugoslovani in bo z njimi sklepal dogovore in mir. — Mi smo tedaj ustanovili samostojno Jugoslavijo.

Ko je 31. oktobra 1918 izbruhnila revolucija tudi v Budimpešti — takrat je neki vojak ustrelil Tiso —, so avstrijski Nemci sestavili posebno ministrstvo, kojega prvi predsednik je bil znani socialist Viktor Adler. Preveliki napor ga je že 11. novembra 1918 spravil na mrtvaški oder.

Avstrijska vrhovna vojaška oblast je medtem brez ozira na druge zapletljaje vodila samostojna pogajanja za premirje. Borojević je koncem oktobra razglasil: „Sklenili smo napraviti mir in zato bodo naše čete zapustile italijansko ozemlje.“ In armada se je ravno tako razsula kakor monarhija. Italijani nimajo pri tem prav nobene zasluge, sami niso mogli niti za ped naprej. 30. oktobra so prišli Italijani na Reko, 3. nov. v Trst itd. Mornarico je prisodil cesar jugoslovanski delni državi monarhije. Prihodnjega dne, 4. novembra, so podpisali premirje. Sovražnosti so ustavljene, avstro-ogrska armada se umakne, odda polovico topov,

določi se oddelilna ali demarkacijska črta. Ta črta sledi razvodju med Adrijo in Donavo. Ostane toliko časa, dokler se pri mirovnih pogajanjih ne določi točna meja med Italijo in državami, nastalimi na nekdanjem avstrijskem ozemlju. Sledijo še druge določbe manjše važnosti. Pozneje so Italijani demarkacijsko črto prekoračili in so hoteli v Ljubljano in naprej; srbski podpolkovnik Švabić jim je šel naproti in jih prisilil, da so se umaknili.

Pri nas doma je bil strah pred umikajočo se armado velikanski, bali smo se je. Povsod smo ustanavljali narodne straže, ki so imele nalog armado razorožiti in skrbeti za red in mir. Vojsko so razorožili z razlogom, da smo samostojna nevtralna država in ne moremo dovoliti, da bi oborožena armada šla skozi naše kraje. Seveda, če se kak korajžen oddelek ni dal razorožiti, je bilo pa tudi dobro. Čudno se mi zdi to, da so povsod drugje po svetu narodne straže kradle, samo na Slovenskem ne.

Vsa čast pa našim železničarjem! Z neizmerno vstrajnostjo so delali, noč in dan, in odvrnili so od naših pokrajin pretečo poplavo po umikajočem se vojaštvu. 14. nov. se je peljal skozi slovensko ozemlje zadnji vlak avstro-ogrske armade; vsega skupaj jih je šlo mimo nas 100.000 peš, 280.000 pa se jih je peljalo. Narodne straže niso imele sedaj nobenega pomena več in vlada jih je razpustila. Je bilo čisto prav.

Umljivo je, da v takih razmerah stare naprave niso mogle več obstati. Kranjski deželni glavar Šusteršič je odložil svoje posle in je že 26. oktobra odpotoval, dr. Lampe je odstopil, deželni odbor je bil samo še prehoden urad, ki so ga kmalu nato razpustili. Napravili so posebno takozvano likvidacijsko komisijo, ki je imela namen, ga deloma še naprej nadomestovati in dokončati, kar se je tikalo njegovega delovanja. Avstriji prijazna lista „Resnica“ in „Novice“ sta izšla zadnjič 31. oktobra 1918, istega dne je izšel uradni list prvič v slovenskem jeziku.

Cesarju Karolu njegov trud ni pomagal nič, ponudba posebnega miru je ostala brez uspeha. Ko so tudi pogoji premirja pokazali, da je stara država brez vse moči, je izdal 11. novembra zadnji manifest — deloma tudi pod vtisom odpovedi nemškega cesarja. Pravi mej drugim: „Poln neomajljive ljubezni do svojih narodov nočem s svojo osebo ovirati njihovega prostega razvoja. Ljudstvo je prevzelo vladó po svojih zastopnikih. Danes se odpovem vsakemu sodelovanju pri vladnih poslih.“

Avstrijski Nemci so oklicali za svoje kraje republiko in se izrekli za priklonitev k veliki nemški republikli. V mirovnih pogajanjih jim pozneje pristopa k Nemčiji niso dovolili. Je pa to samo vprašanje časa. — Krčevito se je držal Karol ogrske krone, veliko teže se ji je odpovedal kakor avstrijski. Pa se je moral in 16. novembra so oklicali tudi v Búdimpešti republiko. Karol in Zita sta odšla v Švico in čakata tam boljših časov.

Videli smo, da je pustila Avstrija Nemce pri pogajanjih za premirje na cedilu; rekla je, da ne more čakati in da potrebuje takojšnjega miru. Dan po avstrijskem premirju, 5. novembra, je Wilson

odgovoril nemški vladi, nekaj spremenil in izjavil, da je general Foch dobil pooblastilo objaviti pogoje premirja nemškim zastopnikom. 6. novembra so nemški zastopniki odpotovali na fronto in 9. nov. so pogoje brzojavili v Berlin. Hudi so bili. Točk je osemnajst. Premirje nastopi šest ur potem, ko je podpisano. Nemci izpraznijo

Francijo, Belgijo in Alzacijo - Loreno v štirinajstih dneh; kar je potem še tam, pride v vojno ujetništvo. — Ta točka se vidi skoro neizvedljiva, še ker so morali Nemci od 800.000 svojih vagonov oddati 150 tisoč —. Nemci morajo izročiti 5000 topov, večinoma težkih, 30.000 strojníc, 3000 metalcev min in 2000 aeroplanov in zrakoplovov. V 25 dneh morajo izprazniti levi breg Rena; na desnem se pa uredi nevtralen pas, 30 do 40 kilometrov v globino, in tudi tega morajo Nemci izprazniti enajst dni nato. Na levem bregu Rena mora ostati vse tako kakor je bilo, tovarne in železnice morajo biti nepoškodovane. Oddati morajo 10.000 avtomobilov, 5000 lokomotiv in omenjenih 150.000 vagonov, sprejeti morajo tuje

posadke in jih vzdrževati, na vzhodu spraviti vse čete nazaj za mejo pred 1. avgustom 1914, odpovedati se mirovnim pogojem v Brestu Litovskem in Bukareštu, izročiti Vzhodno Afriko brezpogojno; izročiti sto podmornikov, osem lahkih križaric in šest drednotov. Druge vojne ladje ostanejo pod nadzorstvom v nevtralnih ali antantnih prista-

Kralj Peter.

niških. — Znano je, da so Nemci pozneje večino vojnega brodovja potopili v zalivskem pristanišču Scapa Flow v Orknejskem otočju, raje kakor pa da bi ga bili izročili sovražnikom —. Blokada nemške obali ostane in sovražniki smejo še nadalje jemati Nemcem ladje itd. Premirje traja trideset dni.

Nemci tako trdih pogojev niso pričakovali, pa so morali hočeš nočeš vgrizniti v kisló jabolko. Poroštva, da se Nemci ne bodo upirali, je imela antanta dovolj; že prej so Nemci imeli brezprimerno manj topov kakor nasprotniki, sedaj so jih pa morali še 5000 izročiti. Tudi blokada je bila malo odveč, ker se niso mogli preživljati. Prosili so Wilsona za posredovanje pri Fochu in dosegli so malenkostne izpremembe: n. pr. podaljšanje onih 25 dni na 30, skrajšanje pasu na desnem Renovem bregu na 10 km in pa v gotovem obsegu preskrbo Nemčije z živili.

11. nov. ob petih zjutraj so premirje podpisali, ob enajstih se je pričelo in Lloyd George je v angleški zbornici govoril: „Danes zjutraj se je končala najgrozovitejša in najstrašnejša vojska, ki je sploh kdaj morila človeštvo. Upam, da se je na današnji pomembni dan končala zadnja vojska. Sedaj ni časa govoriti, naša srca so polna hvaležnosti, za katero ne najdem besedi. Zato pravim, zapustimo zbornico in pojdimo v cerkev zahvalit se Bogu, da nas je rešil iz velike nevarnosti.“ Šli so. Anglija je bila pač lahko vesela, saj je bila pravi zmagovalec v največji vojski zgodovine, vladarica sveta...

Kar smo pisali že v prvem vojnem „Koledarju“, da je bila sedanja vojska pravzaprav le velikanski gospodarski boj med Anglijo in Nemčijo, da so bile vse druge države le vprežene v njiju voz, to je videl sedaj lahko tudi najbolj zakrknjeni politik. Da je bil ves boj gospodarskega značaja, kažejo potem še bolj točke mirovnih pogojev.

Belgijci so zasedli severni del Renske provincije z Düsseldorfom, Angleži Kolin, Amerikanci Trier in Koblenz, Francozi Moguč. Premirje so potem podaljševali, dokler niso podpisali končne mirovne pogodbe.

Jugoslavija.

Ko je prišel Wilsonov odgovor na avstrijsko mirovno ponudbo, takrat smo vedeli, da smo samostojni in smo to samostojnost proslavili 29. oktobra. Ta dan bo ostal za vedno mejnik v zgodovini Jugoslovanov. Kakšno je bilo takrat v Ljubljani! Nihče ni bil doma, vse je bilo na cesti, roke smo si podajali in si veselo gledali v obraz, beroč v njem zadovoljstvo in ponos. Povsod so bile svečanosti. V Ljubljani se je premikal po ulicah velikanski sprevod, vse stranke, vsi sloji in stanovi, peš, na vozovih in na konjih. Pa godbe so nam igrale. Napise so nosili okoli in slike. Wilsona si si takrat lahko dodobra ogledal. Napisi so bili večinoma le ti-le: Živela republika, živio Wilson! Takrat se nam še sanjati ni hotelo, da ne bomo dobili republikanske ustave in da bomo že mesec pozneje po-

segli po nekoliko bolj zastareli obliki. Priznati pa moramo, da si nekateri besede republika sploh razlagati niso znali, zamenjavali so jo menda z anarhijo ali brezvladjem. Mislili so, republika pomeni odpravo davkov, odpravo vojaščine, skupno posest in kar je še takih prijetnosti, ki so pa bile, so in bodo žalibog le blagodneča godba v naših ušesih.

Tudi govorniki so nastopili na balkonu deželnega dvorca. Zopet vse stranke lepo združene. Svojo nalogo so rešili večinoma prav dobro. Potem smo se pa razšli. Popoldne pa spet na cesto in spet okoli. Tudi italijanski vjetniki so smeli ven in so z velikim krikom dvigali po ulicah ugled novonastale države. Pa bodimo resni in recimo: Prav od srca smo bili takrat veseli, kakor otroci smo gledali novo državo, nismo še prav vedeli, kaj nam je Bog naklonil. Danes smo na tista čutila že precej pozabili. Zakaj? Vsak je mislil, da bosta v par mesecih nastopila popolen red in mir in da bo nenkrat vse poceni itd. Kako smo se zmotili! To pa zato, ker premalo pomislimo. Če še majhnega gospodarstva ne moreš spraviti takoj v red, kaj šele celo državo. Posebno pa še našo, ki je sestavljena iz toliko delov. Le pogledimo: Stare avstrijske dežele Štajerska, Koroška, Kranjska, Primorska — upajmo vsaj — in Dalmacija; Hrvatska banovina; ogrske pokrajine Baranja, Bačka in Banat; Bosna-Hercegovina; Črnagora; Stara Srbija; Nova Srbija iz leta 1913; sedaj pa še deli Bolgarske. Osem različnosti! Te pa zopet s pododdelki! In vendar, če pogledamo v svet, kako je drugje, moramo priznati, da pri nas ni najslabše; nasprotno. To nam pove vsak, ki pride od drugod.

Cel svet se sedaj preobrača, v vsaki državi se borita kapital in proletariat. Vidimo naprej: zmagal bo sedaj še kapital. Je že tako. Pa če bi me kdo vprašal za vzroke, bi mu jih ne mogel povedati. Na to se še povrnemo. Koliko časa bodo vladale še nenormalne razmere? Kakih pet let! Seveda ne v takem obsegu kot sedaj. Kdor bo te-le besede bral, me bo krel in mi bo gotovo dal nelaskave priimke. Pet let! Edini, ki je naprej povedal, koliko časa bo trajala vojska, je bil lord Kitchener. Rekel je: Vse skupaj deset let; prava vojska štiri do pet let, pet let pa homatije po vojski. Kakor je zadel glede vojske same, tako gotovo tudi glede druge točke: namreč, predno bo vse spet v starem tiru.

Vrhovna vlada v Zagrebu je dovolila posameznim delom nove države posebno vlado, upoštevajoč njih drugačne različne razmere. Zadnjega oktobra smo stali zopet enkrat pod balkonom deželnega dvorca in povedali so nam, koga bomo odslej poslušali in vprašali za svet pa h komu bomo hodili v predsobe čakati. Ker je to naša prva vlada, bomo imena napisali, pozneje ne bo tako važno. Predsednik je bil Josip Pogačnik — hudi demokratje so se namreč zgražali nad imenom „vitez“ in zato ga je odložil —, druga imena so pa ta-le: Dr. Janko Brejc, dr. Ivan Tavčar, dr. Karl Verstovšek, dr. Vladimir Ravnihar, Anton Kristan, dr. Vekoslav Kukovec, dr. Pavel Pestotnik, dr. Karel Triller, inženir Vladimir Remec, prelat Andrej Kalan, dr. Lovro Pogačnik in dr. Anton Breclj. Imenovali so se poverjeniki;

če je pa kdo komu rekel minister, mu pa tudi ni bogvekaj zameril. Izdali so oklic na slovenski narod, primeren takratnim razmeram. Na primer: „Državljan! Združite vse svoje sile v blagor naše domovine! Vzdržujte red in mir! Spoštujte imetje, čast in poštenje drugorodnih državljanov! Vlada Vam obljublja, da hoče zvesto služiti narodu!“

Na red in mir je bilo res treba opozarjati. Kar so si nekateri smrkolini dovolili, je presegalo res že vse meje. Po kavarnah so hodili in trgali zvestim državljanom časopise iz rok, nemške knjige so na kupih sežigali itd. Vse kar je prav. Slovenskega naroda s takimi surovostmi ne bomo rešili. Pa je zmiraj tako, vsak narod ima svoje izrodke in mi ne moremo napraviti nič drugega kakor da se jih sramujemo.

Novembra meseca so pa začele polagoma prihajati skrbi, prvo navdušenje se je poleglo. Kaj bo z nami? Uradno nas nikjer niso priznali kot samostojno državo, v zraku nismo mogli viseti, Italijani so čimdalje bolj kazali svoje pravo lice. Korošec je bil odšel že 26. oktobra v Pariz pozvedovat, kako bo. Poročal je potem o novi jugoslovanski državi s trinajstimi milijoni prebivalcev. Že ta številka nam je kazala izhod: Trinajst milijonov je mogoče dobiti le, ako se k nekdanjim pokrajinam monarhije pridružita še Srbija in Črna gora. To mnenje o združenju s Srbijo je prodiralo čimdalje bolj, Srbija bi nas nekako varovala kot že stara država. In sklenili so proglasitev vseh Jugoslovanov — razen Bolgarov — v eno državo. Začasno je bilo Veče v Zagrebu še vedno vrhovna vlada za nas; pozneje se je umaknilo skupni vladi v Belem gradu. Srbski prestolonaslednik Aleksander je sprejel v avdienci odposlanstvo Narodnega Veča in 1. decembra 1918 smo praznovali prvič zedinjenje vseh Srbov, Hrvatov in Slovencev v eno državo. Dobili smo skupno vlado, obstoječo iz 18 članov. S tem so nekateri poverjeniki naše pokrajinske vlade v Ljubljani postali odveč; zato so odstopili in nova vlada je bila glede števila članov znatno skrajšana; predsednik dr. Brejc.

Ker smo bili sedaj vsi eno, so odšli na mirovna pogajanja v Pariz zastopniki vseh treh plemen: Pasić za Srbe, Trumbić za Hrvate, Žolger za Slovence, Srb Vesnić je bil pa že tam. Pa veliko pomočnikov so imeli, najboljši med njimi pač srbski geograf Cvijić.

Ko se je v decembru nova vlada utrdila, je izdal Aleksander lahko skupen oklic na narod; prinašamo ga v celoti, ker, smo sedaj vsi v enem plašču in se tiče nas vseh:

„Mojim narodom, Srbom, Hrvatom in Slovincem!“

Dočakali smo srečni, davno zaželjeni dan našega osvobojenja in našega svobodnega ujedinjenja v narodni državi, kjer bo mogel živeti naš narod svoje polno življenje in bo mogel brez ovir uživati darove, s katerimi je blaga božja roka tako obilno obdarila našo lepo domovino. Izpolnjena je zaobljuba, ki so jo skozi veke s svojo krvjo vedno obnavljali in potrjevali vsi naši rodovi. Po enodušni odločbi našega naroda, izraženi z enodušno izjavo njegovih najboljših

zastopnikov, so združeni vsi dosedaj razcepljeni deli naše domovine v enotno kraljestvo, na čigar vlado je po narodni volji poklican kralj Peter I. Vršeč kraljevo oblast v njegovem imenu sem sestavil v sporazumu z voditelji in pooblaščenici vseh narodnih strank, srbskih, hrvatskih in slovenskih, našo prvo državno vlado, kot viden znak našega bratstva in naše popolne bratske vzajemnosti. V tej vladi sedijo in delajo složno narodni voditelji vseh treh ver,¹⁾ vseh treh imen, vseh strank in vseh pokrajin našega kraljestva. Moja vlada bo delala v popolnem soglasju z narodnim predstavništvom in bo njemu odgovorna. Zato bo njena dolžnost, da čimprej skliče v Belgrad narodno predstavništvo, sestavljeno iz odposlancev srbske skupščine ter Stare Srbije in Macedonije, iz sorazmernega števila članov Narodnega veća ter iz zastopnikov Vojvodine in Črnegore. Narodno predstavništvo bo začasni, vendar pa polnomočni zakonodajni činitelj v našem kraljestvu. Kot kralj svobodnega in demokratskega naroda se bom v vsem strogo držal načela ustavnega, parlamentarnega vladanja, ki bo temeljni kamen naši po prosti volji naroda osnovani državi. V tem duhu in po teh načelih bo vladala moja vlada državo in reševala vsa vprašanja zunanje in notranje politike. Vlada bo predložila narodnemu predstavništvu volilni red, ki bo zajamčil na podlagi splošne volilne pravice svobodne volitve za ustavotvorno skupščino. Ta bo vladi predložila v rešitev načrt demokratske državne ustave v duhu državnega edinstva z obširno upravno avtonomijo in zajamčenjem najširših političnih svoboščin in državljanskih pravic. Dolžnost moje vlade bo, da takoj razširi na vse kraljestvo Srbov, Hrvatov in Slovencev vse pravice in svoboščine, ki so jih po ustavi kraljevine Srbije dosedaj uživali srbski državljani. S tem bo priznana in utrjena popolna enakost vseh državljanov kraljestva pred zakonom, odpravljena vsaka predpravicu stanu ter zajamčena svoboda in enakopravnost veroizpovedanj.

Moja želja je, da se takoj prične s pravično rešitvijo agrarnega vprašanja, da se odpravijo kmetstva²⁾ in zemljiška veleposestva. V obeh primerih bo proti pravični odškodnini dosedanjim lastnikom razdeljena zemlja med siromašne poljedelce. Vsak Srb, Hrvat in Slovenec bodi gospodar na svoji zemlji! V naši svobodni državi morajo biti in bodo samo svobodni lastniki zemlje. Zato sem pozval svojo vlado, naj takoj sestavi komisijo, ki bo pripravljala rešitev agrarnega vprašanja. Kmete-tlačane pozivljam, naj v zaupanju v mojo kraljevo besedo mirno pričakujejo, da jim naša vlada zakonitim potom preda zemljo, ki bo zanaprej samo božja in njihova, kakor je to že zdavnej v Srbiji.

Štiriletna vojska nam je povzročila neizogibne globoke izgube v vseh ozirih. V svrhu čim hitrejšega in povoljnjšega prečiščenja in pa da se povrnejo v naše dežele čimprej normalne razmere, bo posvetila moja vlada svojo glavno skrb narodni prehrani, posebno prehrani siromašnih ljudskih slojev, in pomoči in preskrbi vojnih inva-

¹⁾ Katoliške, pravoslavne in moslimske.

²⁾ Tu misli posebno na bosenske razmere.

lidov, obnovi opustošene in razdejane domovine, kakor tudi obnovitvi rednega prometa na kopnem in na morju, kar je prvi predpogoj za pravilni razvoj narodnega življenja. Najnujnejša in najvažnejša naloga moje vlade je sedaj, da doseže pri sklepanju svetovnega miru tako določitev naših državnih mej, da se bodo verno krile z etnografskimi — narodnostnimi — mejami celokupnega naroda ter da ne preide noben del naše zemlje v tujo last. V dosegu uspeha je neobhodno potrebno, da zbere in zedini naša mlada država vso svojo moralno in materialno moč. Neobhodno potrebno je, da postane njeno notranje življenje močno in silno. Zato pozivljam vse dobre državljane in zveste sinove našega kraljestva, da pomagajo moji vladi z besedo, z delom in z zgledom pri njenem prizadevanju za ohranitev sedanjega miru in reda v domovini. To ni potreba samo za sedanost, temveč je tudi naloga za bodočnost našega kraljestva. Naši plemeniti zavezniki in ves svet so z utemeljenim občudovanjem in z resničnim priznanjem ocenili junaške napore in samozatajevanje moje vojske ter vztrajnost mojega naroda. Potrudimo se, da jim vse nudimo s tem, da pozabimo naša medsebojna nasprotstva in opustimo vse naše prepire, zgled treznega in zavednega naroda, vrednega, da živi in da dela v miru z velikimi prosvitljenimi narodi, katerim je bil sebi v čast in ponos hraber vojni drug in zvest zaveznik. Ohrabreni po zgledih vzvišenega rodoljubja in požrtvovalnosti naših delavcev ter klanjajoč se grobovom naših junakov bova jaz in moja vlada neprestano in budno skrbela za rodbine vojakov, ki so, ovenčani z večno slavo, padli v krvavi borbi za udeležitev zgodovinske misli in naloge našega naroda.

V imenu svojega vzvišenega očeta in v svojem imenu pošiljam kraljevski pozdrav vsemu svojemu narodu, vsem Srbom, Hrvatom in Slovencem.

Bodi nam vsem srečno novo leto, v katerem se bo v imenu božjem razvila in za veke ponosno zaplapolala naša trobojnica, s slavo odičena, po vseh priznana in spoštovano znamenje našega kraljestva, sijajni dokaz neodvisnosti naše države; zaplapolala bo po vseh naših deželah, na vseh naših gorah, na vseh naših rekah in otokih, vsepovsod do našega sinjega morja.

Napolnimo svoja srca s krepko vero v zdravo, močno in budno življenje našega kraljestva. Bog in duh naših prednikov in naših velikih mrtvecev naj bdita nad nami vsemi, naj nas hrabrita in krepi v vztrajnem, napornem in složnem delu za blagostanje in srečo mojega naroda.

Dano v našem kraljevem dvorcu v Belgradu, dne 6. prosinca 1919.

Aleksander.“

Treba je bilo po teh demokratičnih besedah misliti na ljudsko zastopstvo. Ker naše meje niso bile še določene, so rekli, da ne more biti še volitev, akoravno so drugje že davno volili, pa tudi še ni bilo nič določenega. Polagoma se nam je začel vsiljevati dvom, če bo res vse tako demokratično kakor so nam obljubovali. Ta

dvom je postajal čimdalje večji in je sedaj, ko to pišemo — koncem novembra — pokazal svojo popolno upravičenost.

Ker se torej volitve niso mogle vršiti, kakor so nam rekli, so mislili na izhod iz zagate in so po številu prebivalstva itd. določili vsakemu delu države število poslancev ali predstavnikov; nam Slovincem so jih prisodili 32 in te so si stranke po dozdnevni moči razdelile med seboj. 1. marca 1919 so prišli prvič skupaj in začelo se je delovanje oziroma pričkanje ali spletkarjenje, in tega še do danes ni konec. Kakor so bili prvi dnevi Jugoslavije lepi, tako so nam poznejši postajali ostudni. Ne da bi kdo bil proti državi, a tisti stari srbski sistem spletk in lova za ministrskimi sedeži je prešel v novo državo in požrl najboljše moči. Saj niso mogle do pravnega dela. Danes je ta minister vlado sestavljal, jutri drugi, odnehati ni hotel nihče, pri tem nam je pa mirovni svet trgal kos za kosom iz trupa domovine. V Belgradu za to ni bilo razumevanja. Ministrski stolček, izvoznica itd., to je bilo glavno. Res žalostno!

Regent Aleksander.

Pri nas Slovincih sta se takoj začetkoma pojavili dve struji: centralistična in avtonomistična. Prva pravi, da se nam bo najbolje godilo, ako dobimo vse ukaze iz Belgrada, ako belgrajska vlada nastavlja in odstavlja uradnike tudi v Sloveniji itd., sploh, ako

je Belgrad vse, drugo pa nič. Potem bi delali v Belgradu tako, kakor bi pristaši centralistične struje poročali tja, brez ozira na to, ali se tako početje strinja z željami in koristmi ljudstva. Torej bi bilo še malo hujše kakor pa preje, ko smo poslušali ukaze in povelja z Dunaja. Centralizem je nasilje.

Drugi pa pravijo, da to ne gre, da smo Slovenci prosti, enakovreden del države, da smo v nekaterih potrebnih rečeh — vojaštvo, finance itd. — za skupnost, drugače pa ne, da si lahko sami uredimo svojo hišo, da je to naša sreča. Zlasti šolstvo nikakor ne kaže da bi ga uredili po vzoru Balkana. Nam se zdi ta rešitev vprašanja za Slovence najbolj primerna, smo res daleč pred brati Hrvati in Srbi in je težko iti v vsakem oziru isto pot. Bojimo se tudi, da se ne bi zalezal med nas oni način gospodarstva balkanskega, ko s podkupovanjem lahko vse dosežeš, po prislovcu: roka roko umije. Nam, ki smo navajeni na zahodnoevropske razmere, to ne gre v glavo. In ker je Srbov in Hrvatov toliko več kot nas Slovencev, bi naša odporna sila kmalu omagala, Balkan bi se pomaknil do Triglava in Špilja. Pa bi bilo bolje, da bi se Evropa pomaknila do Strumice in Bitolja.

Glede vnanjih stvari naj omenimo praske na Štajerskem in Koroškem. Napravili smo veliko napako: takoj ob prevratu smo zasedli Maribor, kar je vse hvale vredno; a zasesti bi bili morali tudi Celovec in Beljak in nobena konferenca bi nam teh dveh mest ne odrekla, kakor nam tudi Maribora ni. Na Štajerskem smo se potem z Nemci pobijali, a potegnili nato demarkacijsko črto, o kateri moramo reči, da za Slovence ni bila slaba. Mirovna konferenca nam je pozneje to črto v splošnem odobrila. Največ zaslug za to ima dr. Verstovšek, ki je preko vlade kar na svojo pest imenoval Maistra za generala. To je sicer absolutizem, a tudi ta je potreben. Pa samo včasih, ne pa tisti omenjeni, ki prihaja iz centralizma. General je poverjeno mu nalogo prav dobro izpeljal. Nekaj drugega pri nas tudi ni prav. Ako se kdo postavi in kaj naredi, takoj imenujemo po njem trge in ulice, imenujemo ga častnim občanom itd. Pozneje se mu pa kaj ponesreči, in nas je sram pa gledamo, kako bi napako zbrisali. Primerjamo na Nemškem Hindenburga, pri nas Borojeviča in dr. Najprvo so Ljubljančani Borojeviča imenovali za častnega občana, potem so ga svečano izbrisali, sedaj jim pa zopet tudi to ni všeč. Dokler je kdo živ, je najbolje pustiti ga s takimi stvarmi pri miru, saj lahko potem njegov spomin častimo. To je veliko bolje in zdravo kakor pa da nas nazadnje glava boli. Pa seveda ne mislimo ravno na Maistra, temveč splošno.

Na Koroškem pa ni šlo tako lepo kakor na Štajerskem. Začetkom nam je šla pšenica lepo v klasje, a zamudili smo pravo priliko, zapravili Celovec in Beljak. Tudi Italijani bi nam ne bili mogli Beljaka vzeti, ako bi bil enkrat naš. Prišla je ameriška komisija in pomagala napraviti demarkacijsko črto, ki pa ni bila všeč ne temu in ne onemu. Vsak jo je hotel popraviti. Imeli smo pa smolo, bolje pripravljeni Nemci so nas začetkom maja izrinili iz Koroškega in vpadli tudi že na Štajersko. Bila je res prava žalogra. Kar so

Nemci počenjali, je bilo naravnost ostudno. Vendar so nam pa pravili, da se tudi naši vojaki niso obnašali povsod in zmiraj dostojno in hvalevredno. Tukaj bi zopet nekaj omenili: brezmejno posurovelost našega vojaštva, ki se javlja zlasti v najgrših kletvinah. Od kod imajo to, ko so vendar v bistvu dobri? Mislil bi skoro, da od naše inteligence; smo večkrat samo civilizirani, zato pa tem manj kulturni.

Koroško napako je bilo treba popraviti, Srbi so pohod organizirali. In hitro je šlo. Vkorakali smo v Celovec, zasedli zgodovinsko Gosposvetsko polje, bližali smo se Beljaku in Osojskemu jezeru. Tu so pa nastopili Lahi in rekli, da ne smemo naprej, češ, da je železnica št. Vid-Beljak-Trbiž za Italijo življenjske važnosti. Ustavili smo se. Lahi so pa delali v Parizu še nadalje proti nam, zapustili smo Celovec in smo morali v mirovni pogodbi v St. Germainu pri Parizu priznati na Koroškem dva pasa: A in B. Izločili so Mežiško dolino in jo prisodili Jugoslaviji, sicer se pa slovenski del Koroške razdeli v dva dela — izvzemši beljaško okolico z Ziljsko dolino, ki so jo prisodili Nemcem brez ljudskega glasovanja, in pa Kanalsko dolino, ki pripade Italiji. — Večji pas so imenovali pas A, manjši pa pas B. Meja prvega na sever gre od Baškega jezera preko Drave do Vrbskega jezera, sredi po njem, nato po Glinici do Gline, potem proti vrhovom Svinške planine in nazaj doli proti jugovzhodu, tako da pride blizu Spodnjega Dravograda skoro do Drave. Tu se bo vršilo ljudsko glasovanje ali kakor pravimo z latinskim izrazom, plebiscit. Ljudstvo naj samo odloči, ali hoče biti v jugoslovanski ali nemško-avstrijski državi. Kraji severno od Vrbskega jezera in dalje proti vzhodu s Celovcem vred pa spadajo v pas B. Tudi tukaj se vrši plebiscit, a šele tri tedne po onem v pasu A. Do tistih časov je uprava v A jugoslovanska, v B pa nemško-avstrijska. Centralizem nam ljudstva na Koroškem ne bo pridobil. Plebisciti se vršijo tudi še drugje, tako v Šlezvigu med Dansko in Nemčijo, v Gornji Šleziji med Nemčijo in Poljsko itd. Plebisciti*) — pravilni seveda — bi morali biti povsod, povsod naj ljudstvo odloči. Tako so nam ga pa vrinili v narodno manj probujeni Koroški, ne pripustijo ga pa v zavedni Goriški. Saj smo že rekli, da velja pravica samo za velike.

Dobili smo pa Prekmurje in sicer kar tako, brez glasovanja. Dobra dežela, dobro ljudstvo, talentirano, velika pridobitev.

Kako velika bo sicer Jugoslavija, danes ne moremo povedati. Ni še določena meja na severu, ne na zahodu; urejena je proti Bolgariji; manj na Ogrskem, zlasti ne v Baranji, o kateri se bodo v Parizu še enkrat posvetovali.

O Trstu niso niti govorili, za Reko in okolico je bilo predlaganih gotovo že dvajset načinov rešitve. Italijanski pesnik d'Annun-

*) Najlepši plebiscit je bil na Francoskem za Napoleona I. Tu je res ljudstvo govorilo; številke so preogromne, da bi mogli govoriti o odločilnih drugih vplivih: pri volitvah za konzula je dobil Napoleon 3,011.007 glasov, proti jih je bilo 1562; pri volitvah za dosmrtnega konzula je bilo razmerje 3,568.985 proti 8374, za cesarja pa 3,572.329 proti 2569! Kako razmerje! Tudi Napoleon III. se je dobro držal: izvolili so ga za cesarja s 7,924.189 glasovi proti 253.145.

zio je porabil cincanje v Parizu in je Reko kratkomalo zasedel, sedaj že tudi Zader v Dalmaciji; na otokih so že itak Lahi. Kako bo, ne vemo, upamo ne preveč. Letos torej še ne moremo poročati o celotni Jugoslaviji, bomo pa drugo leto obširneje in jo bomo tudi malo popisali. Pa karto bomo pridejali, da bomo vedeli, kje smo doma.

Nemčija.

Naj reče kdo kar hoče, žalostna je pa usoda Nemčije le. Gotovo se še marsikdo spomni na 4. avgust leta 1914, ko je nemški državni zbor s takim navdušenjem sklenil vojsko proti Franciji in proti kateremukoli. Gospodstvo nad sicer malim našim planetom to je bil takrat cilj Nemčije. In kam je padla sedaj! Preje Berolin—Bagdad, sedaj pa Berolin—Monakovo. Nemci so dobro vedeli, kaj jih čaka v slučaju poraza, zato tudi dolgo časa niso hoteli in tudi niso mogli odnehati. Že 7. avgusta 1918 je pisal angleški list „Times“: „Moralo Nemcev moramo zrušiti. Izguba zaupanja v svojo moč povzroči poraz. Sovražnik mora izgubiti vero vase in v svoje voditelje. Kakor hitro bo na Nemškem glede obrambe ne eno samo mnenje, ampak dvoje, tedaj se bo začela rušiti sovražnikova morala in tedaj bomo ravno tako hitro prišli za petdeset milj naprej kakor sedaj za pet.“ Isto je povedal 11. septembra Viljem sam, ko je govoril de-lavcem Kruppovih tovarov.

V lanskem „Koledarju“ smo povedali, kako hitro se je zasukala sreča, ko je stopila Amerika v boj in je prevzel vodstvo vse armade na zahodu francoski general Foch. Zopet moramo občudovati Angleže. Vedeli so, da je Foch najbolj zmožen, pustili so vse samoljubje v stran in so se odločili zanj kot vrhovnega poveljnika. Samo par besedi o fronti na zahodu. Amerikanci so 12. septembra prisilili Nemce, da so se umaknili iz loka pri Verdunu, ki so ga imeli zasedenega že od 29. septembra 1914. Sledili so na celi fronti ponovni napadi, Nemci so pustili mesto za mestom. Njihovih črt zavezniki niso predrli, so jih le potisnili nazaj. Padel je St. Quentin, padli Cambrai, Laon, Tourcoing, Roubaix, Lille, Douai. 18. oktobra so zapustili Nemci tudi belgijsko obalo z mestoma Ostende in Brügge. Strašni so bili ti udarci, drug za drugim. Račun, da bodo rabili Francozi še 23 let — do leta 1941 — predno pridejo do Rena, ni veljal več. Vojaštvo je videlo, da vse junaštvo, ves napor nič več ne pomaga, trumoma je zapuščalo vojne črte ali pa prestopalo na sovražno stran. Polovica armade je pa prejkoslej vršila obupno svojo dolžnost, seveda brez uspeha. 26. oktobra so odpoklicali Ludendorffa, sledil mu je Gröner. Kot izvrsten železničar je prevzel nalogo, da prepelje velikansko armado nazaj v domovino. Bojevali so se še kar nadalje, akoravno so se že davno vršila pogajanja za premirje. 7. novembra je prišlo nemško odposlanstvo, ki je imelo nalogo skleniti premirje, h generalu Fochu. Boji so pa trajali še do 11. nov.; tedaj se je ob enajstih zjutraj začelo 9. nov. sklenjeno premirje. Ko je vojska nehala, so imeli Nemci še Tournai, Maubeuge in Sedan.

Kardinal Bourne, velik prijatelj Jugoslavije.

Hindenburg se je 12. nov. poslovil od armade: „Do zadnjega časa ste odvrčali sovražnika od naših mej. Naša vlada je morala sprejeti težke pogoje premirja. A pokonci in ponosno gremo iz boja, ki smo ga bili štiri leta proti celemu svetu.“ Je precej res. Nemce je premagala premoč ljudi in materiala. Zadnji dokaz njihove vojaške sposobnosti je bil pač ta, da so v štirih tednih — kakor je zahtevalo premirje — se umaknili od Skalde čez Ren. Vsak je mislil, da je to nemogoče. Tri do štiri milijone ljudi z velikanskimi množinami oprave in zalog!

Ker je navajala antanta za glavno zlo človeštva nemški imperializem in militarizem, so skušali previdni možje že pred polomom delovati v smislu spravljivosti in demokracije. Še bolj pa seveda, ko so se vedno bolj začeli kazati znaki razpada. Državni kancelar Hertling je 30. sept. 1918 odstopil, njegov naslednik je bil zmerni princ Maks Badenski. Imel je dva cilja: na znotraj omejitev cesarjeve moči in pa splošno parlamentarizacijo, na zunaj mir. Že 4. oktobra je zaprosil za premirje, 5. oktobra se je predstavil državnemu zboru in se v svojem govoru najodločneje priznal k demokraciji. Narodi na vzhodu naj si sami določijo svojo usodo, za Belgijo je ponujal odškodnino. Državni zbor je sklenil vse polno novih postav, ki so predvsem omejile moč vojaštva in jo poverile zastopnikom naroda. Cesar je koncem oktobra razglasil, da so prešle z novo ureditvijo razne njegove pravice na ljudstvo in da je trdna njegova volja pomagati pri novem delu. „Iz temne sedanjosti naj stopi narod s trdnim korakom v svetlo bodočnost.“

Maks je hotel ohraniti cesarstvo in dati Viljemu nekako tako vlogo kakor jo ima angleški kralj: to se pravi, ima naslov kralja, moči pa nobene. A razni nemiri na Nemškem, Wilsonova zahteva, naj se cesar odpove prestolu itd. so napotile socialiste k zahtevi, naj Viljem takoj odstopi, sicer izstopijo iz vlade. Ker so vrhtega 8. nov. oklicali v Monakovem republiko in je premirje 9. nov. objavilo hude pogoje, tedaj je cesar sklenil, da se odpove prestolu, še 9. nov. Dva dni pozneje je odšel na Holandsko. Dne 5. dec. se je odpovedal tudi prestolonaslednik vsem pravicam do pruske in nemške krone. Tako so končali Hohenzollerci! Vsaj zaenkrat. Istega dne kakor cesar je odložil svoje posle tudi princ badenski in vladati so začeli socialisti. Revolucija na dan 10. nov. je bila skoro popolnoma nekrvava; 11. novembra se je nova vlada sestavila in 12. nov. je izdala oklic na narod, v katerem se postavi na popolnoma demokratično stališče z enakimi pravicami za vse. Takoj nato so začeli padati prestoli po vsej Nemčiji. Ustanavljali so se po ruskem zgledu delavski in vojaški sveti; berolinski svet je hotel vladati celi državi, odložiti volitve v državni zbor ali pa jih sploh preperečiti, češ, vsi parlamenti so se preživeli in proletarci — revni sloji — morajo prevzeti vlado neposredno. To pa seveda večini naroda prav nič ni bilo po volji in tudi socialna demokracija je tako zahtevo odklonila. Saj je bilo pri nas precej podobno. Koliko dela je imela vlada, predno so se ji narodni sveti pokorili. Posebno oni glavni v Ljubljani.

Socialna demokracija je rekla, da tako nasilstvo naravnost nasprotuje načelom demokracije. Nastane protiodpor, ki je gotovo toliko opravičen kakor prava revolucija. Vojaški in delavski sveti smejo biti samo začasni, dokler se ne snide državna skupščina. Seveda naglašajo ravno sedaj ruski sovjeti (sveti), da so današnji parlamenti zastareli in da bo treba nekaj novega. Vojaški sveti izven Berolina so odklonili sami vse, kar je bilo prehudo, zlasti stremljenje takozvanih špartakistov. Špartakus je bil voditelj rimskih sužnjev in borilcev v boju proti rimskim zatiralcem. Po

njegovem vzgledu so napovedali špartakisti vsem onim, ki kaj imajo, boj na nož. V Berolinu in povsod po Nemškem so se začeli krvavi boji med zmernimi in skrajnimi socialisti. Nazadnje so se povsod končali z zmago zmernih oziroma parlamenta in ta je vodil potem mirovna pogajanja z antanto. Bilo je dosti žrtev, tako v Berolinu znani špartakist Liebknecht in njegova pomočnica Roza Luksemburg, v Monakovem pa vodja socialnih demokratov Kurt Eisner.

Pojavi so danes povsod isti, samo druga imena slišimo. Začetkoma — po prevratu — so hoteli vpeljati nekateri popolno enakost imetja, vsega gospodarskega življenja; rekli smo jim boljšeвики, komunisti, špartakisti itd. To je vse lepo; a če takim ljudem ne gre vse takoj lepo izpod rok, postanejo nasilni, največji absolutisti in so dosti slabši kakor najslabša monarhija. To nam je pokazala zlasti francoska revolucija pred dobrimi sto leti. Sploh ima tista revolucija vse znake današnjih časov, samo druga imena beremo. Nazadnje je par možiceljnov strahovalo celo Francijo; pomislimo samo na Robespiera. A vsaka prenapeta struna počí. Tako je bilo na Francoskem, tako na Nemškem in Ogrskem, tako bo na Ruskem. Popraviti in izboljšati se da, a izenačiti nikdar. To pa zato ne, ker nismo vsi enaki, nismo bili in ne bomo.

Izenačiti se ne da v krvavi revoluciji, a tudi ne v popolnem miru in s soglasnim sodelovanjem vseh.

Pa poslušajmo Lotarja Vendeja, ki nam pripoveduje, kako je postala v 11. stoletju Kitajska popolna socialistično-komunistična država in kako se je kljub talentom, pridnosti in dobri volji nazadnje vse skupaj zrušilo. Pravi: „Vse državne uredbe, vse politične spremembe, kar si jih le moremo misliti — Kitajska jih je tekom svoje tisočletne zgodovine preskusila, odpravila in zopet preskusila. Ker je danes vse socialistično, bo marsikoga zanimala vest, da so Kitajci tudi že prav temeljito poskusili z uvedbo socialistične države in da so že pred devetsto leti teoretično in praktično hoteli izvesti racionalistično smer mišljenja, to se pravi: vpeljati popolno enakost in s tem čudovito harmonijo gospodarskega življenja, enako blagostanje za vse ali pa vsaj „največjo srečo največjega števila“. Po neki revoluciji, ki je dosegla svoj višek v anarhistični pijanosti, kakor jo danes tako pogosto opazujemo, so se obrnili od brezumnega razdiranja k poskusu praktičnega socializma. Njegov znanstveni utemeljitelj je bil gospodarski in zgodovinski učenjak V a n g g a n k e. Nekateri so tega pametnega in energičnega moža imenovali prednika Karla Marxa. Njegove misli in zaključki so popolnoma isti kakor jih ima Marxova socialistična teorija. Njegove misli, ki jih je zbral v nekaki enciklopediji, so dobile ogromno število pristašev. Samo v njem so videli moža, ki bi deželo lahko dvignil iz splošne bede in zmede. Tudi cesar in vlada sta se dala prepričati od Vanggankeja, ki je obljubil pri izvedbi svojih gospodarskih in kulturnih idej vsem enako srečno življenje. Leta 1079. so mu poverili v svrhu izvedbe njegovih socialnih preuredb vodstvo državnih poslov; imej je na razpolago vsa sredstva države, da uresniči obljubljeni harmonično državno enakosti. Začel je svoje delo z neupogljivo energijo. Njegov

princip je bil ta, da je država edini posestnik in oskrbnik vsega imetja, zato naj bo pa tudi edini kmet, tovarnar in trgovec; država naj odločuje o potrebah in zmožnostih vsakega posameznika, naj zadovolji prve po svoji razsodnosti in naj si zagotovi zmožnosti za svojo službo. Naj ne bo več ne bogatih in ne revnih, samo neko srednje blagostanje. Večina ljudstva se je z navdušenjem oprijela idej drznega preosnovalca, in njegove nauke so začeli takoj z vso delavnostjo spreminjati v resničnost. Vangganke je monopoliziral najprvo zemljo, da bi zagotovil prehrano. V vsakem okraju so postavili izvršilne svete, ki naj bi vsako leto razdelili zemljo, katero je bilo treba obdelati, in pa semensko žito.

Vsa žetev je bila last države, ki jo je razdelila po potrebi in po številu ljudi. Da bi dobil potrebni kapital za izpeljavo svojih reform in da bi ob enem odpravil premoženjsko neenakost državljanov, je naložil bogatim poseben posestniški davek. V nabiranju kapitala, v bogastvu posameznikov je videl Vangganke vzrok vse socialne bede; in da bi odpravil zasebno bogastvo in preprečil novo, je poddržaval obrt, trgovino in denarni promet. Če vlada popolna enakost imetja, tako je sklepal Vangganke, bosta naenkrat izginili nevoščljivost in sovraštvo, sploh vse strasti, ki jih rodi posest in bogastvo; in ustanovilo se bo povsod in samoobsebi lepo moralno življenje.

Petnajst let je bilo Vanggankeju dovoljenih, da je popolnoma preosnoval deželo in vse njene državne, pravne in verske naredbe. Vsa uprava je delovala v njegovem smislu, a vse je bilo zastoj. To pa zato, ker je cela njegova socialistična smer idej bila zgrajena na napačni podlagi, na domnevanju namreč, da so vsi ljudje enaki, enih in istih misli in želja, iste volje itd., država pa da je samo vsota takih ljudi z enakimi mislimi in čednostmi. Na nepoznanju osnovnega nauka, da so ljudje po naravi različna bitja, temelji napačni račun kitajskega učenjaka. Primerjaj Rousseauja in njegove nauke! Ker ni bilo nagiba lastnega pridobivanja, je šlo delo v vseh panogah rakovo pot, pa hitro. Žetev je bila vedno manjša, trgovina ni prinašala nikakega dobička, obrtni izdelki so bili slabi in pomanjkljivi. Vsak je delal samo toliko, kolikor je neobhodno moral. Beda in pomanjkanje sta strahovito rastli. Lenoba je triumfirala, vsak se je zanašal na državo, ki je dolžna, da pomaga vsakemu do srečnega in brezskrbnega življenja. Vanggankejev socialni sistem je bil popolnoma pravilno sestavljen, od začetka do konca, a načrt se je moral izjaloviti, ker postava ne more spremeniti različnosti oseb in značajev. Smrt cesarjeva, ki je bil prepričan pristaš Vanggankejevih socialnih reform, je strmoglavila tudi njega. Le malo časa je še živel, vendar toliko, da je videl nemožnost svojih idej. Od njegovih naprav in reform ni ostalo skoro nič. Tako bo z vsako komunistično državo.

Razmotrivati nadalje potek notranjepolitičnega življenja v Nemčiji nima pomena. Otresla se je komunizma in je sedaj zmernosocialistična država. Kako bodo veleindustrijo socializirali in prilagodili novim zahtevam, o tem premišljujejo najbistroumnejše glave.

V zunanji politiki je za Nemčijo najhujši udarec podpis miru

Klotz

Berthelot

Tardieu

Mirovna konferenca v Parizu.

Cambon

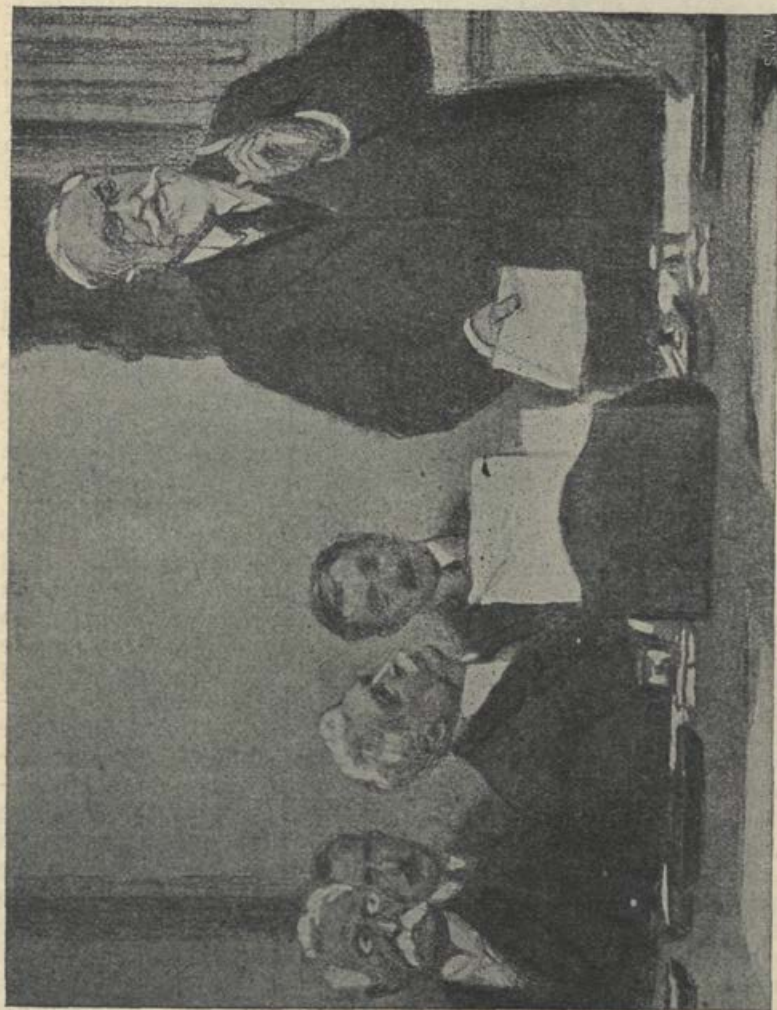
začetkom maja 1919. Do takrat so se prerekli, kar še ni preveč v primeri z obsežnostjo in važnostjo vprašanj. Samo glavne točke mirovne pogodbe: Nemčija prizna neodvisnost Nemške Avstrije in pa stare meje Češke, tako da so sudetski Nemci ločeni od nje. Odstopi poljski del Zapadne Pruske, Poznanjsko in del Gornje Šlezije; — tu

so pozneje določili plebiscit, ki se pa do danes še ni izvršil —. Južna in vzhodna meja Vzhodne Pruske proti Poljski se določi potom ljudskega glasovanja. Gdansko in njegova neposredna okolica postaneta svobodna država. Meje z Luksemburško in Švico so one izza avgusta 1914. Francoska meja je ona, kakor je bila dne 13. julija 1870, toda s pridržkom glede saarske kotline. — Saarska kotlina je silno bogata najboljšega premoga in torej za Francijo zelo važna, kajti ta ga ima zelo malo —. Mejo med Nemčijo in Dansko določi ljudsko glasovanje. — Člen III. določa, da se Nemčija odpove starim pogodbam, ki ustanavljajo Belgijo kot nevtralno državo, določajo njene meje itd. ter vnaprej odobrava vsako izpremembo, s katero hočejo zavezniki nadomestiti te pogodbe. Glede Luksemburga prekliče Nemčija razne pogodbe in konvencije, ki jih je bila sklenila z velikim vojvodo Luksemburškim, in priznava, da je Luksemburška s 1. januarjem 1919 prenehala biti del nemške carinske zveze. — Glede levega brega Rena se določi, da Nemčija na 50 km širokem pasu vzhodno Rena ne sme imeti ali graditi nikakih utrdob.

Kot odškodnino za porušenje premogovnikov na severnem Francoskem in kot plačilo na račun poravnave za povzročeno škodo odstopi Nemčija Franciji popolno posest premogovnikov v saarski kotlini z vsemi pripomočki, z vsem orodjem in vsemi obstoječimi napravami. To ozemlje bo upravljala komisija, ki jo imenuje zveza narodov. Prebivalstvo bo lahko izvolilo lasten parlament. V vsakem delu, ki bi ga Nemčija zopet dobila, bo morala nemška vlada francoske premogovnike kupiti za ceno, ki se bo primerno določila. Ako se kupnina ne izplača tekom šestih mesecev, pride ta del definitivno v francosko posest. — Nemška kolonija na Kitajskem — Kiajčov z mestom Tsingtov — bo odprta mednarodni uporabi. — Člen VII. določa, da se od Nizozemske zahteva izročitev bivšega cesarja Viljema in ustanovi posebno sodišče, kjer bo vsaka izmed petih velesil imela po enega sodnika. To sodišče bo izreklo svojo sodbo po načelih mednarodne politike in bo imelo nalogo določiti Viljemu kazen, ki jo bo smatralo za pravično. Pa so vsi enaki.

Nemčija je odgovorna za vso škodo, ki je nastala vsled vojske. Kot prvi korak za popravo te škode mora Nemčija v dveh letih plačati dvajset milijard mark v zlatu, blagu ali v drugi obliki. Komisija za poravnavo škode bo preiskala nemški davčni sistem. — Glede nemške trgovinske mornarice priznava nemška vlada pravico zaveznikov do zahteve po povrnitvi vseh trgovskih ladij, tona za tona, kakor tudi vseh ribiških ladij, ki jih je uničila ali poškodovala vojska. Nemčija izroči zaveznikom vse nemške trgovske ladje nad 1600 ton ter polovico vseh ladij med 1000 in 1600 ton, nadalje eno četrtinko nemških ribiških parnikov in drugih ribiških ladij. — Točka XIV. našteva jamstva zaveznikov za izvedbo mirovne pogodbe. Nemško ozemlje zapadno Rena in mostišča zasedejo čete antantnih držav za dobo petnajst let. Ako Nemčija vestno izpolnjuje mirovne pogoje, se zavezniške čete po petih letih umaknejo iz dotičnega ozemlja, tako tudi s kolinskega mostišča. Drugi deli, med temi koblensko mostišče, se izpraznijo po preteku desetih let, ostale pokrajine, med

temi monguško mostišče, po petnajstih letih. Ako Nemčija po preteku petnajstih let izpolni vse obveznosti, ki jih nalaga mirovna pogodba, se bo zasedbena armada takoj zopet umaknila. — Člen XV. določa, da Nemčija priznava popolno veljavnost mirovne pogodbe in vseh dogovorov, ki jih antantne države sklenejo s prejšnjimi zaveznicami

Sonnino

Orlando

Mirovna konferenca v Parizu.

Bourgeois

Nemčije, se strinja s sklepi glede Avstro-Ogrske, Bolgarije in Turčije in priznava države, ki so nastale na ozemlju njenih bivših zaveznic. Pogoji so težki, pa še vseh navedli nismo. Francoski listi so nam obširno poročali, kako so se sestali v palači Trianon v Versaillesu pri Parizu zastopniki antantnih držav in izročili mirovne

pogoje nemškim odposlancem. Častna stotnija je bila postavljena pred palačo in prihajali so, drug za drugim. Tako Francoz Clemenceau, Srb Vesnić, Amerikanec House, Anglež Balfour, Francoza Tardieu in Berthelot, Amerikanec White in nato Wilson sam, potem pa še Italijana Orlando in Sonnino in razni drugi. Nemški minister za zunanje posle, grof Brockdorff-Rantzau, se je pripeljal za njimi, spremljal ga je neki drugi nemški delegat. Grof je bil bled in je imel stisnjene ustnice. Ko je stopal po stopnicah gori, so se pripeljali v treh kočijah še ostali nemški odposlanci. Sluga jih je peljal k vratom dvorane, v kateri so bili zbrani gospodje antante, odprl vrata in jih naznanil z besedami: „Gospodje nemški pooblaščenci.“ Clemenceau je nemške delegate zelo osorno nagovoril, ni bil niti za las boljši kakor najslabši nemški generali. „Tu ni kraj in tukaj ni časa, da bi mnogo besedičili. Pred seboj imate zastopnike zveznih držav, malih in velikih. Več kot štiri leta so neomajno vztrajale v tej kruti vojski, ki jim je bila vsiljena. Prišla je ura resnega obračuna. Vi ste nas zaprosili za mir. Pripravljeni smo ugoditi Vaši želji. Ta zvezek, katerega Vam bo izročil gospod generalni tajnik mirovne konference, vsebuje pogoje, katere smo določili. V svrhu proučenja njegovega besedila se Vam seveda dovoljujejo vse potrebne olajšave in ugodnosti, kakor to zahteva vljudnost, ki je svojstvo vseh civiliziranih narodov. Da spoznate moje mišljenje še od druge strani, Vas moram opozoriti tudi na to, da smo si ta drugi versailleski mir, ki bo predmet naših pogovorov, priborili za previsoko ceno, da ne bi bili mi vsi brez izjeme trdno odločeni, doseči z vsemi sredstvi vsakršno zadošččenje, do katerega imamo pravico. Imel bom čast, razložiti gospodom pooblaščencem način postopanja, katerega smo se držali pri pogajanjih. Ako bo potem kdo od gospodov želel kaj pripomniti, bo seveda imel pravico do besede. Ustnega razpravljanja ne bo in vse morebitne pomisleke bo treba predložiti pismeno. Nemški pooblaščenci imajo 15 dni časa, da predlože svoje pripombe, ki morajo biti pisane v francoskem ali v angleškem jeziku. — Glavne točke mirovne pogodbe so: Zveza narodov, geografične meje Nemčije, določbe o raznih evropskih političnih problemih, ki se tičejo Belgije, Luksemburške, saarske kotline, Alzacije-Lorene, Avstrije, Čehoslovaške, Poljske, Vzhodne Pruske, Danske, Helgolanda, Rusije in novih držav, ki so nastale na ozemlju Rusije, priznanje vseh novih držav v Evropi. Potem sledo politične določbe, ki se tičejo izvenevropskih vprašanj, predvsem določba, ki zahteva, da se mora Nemčija odreči svojim kolonijam in svojim interesom v Siamu, Liberiji, Maroku, Egiptu, Turčiji, Bolgariji in na Kitajskem. Nato pridejo določbe, ki urejujejo vojaška, pomorska in zrakoplovna vprašanja, določbe o vojnih ujetnikih, o odgovornosti, o obnovi in povračilu, o finančnih in gospodarskih vprašanjih, o pristaniščih, vodnih cestah in železnicah, o zrakoplovstvu, o organizaciji dela, o jamstvih in okupaciji gotovih pokrajin. Končni odstavek se peča z izvršitvijo premirja, dokončanja vojske in z mirom splošno. — Preden bo potekel omenjeni rok petnajstih dni, bodo imeli nemški delegati priliko, predložiti svoj odgovor oziroma

Wilson

Clemenceau

Balfour

Mirovna konferenca v Parizu.

staviti razna vprašanja glede navedenih točk. — Najvišji svet bo proučil predložene pomisleke in bo nato odgovoril nemški delegaciji pismeno. Pri tej priliki bo določil tudi rok, do katerega bo morala nemška delegacija dati svoj končnoveljavni odgovor. Razume se, da v slučaju, ako nam nemški pooblaščeneci odgovore že v dveh, treh, štirih ali petih dneh, ne bomo čakali petnajst dni, ampak bomo odgovorili takoj. Da ne tratimo časa, se bo začela razprava kakor hitro mogoče, seveda v obliki, katero sem navedel. Ako kdo želi še kakega pojasnila o tem predmetu, mu bomo radi na razpolago, kakor hitro bo prevod dovršen.“

Zveza narodov, ki je tu omenjena, je delo Wilsonovo. Hoče, da bi živeli vsi narodi kot bratje na svetu. Povabili so, kakor vidimo, v to zvezo tudi Nemce, ki so povabilo sprejeli. Kako se bodo počutili! Zveza narodov se ne bo držala, nismo rojeni za to.

Clemenceauju je odgovoril nemški zastopnik prav primerno in lepo. Glavni stavki so tile: „Gospodje! Globoko se zavedamo slovesnosti naloge, zaradi katere smo se zbrali tukaj in ki obstoji v tem, da čimprej osrečimo svet s trajnim mirom. Ne vdajamo se nikakim napačnim mislim o dalekosežnosti našega poraza, o naši onemoglosti. Dobro nam je znano, da je sila nemških vojsk zlomljena. Vemo tudi, kako globoko je sovraštvo, ki nas obdaja tu, in slišali smo ravnokar zmagovalce staviti strašne zahteve, zmagovalce, ki hočejo predložiti račune nam premagancem in nas obenem kaznovati kot krivce. Od nas zahtevate priznanje, da smo edini krivci vojske. Tako priznanje bi bilo v mojih ustih laž. Seveda, nočemo trditi, da je Nemčija na izbruhu te vojske popolnoma brez vsake krivde. Postopanje prejšnjih nemških vlad je morebiti res pripomoglo k nesreči, toda odločno moramo zanikati, da nosi Nemčija sama breme odgovornosti. Nihče od nas vendar ne bo trdil, da je nastal povod za to nesrečo še le v trenutku, ko je avstro-ogrski prestolonaslednik padel kot žrtev morilca. Tekom zadnjega polstoletja je imperializem vseh evropskih držav naravnost zastrupljal mednarodni položaj. Nastala je bolezen v Evropi, bolezen, ki je dosegla v svetovni vojski svoj višek. Ruska mobilizacija je odtegnila državnikom možnost ozdravljenja in položila odločitev v roke vojaških činiteljev. V vseh nam sovražnih državah se je javnost zgražala nad grozodejstvi, katera je bajš Nemčija zagrešila tekom vojske. Tudi v tem oziru smo pripravljeni priznati krivice, katere smo zagrešili. Nismo prišli semkaj, da bi zmanjševali odgovornost mož, ki so bili kolovodje vojske v političnem in gospodarskem oziru, ali pa, da bi tajili pregreške proti mednarodnemu pravu. Ponavljamo izjavo, katero smo slišali o početku vojske v nemškem državnem zboru: Belgiji se je zgodila krivica in to krivico hočemo popraviti. Kar se pa tiče načina vojevanja, pa ni grešila edino le Nemčija. Vsak evropski narod pozna dejstva ali pa osebe, katerih se spominja le nerad. Nočem odbijati očitkov z očitki, toda ako se zahteva pokora ravno od nas, potem ni treba pozabiti raznih okolnosti pri sklepanju premirja. Trajalo je šest tednov, preden smo ga dosegli.

In trajalo je šest mesecev, preden smo zvedeli za mirovne pogoje. V vojski, kjer gre ne samo za zmago, ampak tudi za narodni obstoj, in ki ustvarja strastno in razburjeno razpoloženje, ni nikako izredno čudo, ako pride tuintam do pregreškov proti narodnemu pravu. Na stotisoče nebojcev, ki so poginili v Nemčiji po enajstem novembru vsled blokade, je bilo umorjenih s hladno premišljenostjo, potem ko je bila zmaga za naše nasprotnike že dobljena in zajamčena. Mislite na to, kadar govorite o odgovornosti in pokori. Samo nepristranska preiskava, samo nevtralna komisija, pred katero bi mogle govoriti vse glavne osebnosti te drame in kateri bi bili dostopni vsi arhivi, bi bila zmožna, da dožene stopnjo odgovornosti vseh onih, ki so se udeležili vojske. Mi smo zahtevali tako preiskavo in ponavljamo to svojo zahtevo. Na tej konferenci, kjer stojimo popolnoma osamljeni pred ogromnim številom svojih nasprotnikov,

White R. Lansing

Polkovnik House

Mirovna konferenca v Parizu.

vendar nismo brez vsakega obrambnega sredstva. Vi sami ste nam preskrbeli zaveznika: pravico, ki nam je zajamčena v temeljnih načelih miru. Vi ste se v dobi med 5. oktobrom in 5. novembrom 1918 odrekli „miru sile“ in ste napisali na svoje zastave mir pravice. Načela predsednika Wilsona so ustvarila obveznost za obe bojujoči se stranki, za Vas kakor tudi za nas in za naše bivše zaveznike. Nekatera izmed teh načel zahtevajo od nas težke žrtve v narodnem in gospodarskem oziru. Toda temeljna prava vseh narodov so vendar zajamčena v tem programu. Na njegovi strani je ves svet in noben narod ga ne bo mogel kršiti brez kazni. Našli nas boste vedno pripravljene k razmotrivanju mirovnihih predpogojev na tem temelju, in to s trdnim namenom, zgraditi v sodelovanju z Vami,

kar je bilo porušeno, in popraviti vse zagrešene krivice, v prvi vrsti one, ki jih je pretrpela Belgija. Pokazati hočemo človeštvu nove cilje političnega in gospodarskega napredka. Ker je cilj, ki ga zasledujemo vzajemno, sprožil naravnost ogromno število nalog, bomo morali najpoglavitnejše točke kolikor mogoče hitro odkazati posebnim komisijam izvedencev v pretres, na temelju osnutka, katerega ste nam predložili. Razen tega bo ena naših nalog upostava mednarodnega varstva življenja, zdravja in svoboščin delavskih slojev. Za najnujnejšo nalogo pa smatramo obnovo Belgije in onih pokrajin Francije, ki so bile zasedene po naših četah in opustošene po vojski. Mi smo se slovesno obvezali, da to napravimo, in smo odločeni držati to obljubo v domjenem obsegu. V to svrhu je potrebno, da sodelujejo z nami tudi oni, ki so bili dosedaj naši nasprotniki. Tega dela pa ne moremo dovršiti brez tehnične in finančne pomoči zmagovalcev, pa tudi Vi ga ne morete zmagati brez nas. Obubožana Evropa mora želeti, da se obnova izvrši s čim najpopolnejšim uspehom in s čim najnižjimi stroški. Ta želja se ne more izpolniti drugače, kakor da se na jasen in praktičen način zedinimo o metodah, katerih se moramo pri tem delu posluževati. — Izvedenci obeh strank bodo morali razmotrivati vprašanje, kako bo nemški narod mogel zadostiti svojim finančnim obveznostim, ki se nanašajo na obnovo in katere je priznal sam, ne da bi se zrušil pod težo tega bremena. Ta nevarnost grozi resno in bi utegnila imeti nepreračunljive posledice, pred katerimi se morajo pravočasno zavarovati tako zmagovalci kakor premaganci. Edino sredstvo za to je, da se prizna brez pridržkov socialna in gospodarska vzajemnost narodov in da se ustanovi zveza svobodnih plemen. — Gospodje! Vzvišena ideja, da se potom ustanovitve zveze narodov rodi iz najgrozovitejše nesreče, ki jo pozna svetovna zgodovina, najveličastnejši napredek v razvoju človeštva, je bila zasnovana in se bo udejstvila. Šele tedaj, ko bodo imeli k zvezi narodov prost pristop vsi, ki so dobre volje, bo ta cilj dosežen, in šele tedaj bomo mogli reči, da oni, ki so padli v tej vojni, niso žrtvovali svojega življenja zaman. Nemški narod je v svojem lastnem interesu pripravljen vdano nositi svojo težko usodo, toda samo, ako ne izpodkopujete onih temeljev miru, na katerih se je dosegel sporazum. Mir, katerega ne bi bilo mogoče opravičiti v imenu pravice pred svetovnim sodiščem, bi izzival proti sebi vedno nov odpor. Nihče ga ne bi mogel podpisati z mirno vestjo, ker bi bil tak mir neizpeljiv in nevzdržljiv. Nihče ne bi mogel prevzeti za izpeljavo takega miru jamstva, ki mora biti v bistvu podpisa. Listino, katero ste nam izročili, bomo vzeli v pretres z dobro voljo in s trdno nado, da bomo mogli mirno podpisati končni rezultat našega sestanka.“

Ko je grof dr. Brockdorff-Rantzau dokončal svoj govor, ga je vprašal predsednik Clemenceau: „Ali imate še kaj pripomniti?“ Načelnik nemške delegacije je odgovoril: „Ničesar več.“ Nato je predsednik zaključil sejo.

Pogoje so potem pretresali in reševali, v splošnem je pa ostalo vse tako kakor je antanta zahtevala in Nemci so morali pod jarem.

Kako so se posamezne točke izvršile, o tem bomo pa drugič poročali. Da bi ostale antantne čete petnajst let na nemških tleh, o tem se nikomur niti ne sanja ne, najmanj menda še antantarjim samim. Njihova največja bojazen je ta, da bi se združila Nemčija z okrepljeno Rusijo. To bi bila sila, ki bi ji ves ostali svet ne bil kos. Da se bo Nemčija gospodarsko kmalu opomogla, o tem danes ne dvomi noben razsoden človek več. Največ jo bo zadrževalo pomanjkanje premoga, ker izgubi saarsko kotlino in pa skoro gotovo tudi Gornjo Šlezijo, ki pripade Poljski. Vsekakor je Nemčija še danes moč, s katero je treba zmiraj računati. Pa tudi računajo.

Svoje nezadovoljstvo z mirovnimi pogoji so, kakor omenjeno, izrazili nemški mornarji s tem, da so pognali vojno brodovje v zrak, v morskem zalivu Scapa-Flow. Antantarji so admirala Reuterja zato hudo napadali, a ta se izgovarja, da je ravno takrat potekalo neko novo premirje — 21. junija —, da torej ni vedel, kaj bo z brodovjem, da ga pa naravnost sovražnikom izročiti ni hotel in ni mogel.

Tako je Nemčija, hoteč gospodariti celemu svetu, podlegla in bila ponižana. Njen padec je samo opomin današnjim gospodarjem sveta, naj bodo pametni in previdni, ker jih lahko doleti ista usoda. Pa ne bodo in zgodilo se bo z njimi ravnotako kot z Nemčijo. Toliko časa se bo to ponavljalo, dokler ne bodo narodi sami govorili drug z drugim. Pa kje smo še?

Mirovna konferenca.

Seveda takoj začetkoma velik prepir: kje se bodo zastopniki narodov sešli, da se pogovorijo o miru? Nazadnje so se zedinili za Pariz. Francozom je šlo tudi za to, da diktirajo Nemcem mir ravno tam, kjer so ga diktirali leta 1871. Nemci njim. Z vsemi izvedenci vred je štela konferenca nazadnje okoli 3000 oseb.

Razprave je otvoril predsednik francoske republike, Poincaré, sredi januarja. Govor je bil na las podoben vsem drugim te vrste. Nemci so zakrivili vse, drugi nič. — Omenimo, da vlada Francijo sedemnajst kapitalistov in da so bili ti vsi za vojsko, kakor so kapitalisti sploh. — Rekel je tudi: „Tuintam je udarjalo na naše uho rožlanje verig zaslužjenih narodov in nas klicalo iz stoletnih ječ na pomoč.“ Govor je bil nazadnje lep in gotovo je Poincaré tudi dobro mislil. Za predsednika je bil izvoljen znani „francoski tiger“ Clemenceau (izg. Klemansó). Najprvo so se pogovarjali antantarji sami med seboj, že zato, da bi jih pozneje svet videl složne. Reševali so pogoje, ki jih bodo stavili raznim državam. Potem so pa klicali zastopnike premaganih in pa novonastalih držav po vrsti pred sodni stol. Z zvezanimi rokami so morali ti poslušati obsodbo, malo so godrnjali, potem se pa vdali. Nasilje, ki so ga dotlej podtikali samo Nemcem, se je preselilo, ne, se je pokazalo tudi pri naših „prijateljih“. Nam Jugoslovanom konferenca ni bila preveč naklonjena. Iskali smo razna pota, da bi se nam godilo bolje; svečano smo sprejemali Francoze in Angleže, od navadnega kapitana

gori do vplivnega kardinala Bourna, celo naš knezoškof Bonaventura je moral v Pariz itd. Malo je pomagalo, ljubezen antante do nas se kar nič ni hotela ogreti. Pariški imperialisti so delali po svoje; imperialist je imperialist, pa naj govori nemško ali francosko ali angleško ali karkoli. Najbolj je proti nam nastopala Italija, takoj za njo Francija; najbolj se je zavzemal za nas Wilson, pa v tolpi tulečih psov ni mogel prav do besede. Bil je preje že na Laškem in je kljub svečanim sprejemom tam doli prinesel mirno kri v Pariz.

Polagoma so začeli priznavati nove države. Našo tudi. Tudi Perzija nas je priznala, kar je moralo vsakomur privabiti smeh na ustnice. Do sedaj, ko to pišemo, razprave še niso končane. Vsak dan določijo nov datum za konec, a ga ni in ga ni. Mi bi morali poročati o napol dovršenih zaključkih in bi jih morali drugo leto zopet popravljati; zato bomo raje pozneje podali celotno sliko. Samo par besedi.

Usodo Jugoslavije poznamo, pogoje za Nemčijo tudi. Na severu Nemčije je Danska; l. 1864. sta ji Avstrija in Prusija iztrgali Šlezvig in s tem tudi veliko dansko govorečega prebivalstva; v tem pasu se bo vršil dvakratni plebiscit ali glasovanje ljudstva.

Rusija je obstojala iz prave Rusije in iz obrobnih pokrajin. Te so se proglasile za samostojne. Ne bo držalo, prej ali slej bodo morale stopiti v zvezo z Rusijo, samostojnost bo le delna. Narava tako hoče. Najbolj zase je še Finska; nekaj je bilo smešno: ko se je Nemčija že potapljala, je moral finski državni zbor voliti za kralja nekega nemškega princa — sedaj je tam seveda republika. O Ukrajini in njeni pripadnosti k Rusiji smo govorili že lansko leto. V pravi Rusiji se pa bije hud boj med boljseviki in zmernimi; te podpira antanta, pa premalo. Sedaj so boljseviki zmagovalci, od Petrograda pa notri do Vladivostoka na daljnem azijskem vzhodu; samo malo izjem je vmes, zlasti tam, kjer so še čehoslovaške čete.

Poljska bo zopet samostojna, pa ne bo tako velika kakor so Poljaki sanjali; hočejo ji dati nekako obseg iz leta 1815. To je pa zelo malo. Priklopili ji bodo tudi nemške pokrajine, glej odstavek „Nemčija“. Za mesto Gdansko pa še ne vemo natančno.

Čehoslovaška je republika, seže daleč notri na Ogrsko, na jugu do Donave. Ogrska je prikrajšana, da se Bogu usmili, na vseh koncih. Zahodni deli pripadejo Avstriji, severni Čehoslovaški, vzhodni in deloma južni kraji Rumuniji, drugi del juga pa nam. Hudi so bili boji na Ogrskem doma, dolgo časa je vladal tam komunist Bela Kun. Sedaj so na krmilu zmernejši državniki. Rumunija je zelo zelo velika, dosti večja kakor je zaslužila po svojih uspehih. Cela Erdeljska, večji del Banata, Bukovina, Besarabija! Bo med večjimi in ne med srednjimi državami. Bolgarija je reva; že leta 1913. so jo prikrajšali, sedaj pa še bolj! Vzeli so ji rob na meji proti Jugoslaviji in pa dohodne kraje do Egejskega morja. Zagotovili so ji sicer prosto trgovino na jug, a to ni nič; po tuji zemlji trgovati je zmiraj neprijetno, kljub vsem zagotovitvam in pogodbam. Grška bo pa večja kot doslej; nekaj dobi od Bolgarije, nekaj pa od Turčije v Aziji.

Veliko so govorili o podonavski federaciji, to se pravi o zvezi držav, ki težijo proti Donavi: Čehoslovaška, Rumunija, Bolgarija, Jugoslavija, Avstrija in Ogrska. Avstrija in Ogrska sta zelo zato, ker bi moralo v taki državi gospodarsko in z njim vred pozneje tudi politično težišče preiti na Dunaj in v Budimpešto, ki sta kakor nalašč za to. Iz istega razloga so pa druge države proti federaciji, razen Bolgarije, ki bi že vsled svoje oddaljene lege ne trpela. Naše mnenje: prej ali slej bo nastala velika podonavska država, narava tako hoče.

Turčijo v Aziji si bodo razdelili, pa še zmiraj ne vedo natančno, kako; Perzija bo odslej angleška kolonija in najbrže tudi Afganistan. V Kavkaziji je nastalo nekaj samostojnih republik, ki bodo pa tvorile pozneje dele velike ruske zvezne republike. Kitajski se slabo godi, vedno ji hočejo kaj odščipniti; sedaj si Japonska lasti nemško kolonijo Kiavčov in ves bogati polotok Šantung. Kitajska bo to prebolela kakor je že kaj hujšega. Nemške otoke v Tihem oceanu si bodo razdelili Japonci in Avstralci. Nemške kolonije v Afriki delajo zaveznikom velike težave, vsak bi jih rad. Tudi o njih bomo še govorili.

Višarska begunka pri angelu na Dobrovi.

(Fot. Fr. Hornik.)

Vzvišena begunka — višarska Mati božja.

Spisal župnik Josip Rozman,

vetovna vojna je nam Slovencem uničila dvoje najbolj priljubljenih svetišč: Sveto Goro pri Gorici in Svete Višarje.

Sv. Višarje je verolomni Lah začel obstreljevati dne 16. kimavca 1915 in polagoma razdejal častito naše svetišče. A čudodelno podobo Matere božje so rešili že prej in shranili v samostanu oo. frančiškanov v Mariboru. Na željo duhovščine ob koroško-štajerski meji in slovenskega ljudstva ter po odredbi slovenskega generalnega vikariata v Dobrlivasi so častito podobo prenesli v romarsko cerkev Sv. Križa in Matere dobrega sveta nad Spodnjim Dravogradom ali Trabergom.

V petek, dne 12. kimavca 1919, je prenesla posebna deputacija podobo na vse zgodaj od oo. frančiškanov na kolodvor, kamor jo je spremljal č. o. gvardijan Severin Korošec, in z vlakom do Traberga. Na kolodvoru v Brezнем so domača dekleta z venci ozaljšala voz, v katerem je bila sveta podoba. V Traberzi jo je pričakovalo na tisoče in tisoče vernega ljudstva. Od polnoči sem so bili prihajali romarji na vozovih in peš, nebrot sta jih pripeljala vlaka iz Sinčevasi in Maribora.

Ko so bili čudodelno podobo postavili na lepo okinčano nosilo, jo je črneški pevski zbor, pomnožen z drugimi pevci in pevkami, pozdravil z „Zdrava Marija“, na kar se je razvil prekrasen sprevod proti Sv. Križu. Udeležilo se ga je nad 5000 ljudi. Najprej

so korakali moški, glasno moleč rožni venec, za njimi oddelek našega vojaštva iz Traberga. Sledila so belooblečena dekleta, nad 300, in Marijina družba iz Vogrč, nato duhovščina, 40 gospodov, pod vodstvom g. prošta Greg. Einspielerja in zastopnika generalnega vikariata, g. župnika Franca Lazarja. Pevski zbor je prepeval vso pot lavretanske litanije in Marijine pesmi. Nato je prišel Marijin kip, ki ga je nosilo 8 belooblečenih deklet. Sledila je nepregledna vrsta žensk. Skozi pet lepo okinčanih slavolokov, mimo deloma razsvetljenih hiš, preko mičnega dobrovskega polja, med gromenjem topičev se je premikal sprevod gor k Sv. Križu. Pri angelu na Dobrovi ga je čakal traberški g. prošt Volbenk Serajnik z asistenco. Na griču in potoma je čakalo sprevod še zelo mnogo ljudstva, iz Guštanja in Kotelj sta prišli posebni procesiji.

Ob pol 10. uri smo dospeli s sv. kipom v krasno okinčano cerkev, kjer ga je med petjem Marijinega slivospeva „Magnifikat“ postavil domači župnik Josip Rozman na prestol, pripravljen na oltarju sv. Ane. Isti je opravil tam prvokrat slovesno sv. mašo ter nato v kratki pridigi obrazložil pomen tega nenavadno lepega dne: Tudi Marija višarska je morala postati begunka, — a da se izpolni njeno prerokovanje: „Glej, odslej me bodo blagrovati vsi rodovi zemlje“, smo jo prinesli sem, da pri svojem križanem sinu prosi za nas, nam pomore v dušnih in telesnih potrebah, varuje našo domovino. Po Mariji k Jezusu! — Ker je cerkev obsegala le del poslušalcev, se je pridiga ponovila tudi na prostem pred kapelico.

Nato je gospod prošt Volbenk Serajnik daroval pontifikalno sv. mašo s „Te Deum“. Darovalo se je ta dan 31 svetih maš, spovednice so bile oblegane. Tudi po končanih opravilih, ob pol 2. uri, so se vrstile množice neprenehoma pred Marijinim oltarjem v glasni molitvi in pesmi. Ob 3. uri je duhovščina opravila slovesne večernice in so se pele lavretanske litanije. Le težko so se zlasti oddaljeni romarji ločili od svetega mesta.

Slavnostna tridnevnicca se je nadaljevala v soboto in nedeljo. V soboto je došla procesija od Sv. Antona na Pohorju, pridigoval je gospod kanonik Šimen Kotnik. Zvečer so bile slovesne večernice s pridigo gospoda kaplana Antona Oblaka. Spovedovalo se je pozno v noč. Vso noč so vztrajali romarji v cerkvi, glasno pojoč in moleč. Kateri drugod niso našli prenočišča, so počivali pod milim nebom na tratah okrog cerkve. V nedeljo so se pričele svete maše že ob 5. uri zjutraj. Pridigovali so ta dan gospodje: župnika Anton Gabron in Anton Mojžišek, profesor dr. Gregor Rožman in kaplan Ignac Župan. Slovesno sveto opravilo je imel gospod prošt Gregor Einspieler in zaključil tridnevnicco s slovesnim „Te Deum“.

Ob tridnevnicci je bilo vkup: 48 sv. maš, 8 pridig, 2200 sv. obhajil. Nad vse ganljivo je bilo videti, kako iskreno, s kolikim zupanjem so se te tisočere in tisočere množice klanjale svoji nebeški Materi, da jih povede h križanemu božjemu Sinu, da jim pomore in jih tolaži v tolikih nadlogah, zlasti tudi, da ščiti našo mlado domovino.

Vsem tisočerim in tisočerim udeležencem gotovo ostanē ta prekrasno uspela svečanost v najblažjem spominu do najpoznejših dni.

Bila je nad vse lepa poklonitev slovenskega ljudstva nebeški Kraljici, ki nam pomozí tudi zanaprej.

In kakor je naše verno slovensko ljudstvo rado romalo na Svete Višarje in iskalo pri višarski Materi božji utehe in zdravila za bolno dušo, tako se bo sedaj zbiralo pri Sv. Križu nad Spod. Dravskim gradom, blizu severne državne meje naše ujedinjene nove domovine, in prosilo pomoči v nezgodah in v trpljenju, molilo bo za blagor naše mlade države, za dušno in telesno svojo srečo!

Višarska Mati božja na oltarju sv. Ane.

(Fot. Fr. Hoenik.)

Imenik novih dosmrtnih udov.

Do konca julija 1919 so vstopili kot dosmrtniki sledeči č. udje in pristopnino vplačali v „Matico“:

	K		K
3211 Zidarič Anton Vincenc, Gradiška	50	Prenos	2270
3212. Hauptman Fr., Šmartno pri Litiji	80	3243. Jesenko Stanko, Ljubljana	80
3213. Mornariški otroški vrtec, Palj	50	3244. Dijaška knjižnica, Št. Vid n. Ljub.	80
3214. Grafenauer Janez, Marija na Zill	50	3245. Dr. Gnidovec Jan., Št. Vid n. Ljub.	80
3215. Klemenšek Katarina, Solčava	50	3246. Arh Luka, Št. Vid nad Ljubljano	80
3216. Krivec Mart., poročnik, Hajdina	50	3247. Potočnik Ciril, Št. Vid nad Ljub.	80
3217. Kokalj Ferdinand, trgovec, Trziš	50	3248. Lomšek Janez, Št. Vid nad Ljub.	80
3218. Zevnik Anton ml., Sv. Križ	50	3249. Dr. Perne Iv., vl. kom., Ljubljana	80
3219. Forka Franjo, župnik, Sisak	50	3250. Potočnik Marija, Sv. Lenart	80
3220. Mar. grofica Christallnigg, Svinec	80	3251. Trojar Alojzij, Sv. Lenart	80
3221. Krajni šol. svet Tolstivrh, Guštanj	30	3252. Gyorkös o. Gilbert, frj., Vukovar	80
3222. Srebrnič Ladislav, Celje	80	3253. Veren o. Klemens, frj., Vukovar	80
3223. Pečanao Branko, London	80	3254. Radivojevič Gjorgje, Vukovar	80
3224. Šlemic Pavlina, Sv. Jakob v Rožu	80	3255. Zebec Nikola, Vukovar	80
3225. Lepušič Mihael, Sv. Jakob v Rožu	80	3256. Eder Stevo, Vukovar	80
3226. Užnik Julijana, Sele	80	3257. Thes Zvonko, Vukovar	80
3227. Užnik Urška, Sele	80	3258. Pahes Ivica, Vukovar	80
3228. Klančnik Fr. ml., Sv. Martin n. P.	80	3259. Milojevič Gjuro, Vukovar	80
3229. Arnejc Karola, Dunaj	80	3260. Tachtler Berta, Vukovar	80
3230. Dr. Pirnat Ferdinand, Celovec	80	3261. Kirchbaum Feliks, Vukovar	80
3231. Milač Ivan, Velikovec	80	3262. Gretschl Milan, Vukovar	80
3232. Mikel Lovrenc, Št. Danijel	80	3263. Šuštar Fran, kapl., Boh. Bistrica	80
3233. Wutte Rado, nadp., Št. Vid p. Juno	80	3264. Urankar br. Aleksander, Kamnik	80
3234. Spoh France, Luče	80	3265. Komar Marija, Kamnik	80
3235. Klemenšek Justina, Solčava	80	3266. Puklkar Anton, Ljubljana	80
3236. Remšak Ter., Sv. Križ p. Mariboru	80	3267. Mranje Marija, Dobrna pri Celju	80
3237. Plešič Alojz, Sv. Andraž v Sl. gor.	80	3268. Planko Florijan, D. Mar. v Polju	80
3238. Vršič Srečko, kapl., Sv. Lovr., S. g.	80	3269. Strahovnik Marija, Skale	80
3239. Tomažič Miroslava, Sv. Marjeta	80	3270. Jaklič Bogomil, Dobrepolje	80
3240. Avšič Mart., kapl., Sv. Križ tik Slat.	80	3271. Jaklič Jože, Dobrepolje	80
3241. Župn. knjižn., Sv. Jurij ob juž. žel.	80	3272. Mikuš Simon, Zavrče	80
3242. Regali Vlad., d. s. pdp., Ljubljana	80		
		Vkup	4670
Odnos	2270		

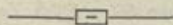
Imenik umrlih dosmrtnih udov.

Naznanili so se nam naslednji dosmrtniki, ki so v Gospodu zaspali ter se priporočajo v molitve in blag spomin:

719. Janžekovič Vid (821), župnik, Svečine.	735. Jerko Matej (899), nadučitelj, Mirna.
720. Vrsnik Martin (1327),	736. Tavčar Mih. (322), dekan, Žužemberk.
721. Suhodolnik Matija (1473),	737. Dr. Stadler J. (2170), nadšk., Sarajevo.
722. Plesnik Janez (1638),	738. Dr. Risek Edv. (2833), m. ž., Varaždin.
723. Tisovnik Peter (1640),	739. Vidmar Ivana (1916), Srednjavas.
724. Plesnik Karol (1789),	740. Zalokar Anton (1088), Gorje.
725. Klemenšek Matej (2067),	741. Novak Jan. (363), dekan, Radovljica.
726. Lepičnik Jožef (2068),	742. Rebol Frč. (2903), Št. Vid n. Ljubljano.
727. Knez Alojzij (2356),	743. Notar Anton (421), žpk., Škofja Loka.
728. Kos Matija (2357),	744. Šmid Marija (698), Ljubljana.
729. Hirti Franc (509), župnik, Slivnica.	745. Majaron Boris (2076), Ljubljana.
730. Friš Jurij (2915), Hoče.	746. Zmrzlikar Janez (2592), Voglje.
731. Jurčič Josip (521), dekan, Žalec.	747. Kompolšek Franc (2861), Skale.
732. Enci Jurij (2229), Ruda.	748. Šuta Alojzij (1344), žpk., Sv. Marjeta.
733. Kumar Andrej (1624), šmihel p. Pl., padel na bojišču.	749. Kcs Jožef (1343), Sv. Ema.
734. Zidar Jos. (1826), Št. Rupert, Trebnje.	750. Kranjc Jožef (2396), Dobrna.
	751. Perko Leopold (966), Sv. Trojica, Sl. g.

Pregled vseh obč. udov Družbe sv. Mohorja.

Škofije in dežele	Šteje udov				
	do-smrt.	letnih	vkup	od lanskega leta	
				+ več	— manj
1. Goriška nadškofija	208	11	219	—	6.240
2. Krška škofija	227	5.422	5.649	—	1.577
3. Lavantinska škofija	663	26.256	26.919	—	5.526
4. Ljubljanska škofija	1059	24.430	25.489	—	10.465
5. Tržaško-koprska škofija	95	—	95	—	5.802
6. Razni kraji	209	1.037	1.246	—	1.170
Neznano bivališče dosmrtnikov	60	—	60	—	55
Skupaj .	2521	57.156	59.677	—	30.835

Glasnik Družbe sv. Mohorja.

I. Nastopivši leto 1919. smo ugibali v odboru, kaj naj prinese za l. 1920. Mohorjeve družbe Koledar, ki se bode tiskal — smo mislili — prvi ne več v avstrijskem Celovcu, ampak v novi naši domovini — Jugoslaviji, seveda v Celovcu. Na čelo vsem spisom naj pride nadstoletna Vodnikova pesnitev danji Jugoslaviji »Iliriji« — to je »oda«: »Ilirija oživljena«. Ino da se obleče Ilirija slavnostno-narodno, mora biti ilustrirana, v slikah; slike naj kažejo sinove in hčere, ki jih objema majka »Ilirija«.

A za »Ilirijo oživljeno« pridi nič manj navdušen nov slavospev »Jugoslaviji«; sproži ga naj pesnik, ki mu bode duša vzkipevala radosti in sreče, da smo se našli v bratskem objemu troimenski rodovi na jugu SHS. Pa še krepke Bolgare naj vabi v bratski objem. Tudi to nepričakovano zgodovinsko blaženost naj nam predoči slikovita ilustracija!

Vzori, vzori — a kakšna resnica!

Ako iščete in stikate v Koledarju po teh pesnih in slikah — jih ne najdete nikjer. — Tajnik ni naročil niti pesniti niti slikati nikomur, in tudi odbor je molčal. Vse je prišlo drugače — proti vzorom našim.

»Napoleon kliče:
Ilirija vstan'!»

Pač Napoleon nekdanj, pred 110 leti; a ni ga, ni ga, ki bi bil z močjo Napoleona I. tako zaklical sedaj. Tudi Wilsonove rešilne točke niso obveljale v Parizu. Zato pa na žalost:

Ne vstaja, le vzdih,
ne more na dan!...

Zatorej letos Mohorjeva družba žaluje najbolj, ker pogreša tisoče in tisoče bratov in sester iz onih ozemelj, ki jih je bil nekdanj Napoleon združil v jugoslovensko »Ilirijo«. Vzdihujejo pod tujo oblast ukovani, kakor v posmeh našim pošgarskim znamkam sè sužnjem Jugoslovanom, ki raztrga suženjske verige. Res, ogoljeni so kakor ta suženj, a verig strgati ne morejo. Ne morejo in ne smejo niti k nam v Mohorjevo družbo.

»Vince rumeno« in plesne zabave v proslavo — čemu? — komu? — Ah, sram nas je! Mi žalujemo — žalujemo za ločenimi brati in sestrami. A sila veleva moliti. Čim večja sila, tem gorkejša bodi naša molitev, osebna in očitna. Poleg molitve sv. maša, sv. zakramenti, pokora! Opravljajmo vsi Mohorjani svojo bratovsko molitev, ki smo jo morda opuščali. Ko človek ne vidi in ne ve pomoči, pa je božja pomoč lahko prav blizu. Poljska to izpričuje. »Orate fratres!« Molite bratje in sestre — za ločene brate in sestre!

žalovaje za brati in sestrami se oziramo po kakšni tolažbi, po kakem prizoru v družbi, ki bi nas vsaj nekoliko razveselil.

Tak tolaživen prizor nam nudijo desetorice tisočev, ki so se zbrale v Mohorjevi družbi vključ vsem hudim zaprekam, ki so oteževale njim pristop, nam pa delo... Hvala Vam prisrčna, gospodje poverjeniki, za Vaš obilni in veliki trud, ki ste ga zmagali, pa Vam zvestim članom in članicam vsa hvala za blago in trdno Vašo voljo, da ste vztrajali v družbi ali celo vnovič jej pristopili.

Vztrajnemu trudu in krepki volji poverjenikov in članov je mili Bog podelil tolik blagoslov, da štejemo vendar še okroglih 60.000 Mohorjanov. Bogu neskončna hvala za to!

II. Hude težave so začele tretji Mohorjevo družbo sem od jeseni l. 1918. ter so jo trle skozi vse leto 1919. več ali manj mesec za mesecem.

Udje so pričakovali družbenih knjig kakor po navadi uže v jeseni 1918 od kimavca, vinotoka meseca naprej — a jih le ni bilo in jih ni bilo. Kako to? Vojska je zahtevala železnice za se in Družba je morala lepo čakati na boljši čas. A za vojsko je prišel hujši čas nove avstrijske oblasti, čas novih zaprek. Jugoslovani pa koroški nemški ali nemškutarski grabeži so se v zimi in vigredi 1919 borili za posest koroške Slovenije.

Mohorjeva družba v Celovcu je bila razun dveh mesecev ves čas pod nemško avstrijsko upravo ter se je mogla geniti le toliko, kolikor je ta dovolila. Knjige, ki jih je bila uže cesarska oblast pregledala prejšnjo jesen, je nova vlada zahtevala v zopetni pregled v vigredi l. 1919. Nič ni našla, da bi jim mogla do živega. A vendar so jih le s težavo prejemali koroški Mohorjani, ki so, če so le mogli, sami prišli v tiskarno po nje; nekaterim krajem pa smo jih vendar le doposlali. Vsi drugi so bili ločeni od nas, mi pa od njih. Malega travna so nam zastali še slovenski časniki, niso smeli k nam, pa tudi naš »Mir« o veliki noči ni smel nikamor ter je prišel nazadnje v prepoved, zato ker so nekateri naročniki ga prejeli v tiskarni. Najhuje je bilo meseca velikega travna. Tedaj nam nemško vojno poveljstvo zaustavi vse delo ter tiskarno proglasi za vojaško tiskarno.

Šele meseca rožnika in mal. srpna leta 1919., v onih dveh mesecih, ko so Srbi zagospodovali Celovcu, se je Mohorjeva družba zveselila svobode, da je mogla s pomočjo jugoslovanske oblasti razposlati svoj za leto 1918. namenjeni književni dar. Hvala jej za osvoboditev in pomoč!

Naposled pa pride to, česar smo najmanj pričakovali.

Pričakovali smo, da ostanemo na veke varni v Celovcu, še proti koncu meseca mal. srpna smo se zanašali na trditve, ki smo jih tolikrat čuli: „**Nikoli več iz Celovca!**“ Pa nakrat nam povedo odlične osebe, da je najbolj previdno ter najbolj varno za tiskarno kakor Družbo, če se umakne iz Celovca.

Pogled na Prevalje ob Meži od zahoda proti vzhodu.

Kam? V bližnji Vetrinj, ali nekoliko dalje v Borovlje v volivnem pasu **A**, ali pa na Prevalje, ki imajo prednost pred prej imenovanimi krajema, razun da je tam tudi na porabo električna moč, zlasti v tem, da so uže zasigurane v prosti »Jugoslaviji«. Odločili smo se za sigurnost ter pobegnili zadnje dni meseca mal. srpna 1919 s tiskarno v jugoslovanske Prevalje. Hitro, hitro se je moral beg vršiti, manj ko v enem tednu, preden se na povelje iz Pariza — so rekli — umaknejo iz Celovca in njega bližnje okolice Jugoslavani.

To je bila skrb in strah in delo! S krepkimi rokami so segli v pomoč domačim delavcem pridni jugoslovanski vojaki. Marljivo so prestavljali stroje in omare, prenašali knjige na vozove in v železniške vagone, veseli, da morejo ustreči Družbi, ki jih je z mladih dni zalagala z berilom. Hvala jim! Hvala njihovim poveljnikom, ki so radi dovolili pomoč!

Prevalje: »Pri fari«. Župna cerkev z župniščem. — Urad Družbe sv. Mohorja (prej šola).

III. Ino prepeljali smo stroje, pohoštvo, omare in črke pa vse knjige, papir in blago po železnici. Tudi ravnatelj tiskarne, njen poslovodja, stavci in delavci so se peljali, pa bukvovezni mojster sè svojimi ljudmi.

Uslužbenec in uslužbenke, ki niso bili volje se preseliti, je odbor izplačal in nagradil po postavnih predpisih.

Vagone s knjigami prejšnjih let pa čveterimi uže v Celovcu za leto 1919. izgotovljenimi smo dali odklopiti na postaji »Sinčavas-Velikovec«, odkoder smo jih spravili v sosedni zadržni dom. S tiskarno pa smo pohiteli tri postaje dalje ter pridrdrali ž njo v prijazne Prevalje.

Tu se naj nastani, tu priredi, tu deluje, dotlej da si opomore zaradi obilnih troškov, ki jih je povzročil beg iz Celovca in seveda še silno povečalo begu sledeče skoro petmesečno brezdelje tiskarne.

Zakaj, treba je bilo tiskarskim jako težkim strojem pripraviti trdna stališča, tla so se morala cementirati; ko pa so stali stroji dosti trdno, pa jih je bilo treba urediti na novi električni tok. Temu je bilo treba poklicati preskušene »monterja«; pa smo ga morali iskati in potrpeti, preden je utegnil priti ter vse uravnati tako, da smo mogli z delom začeti.

Grudna meseca šele so zadrdrali stroji, ki jih goni električna moč, kojo je dal tiskarni v najem nje gospodar, prevaljski župan g. Lahovnik. Iz strojev pa poteka pola za polo, zdaj uže zadnja koledarjeva, ki ponese med slovenski svet poročilo prestalih križev in težav.

Čvetero družbenih knjig se je razposlalo na vse dekanate tačas, ko se je tiskarna prirejela v Prevaljah, iz Sinče vasi. Koledar pa prejmite ko zadnjo zapozneno knjigo družbenega leta 1919. zdaj — namesto za božično vsaj za velikonočno darilo.

IV. Kaj pa v prihodnje?

Zaupamo, da se bomo v prihodnje prosto gibal in delali v svobodoljubni Jugoslaviji. A kaj boče se Slovenci, čijih zemlja ostane neodrešena? Bodo li še mogli in smeli se družiti z nami v Družbi sv. Mohorja? Bojimo se za nje. Dal Bog, da bi bila naša bojazen prazna. Znamenja pa kažejo na slabo.

Tembolj pa se moramo potruditi mi, ki imamo srečo uživati zlato svobodo, da ohranimo Družbo čvrsto in krepko. Zlasti ta leta, ko ima tudi Družba z narodom vred trpeti zaradi vsestranske draginje. Tudi po vojski se vse podražuje. Kila papirja, ki je začetkom vojske še stala po 30—50 beličev, stane zdaj po 7 do 10 kron! Stavci in delavci, da se morejo preživiti, zahtevajo pla-

Prevalje: Prostorl tiskarne in knjigoveznice Družbe sv. Mohorja.

čila, s kakršnimi so se kedaj zadovoljevali najvišji dostojanstveniki. Ino kar je stvari ino kar živi, vse zahteva obilo denarja. Vse mora zmagati Družba; če ne bi mogla, bi morala prenehati.

Torej, ki ljubite Družbo ter jej želite, da preživi to hudo dobo nepohabljena, ne ustrašite se, ko vam letos naznani: »Tudi jaz sem prisiljena letno udnino povišati na 10 kron«.

Osupnili ste — a ne prehudo. Kaj ne? Saj ste uže čutili, da količkaj koledarček stane po 2 kroni; količkaj brošurica ali mala knjižica po 4 in več kron; količkaj knjiga po 8, 10, 12 in več kron. Ko je trajala tiskarska stavka po Sloveniji, smo prejimali časnike iz Zagreba, Sarajeva ter v njih čitali naznanila koledarjev hrvaških većinoma po 12, 24, 30 kron. Tako dela draginja v dušnem oziru. Tudi naši domači proizvodi nam v tem oziru ne morejo prizanesti, kakor bi radi to storili.

Torej ne bodite hudi in ne mrmrajte — ko tudi sv. Mohor ne more drugače. Pa ne odstopite zaradi tega od njegove Družbe; vztrajajte, še pristopajte — saj bodo tudi ti časi minuli, kakor je svetovna vojska minula.

Deset kron nam po sedanjej malovrednosti papirnega denarja nadomešča nekako le eno samo srebrno krōno — tako da bi se mogla Družba laže zadovoljiti z eno res srebrno, kakor z desetimi papirnimi. Zakaj, če jo imaš ter greš v banko jo zamenjat, ti plača bankir za srebrno avstrijskih kron kakih 30, torej jugoslovanskih vsaj 10; istotako bi bilo z laško liro, s francoskim frankom, sè srbskim dinarjem: 10 papirnih za 1 srebrni tak denar.

Po tej meri se ne bōdete čudili, da mora Družba vkljub višji udnini vendar še najmanj za polovico krajsati obseg posameznim knjigam. Dva razloga silita v to: malovrednost papirnega denarja (1 ne celo polna krona namesto prejšnjih 2 polnih) in splošna draginja pri ljudeh in stvareh.

V. Kaj pa prejmemo leta 1920. za vplačanih 10 kron?

Ako nam dopusti draginja, teh le petero knjig:

1. Dr. Ant. Bon. Jeglič: **Na noge v sveti boj!** Druga knjiga: V boj za krščanske resnice in čednosti!

2. Dr. Jan. Ev. Zorè: **Življenje svetnikov.** 2. zvezka drugi del.

3. Dr. Herm. Vedenik: **Kako si ohranimo ljubo zdravje.** 3. snopič.

4. »Slovenskih večernic« 74. zvezek.

5. **Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1921.**

1. Leta 1918. je Družba izdala prevzvišenega pisatelja prvo knjigo: »V boj za temelje krščanske vere!« Druga knjiga nas bode pozivala v sveti boj za krščanske resnice. Kako je času primeren in potreben ta bojni poziv, žal, tudi v Jugoslaviji, pač čutimo le preveč. Na noge torej v sveti boj tudi z nabavo goreče pisane lepe knjige.

Čuden poziv! V boj! Ali bojem ni konca s koncem svetovne vojske? Žal, da ne. Sele uprav po vojski se začenja nov, silovitejši boj: Napadi na sveto Cerkev, vero in nje služabnike in oznanovalce. Napada se vse, vera in krščansko življenje. Tudi v naši mili, nekdam še neomadeževani slovensčini.

Krstna in birmska obljava zahtevata, da se borimo proti takim ljudem, spisom, časnikom, društvom in tovarištvom. V boju nas vodijo pred vsem po svetem Duhu nastavljeni škofje. Zato nosijo mitro na glavi kakor postavni vojvode za božje kraljestvo.

Knez in škof dr. Anton Bonaventura Jeglič nam nudijo s pričujočo knjigo krščanska navodila za uspešen zmagovit boj. Sezite, verni Slovenci in Slovenke, po tem meču duha ter pridno ga sučite proti vidnim in nevidnim sovražnikom svete vere in krščanskega življenja! Tu Krist — tam antikrist!

2. Le polovico séčna meseca (februarja) je pisatelj g. dr. Zorè pri obilnem svojem delu utegnil spisati, a tudi družba bi ne mogla več izdati zavoljo predraginje. Drugo polovico »Življenja svetnikov« prejmemo zdaj v drugem snopiču drugega zvezka. »Besede mičejo — vzgledi vlečejo«, bodi sad tega bogoljubnega čtiva.

3. S tem snopičem bode s prejšnjima dvema g. dr. Vedenik podal prvo večjo knjigo Slovincem, ki jih uči, kako se paziti, kako si ohraniti ljubo zdravje. Vlni smo obečali dobiček stotakov, tisočakov, ki jih ponuja letošnji 2. snopič. Pazljiv čitatelj bode našel in dvignil obečani zaklad. Prihodnji zadnji snopič bode učil, kako se obraniti nekaterih najbolj navadnih boleznih ter bode razodel neko veliko zdravniško skrivnost. Naposled bode obravnaval one bolezni, katerim se izpostavljajo grešniki in grešnice zoper šesto božjo zapoved. To grozno gorje posamnega človeka; družin, naroda in človeštva sploh opominja na edino korenito protipomoč: neomadeževano čistost in čisti zakon.

4. V »Večernicah« bode prišel do besede zlasti priljubljeni pisatelj dr. Detela sè svojim živim, naravnim in poučnim pripovedovanjem. Če še kdo in v koliko, bodo odločile razmere.

5. Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1921. Letošnje leto bode več ali manj gradiva za koledar dala zgodovina časa; ogledalo časa bode. Raynati se bode moral seveda po obsegu, kolikor ga bo dopuščala denarna moč. Želeli bi zanj drobnejših koristnih navodil za gospodarstvo in gospodinjstvo. Zlasti bi ugajale tudi smešnice in uganke. Pa dogodbice (epizode) iz zgodovine ko-roških bojev za osvoboditev Slovencev.

VI. V novi domovini — nova oblast. Klanjamo se jej ter se zatekamo v njeno postavno zaščito. Cerkveno je »Družba sv. Mohorja« sicer še v krški škofiji pod cerkveno zaščito krškega kneza in škofa, a politično je v Jugoslaviji. Zato je bilo treba pravila premeniti. Ker pa zborovanja dosmrtnih udov ni bilo mogoče sklicati vsled razmer, zato je v tem izrednem slučaju zboroval sam odbor dne 15. listopada 1919 v Grabštanju. Premenil je postave v onih točkah, ki se tičejo sedeža v Celovcu, vse drugo pa pustil pri starem. Sedanji sedež Družbe sv. Mohorja je v Prevaljah. Država SHS je nje domovina.

Z ozirom na to premestitev družbe so se morali tudi nekateri posli odbornikov premeniti. Milostljivi g. kanonik Janez Vidovič, ki je stalno nameščen vsled svojega cerkvenega dostojanstva v Celovcu, se je odpovedal predsedništvu; na njega mesto je odbor izvolil milostljivega g. prelata dr. Martina Ehrliča, ki zdaj stanuje v Zakamnu pri Vetrinju blizu Celovca, toda v pasu A. Ker se je tudi monsignor Valentin Podgorec odločil, da ostane stalno v Celovcu, je odbor volil na njega mesto za družbenega tajnika profesorja Iv. Hutarja, ki ga je bila avstrijska vlada z drugimi vred dela ob državno službo zavoljo tega, ker ni Nемец, ampak Slovenec, Jugoslovan. Gospodu prejšnjemu predsedniku — ki je bil zavoljo težavnosti odsoten — je odbor pismeno izrekel zahvalo za njegovo ljubeznivo in trudaljubivo predsedovanje in vodstvo. Ko zlato-mašniku smo mu uže prej bili izrekli srčne čestitke in želje, naj ga nam Bog še mnoga leta ohrani ter mu da še na svetu dočakati lepših dni.

Račun za leto 1918.

Dohodki:		Stroški:	
	K		K
1. Letnina 88.020 udov po 3 K.	264.060.—	1. Dosmrtnina v „matico“	11.136.—
2. Dosmrtnina	11.136.—	2. Nagrade pisatelj. in umetn.	17.850.—
3. Poštšina in upravnina	2.600.—	3. Za klišeje in podobe	2.009.70
4. 3% obresti matične glavnice	3.282.99	4. Papir za družbene knjige	139.042.—
5. Inserati	6.000.—	5. Stavek in tisk dražb. knjig	51.185.—
Skupaj	287.078.99	6. Knjigovez. delo družb. knjig	33.874.—
		7. Za skladišča in uradne prostore Družbe	3.440.64
		8. Ekspedicija dražbenih knjig	5.989.98
		9. Tiskovine	465.70
		10. Uprava	23.742.03
		Skupaj	288.735.05
Če se primerjajo dohodki v znesku	K 287.078.99		
s stroški v znesku	„ 288.735.05		
se pokaže primanjkljaj	K 1.656.06		
ki se je pokrili z dohodki družbene tiskarne.			

Matica.

Glavnica je znašala 31. decembra l. 1917.	K 109.433.23
leta 1918. ji je prirastlo po dosmrtnini	„ 11.136.—
Skupno matično premoženje je znašalo dne 31. decembra l. 1918.	K 120.569.23
ki je umešeno v družbenih hišah v Celovcu.	

Družbe sv. Mohorja postave in vodila opravnega reda.

Družba sv. Mohorja je potrjena od milostljivega gospoda knezoškofa kriškega dne 5. junija 1860, in od sv. Očeta papeža Pija IX. v pismu z dne 18. maja 1860 z odpustki obdarovana.

A. Postave.

§ 1. Namen Družbe sv. Mohorja je: Vzgajati slovensko ljudstvo v zmislu katoliških prosvetnih načel, podpirati pobožno, lepo obnašanje in ohranjevati katoliško vero. V ta namen se bodo izdajale in razširjale med Slovenci dobre katoliške knjige.

§ 2. Kako kdo vstopi in se sprejme v to družbo? V to bratovščino sme vstopiti vsak katoliški kristjan, moški in ženske, vsakega stanú in vsake starosti, da le more in hoče spolnovati družbene dolžnosti.

Vsakdo postane ud te bratovščine s tem, da se pri kakem družbenem poverjeniku oglasi in ga odbor sprejme ter se njegovo ime zapiše v bratovsko knjigo.

Kdor se je v to družbo tako sprejel, ostane njen družnik tako dolgo, dokler ne naznani pri kakem poverjeniku svoje volje, stopiti iz Družbe, ali pa dokler ga odbor ne izključi, ker zanemarja družbene dolžnosti.

§ 3. Dolžnosti družnikov: a) Družnik naj vsak dan moli en „Oče naš“, eno „Češčeno Marijo“ in zraven naj pristavi besede: „Sveti Mohor, prosi Boga za nas!“ To naj odmoli v namen, da se katoliška vera ohrani in razširja, posebno med slovenskim ljudstvom. Udje duhovniki naj poleg tega še, ako je mogoče, dne 12. julija, na praznik sv. Mohorja, mašujejo za vse žive in umrle družnike. — b) Vsak družnik plača od odbora določeno udnino (letnine 10 K SHS, 10 dinarjev, 10 lir, 10 M, 10 Fr.; dosmrtnine 200 K SHS, 200 dinarjev, 200 lir, 200 M, 200 Fr.), da družba zamore delovati za svoj namen. Kdor po opominu svoje udnine ne plača, se ne bo več štel za družnika. — c) Vsak družnik se zaveže, da bo po svoji moči širil med Slovenci dobre knjige. Vendar ta dolžnost ne veže pod grehom.

§ 4. Koristi družnikov: 1. Vsak družnik, ako vestno spolnuje pogoje, prejme odpustke, ki so jih sv. Oče Pij IX. podelil s pismom dne 18. maja 1860 in so ti-le: a) Popolni odpustek na dan vstopa v bratovščino, ako se skesano spove in vredno prejme sv. Rešnje Telo. — b) Popolni odpustek na smrtno uro vsakomur, ako se skesano spove in vredno prejme sv. Rešnje Telo, ali pa če tega storiti ne more, skesano izgovori presladko ime „Jezus“, ali pa v srcu pobožno vzdihne. — c) Popolni odpustek vsakemu družniku, ako se skesano spové, vredno prejme sv. Rešnje Telo in na dan sv. Mohorja ali pa na kateri si boji drugi dan v osmini obišče bratovsko cerkev, ali če te ni, svojo župno cerkev in tam pobožno moli za slogo med krščanskimi vladarji, za pokončanje krivih ver in za povišanje sv. katoliške cerkve. — d) Odpustek sedem let in 280 dni (sedemkrat štirideset dni) štirikrat vsako leto, ako družnik kak delavnik ali kako nedeljo obišče bratovsko cerkev, če te ni, kako drugo obišče škofa potrjeno cerkev in pobožno moli v zgoraj navedeni namen. — e) Odpustek šestdeset dni, kolikorkrat je družnik pri sv. maši ali pri drugem cerkvenem opravilu v bratovski cerkvi ali kapeli pričnoč, ali pa kolikorkrat pobožno spremlja od škofa potrjeno procesijo ali presv. Rešnje Telo, naj se že okoli nosi v procesiji ali nese bolniku na dom, ali pa, če tega storiti ne more, vsaj ko zasliši zvon, odmoli en „Oče naš“ in „Češčeno Marijo“ za rajne družnike, ali pa slednjic opravi katero si boji dobro delo krščanske ljubezni. Vsi ti odpustki se morejo po priprošnjih darovati tudi za verne duše v vicah.

2. Vsak dan se daruje ena sv. maša za družbene ude in sicer za žive in mrtve družbenike. — Vsak družnik je posebno deležen vseh molitev in daritev sv. maš, ki se opravljajo v namen družbe.

3. Od vseh knjig, ki jih izda družba za družbenike, dobi vsak družnik za svoje plačilo po en izvod. Kdor pa plača dvojno ali trojno udnino, dobi po dvoje ali troje izvodov itd.

4. Vsak družnik ima pravico priporočevati družbenemu odboru spise, ki se mu za slovensko ljudstvo zdijo potrebni ali koristni.

§ 5. Vodstvo družbe. a) Kot cerkvena družba škofije stoji ta družba pod pokroviteljstvom knezoškofa kriškega in pod vodstvom od ravno tega knezoškofa potrjenega odbora. — b) Po župnijah se poverjeniki Družbe sv. Mohorja v prvi vrsti župniki, oziroma njihovi namestniki. Le-ti nabirajo ude, prejemajo udnino in delijo družnikom družbene knjige. V slučaju potrebe naprosi odbor drugega poverjenika.

B. Vodila opravilnega reda.

§ 1. Da doseže družba ali bratovščina sv. Mohorja svoj imenitni namen, dajala bo vsako leto na svetlo: a) dvoje „Slovenskih Večernic“, namenjenih preprostim kmečkim ljudem, ki bodo obsegale razne manjše pripovedne in poučne sestavke ali kako večje pripovedno in poučno delo; b) „Koledar“, ki bodo obsegal mimo navadne prakice in imenika vseh družnikov, razne krajše pripovedke in druge poučne spise; c) kolikor bodo pripuščale denarne moči, razne druge bukve, preprostemu kmetu v pouk ali pa čast. duhovščini ali učiteljem v koristno rabo.

Vsi spisi, ki jih misli družba izdati, morajo biti pisani v čisti, lahko umevni slovenščini, in po kakem prečast. škofijstvu potrjeni.

§ 2. V družbo se more vsako leto stopiti do konca meseca februarja; kdor se pozneje oglasi, se ne more šteti za uda in dobi za poslani denar samo toliko knjig kakor po bukvarnah. — Ime vsakega družnika se vpiše v družbeno ali bratovsko knjigo, in se mu pošlje v znamenje njegovega pristopa podoba sv. Mohorja. Kdor se hoče na vse žive dni iznebiti letnega plačila, plača v družbeno matico 200 K na enkrat ali pa dvakrat po 100 K v teku enega leta. S tem plačilom postane dosmrtni družnik ter si pridobi pravico do družbenih knjig za vse žive dni, šolske in župnijske knjižnice pa za ves čas svojega obstanka. (Hiše ali cele družine se ne sprejemajo za dosmrtno ude.) Dosmrtnim družnikom se pošlje v častno znamenje, da se štejejo med ustanovnike Družbe sv. Mohorja, listina s podobo sv. Mohorja, ki jo podpišeta poleg vodje in tajnika še dva druga odbornika.

§ 3. Matica je zakladna glavica ali zakladni kapital, ki se ga nikdo ne sme dotakniti; le obresti iz matičnega denarja, letnina letnih družnikov in izkupilo iz razprodanih knjig se smejo porabiti v natiskovanje družbenih bukev in za druge družbene potrebe. Naraščala pa bo matica: a) po plačilih dosmrtnih družnikov in b) po raznih dobrovoljnih darilih in voliilih.

§ 4. Da vzpodbudi Družba slovenske pisatelje k večji delavnosti in si laže pridobi dobrih rokopisov, plačevala jim bode, dokler ima več kot 2000 in manj kot 6000 udov, za izvirne spise sploh 40 K, za proste predelave znanih predmetov 30 K in za prevode 24 K, ako so pisani v čisti, pravilni slovenščini. Poskočilo pa bode to plačilo pri 6000 do 8000 družnikih za 10 K, pri 8000 do 10 000 za 20 K, pri 10.000 do 12.000 itd. pa za 30 K pri tiskanih poli. Za spise, ki jim je treba pred natiskom še poprave ali olike v besedi, plačevalo se bode pisateljem pri vsaki poli po 4—8 K manj.

Če se pokaže konec družbenega leta kak ostanek v denarjih, porabljal se bode navadno v podporo šolskim knjigam in drugim slovenskemu narodu koristnim delom.

§ 5. Družbene knjige se bodo enkrat v letu razpošiljale po tistem potu, po katerem jih želé družniki prejeti. Navadno se bo to zgodilo po častitih dekanjskih ali župnijskih predstojnikih, katerim se bodo knjige poslale za vse družnike v njihovem okraju kot vozno blago po železnici ali po pošti, kakor si to sami želé.

§ 6. Družbena opravila bodo oskrbovali odborniki, ki pa morajo biti dosmrtni ali pa vsaj letni udje. Sklepali hoče v navadno večino glasov. Eden izmed njih je družbeni vodja, eden namestnik vodje in družbeni blagajnik, eden nadzornik matičnega premoženja in pregledovalec družbenih računov, eden pa urednik družbenih spisov in družbeni tajnik.

§ 7. Ako bi se Družba sv. Mohorja iz kakega posebnega vzroka razdružila, — vendar morata v to dovoliti vsaj dve tretjini živih dosmrtnih družnikov — ima vsak živi dosmrtni ud pravico do vložene plačila; kaj se pa ima z ostalim družbenim imetjem zgoditi, razsodi po glasovih dveh tretjin vseh živih dosmrtnih družnikov z visokim zavetnikom družbeni odbor.

Ta vodila se smejo prenarediti le po dogovoru in dovoljenju dveh tretjin vseh živih dosmrtnih družnikov.

Dr. Martin Ehrlich, prelat, profesor bogoslovja — predsednik.

Janez Hutter, kn. šk. dah. svét., prof. — njega namestnik in družb. tajnik.

Josip Zeichen, ravnatelj družbene tiskarne in blagajnik.

Odborniki: Dr. Janko Brejc, predsednik deželne vlade.

Dr. Lambert Ehrlich, prof. bogosl., član pogodbene delegacije v Parizu.

Dr. Franc Kotnik, vodja državne gimnazije.

Msgr. Valentin Podgorc, profesor.

Janez Vidovic, stolni kanonik, emer. kn. šk. kancelar.

Poraba magnetične moči.

Železo postane magnetično, ako ga ovijemo z električnim tokom. Tega dejstva se poslužujejo tovarne za železo, da dvigajo železne klade (Ingots), tračnice, železni drobiž, cevi itd. kar z elektromagnetom. Zdaj delavcem ni več treba železa prijemat, dà, vzdigne se lahko tudi žareče železo. Tovarne si pri tem prihranijo 40 % delavnih stroškov. Vsa konstrukcija je zelo preprosta in elektromagnet, ki tehta 6 1/2 mct., dvigne z lahkoto 35 mct. na enkrat. Na ta način je vagon takoj naložen ter se prihrani tako veliko časa in prostora.

Veletrgovina in razpošiljalna **R. Stermecki, Celje št. 371, Slovenija.**

Št. 101. Krasna ročna torbica. Zelo nizka cena v cenovniku.

Št. 106. Zelo dobra denarnica. Zahtevajte cenik.

Št. 105. Trpežna športna čepica. Cena je v cenovniku.

Št. 102. Moderni čipkasti ovratnik. Cenik s cenami se pošlje zastoj.

Št. 111. Krasna doza za tobak ali cigarete. Zahtevajte cenik.

Št. 104. Fini roženi glavnik. Pišite po cenik.

Št. 108. Zelo fina mornarska pipa. Zahtevajte cenik s cenami.

Št. 110. Posebno fini aparat za briti. Zahtevajte cenik.

Št. 107. Najboljši žepni nož. R. Stermecki pošlje cenik. Kar ne ugaja se zamenja ali vrne denar.

Št. 112. Zajamčeno dobra britva. Cene so v ceniku.

Št. 109. Najfineje jeklene škarje. Pišite po cenik s slikami.

Glavni ilustrovani cenik se pošlje zastoj.

Ljudska posojilnica

V Ljubljani, v lastni hiši, Miklošičeva cesta št. 6

obrestuje hranilne vloge po 3% brez odbitka rent. davka.

Ljudska posojilnica v Ljubljani je največja slovenska posojilnica in je imela koncem junija 1919 nad 1 milijon enstotisoč kron rezervnih zakladov.

Ljudska posojilnica dovoljuje svojim članom kredit na hipoteke (zemljišča), osebni kredit (proti zadolžnicam ali menicam) in kredit v tekočem računu.

Posebno
tovarniško
izdelovanje
samo boljših
godal.

E. Luna, Maribor o. D.

Št. 810.

Zahtevajte
cenik s tisoč
narisi, ki se
pošlje
zastonj.

Št. 58. Akordeon-harmonika.

Št. 65. Nahrbtnik.

Št. 71. Telovnik.

Št. 61. Žepni nož.

Št. 66. Kavni mlin.

Št. 91. Čaša.

Št. 93. Vžigalčnik.

Št. 54. Br. aparat.

Št. 64. Denarnica.

Št. 83. Košarica za kruh.

Št. 60. Ustna harmonika.

Št. 81. Ročni svečnik.

Št. 85. Solnik.

Št. 86. Skodelica s krožnikom.

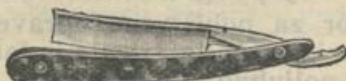
Št. 84. Košarica za kruh.

Št. 62. Elektr. ž. svetilka.

Št. 70. Lična trpežna pipa.

Št. 51. Britev.

Št. 89. Črnilnik.

□ □ □ **Delniška glavnica: K 30,000.000.** □ □ □

Jadranska banka — Podružnica Ljubljana.

Podružnice: **Beograd, Celje, Dubrovnik, Dunaj, Kotor, Kranj, Maribor, Metkovič, Opatija, Sarajevo, Split, Šibenik, Trst, Zadar, Zagreb.**

Posreduje najkulantneje: **Nakup in prodajo vseh vrst rent, državnih papirjev, zastavnih pisem, prioritet, delnic in srečk. Zamenjava in eskomptuje izžrebane obligacije, srečke in kupone. Prodaja in kupuje devize in valute.**

Eskomptuje in vnovčuje menice.

Daje stavbne in carinske kredite, predujme na vrednostne papirje ter na blago, ležeče v javnih skladiščih, otvarja kredite na dokumente.

Borzna naročila izvede točno in ceno.

Prevzema zavarovanja proti kurzni izgubi pri žrebanju.

Denarne vloge

sprejema na vložne knjižice ali na tekoči račun. — Vloženi denar se obrestuje od dne vložitve do dne vzdiga. — Od vlog na knjižice plača banka rentnino iz svojega.

Preskrbuje

vinkulacijo in devinkulacijo raznih cerkvenih ustanov.

Vse tozadevne nasvete in pojasnila daje drage volje in **brezplačno** ustmeno ali pismeno.

Promese k vsem žrebanjem.

Rezervni fondi: K 10,000.000.

Petrolej nadomesti v polni meri moja **karbidna svetilka na stenj.** Izumitelj V. Simonič, Sv. Urban v Slovenskih Goricah.
Cena: št. 8 K 30.—, št. 12 K 38.—, št. 15 K 45.—.

IVAN JAX in sin Dunajska cesta št. 15, Ljubljana.
Šivalni stroji in stroji za pletenje.

— Izborna konstrukcija in elegantna izvršitev iz tovarne v Lincu. — Ustanovljena leta 1867. —

Vezenje poučuje brezplačno.

Pisalni stroji „Adler“. Ceniki zastoj in franko.

Kolesa iz prvih tovarn Dürkopp, Styria, Waffenrad.

Alozij Vodnik

umetno in stavbeno kamnoseštvo

v Ljubljani, pri glavnem kolodvoru.

Vsakovrsten marmor za pohištvne oprave, grobni spomeniki iz marmorja, granita, sijenta in labradorja na poljubno izbiro.

ZAKAJ TRPITE?

ko zamorete doseči sigurno ozdravljenje vseh in vsevrstnih ran ter se izogniti na ta način vsaki težki in celo smrtno nevarni operaciji kakor tudi amputaciji z uporabo

Lekarnarja A. THIERRY-ja prave čudotvorne masti iz centifolije.

S to mastjo je popolnoma ozdravela 14 let stara rana na nogi, katero so proglasili za neozdravljivo, in nedavno tudi 22 let stara, težka, raku podobna bolezen.

Moč in delovanje pristnega angleškega mazila iz centifolije.

To mazilo ozdravelo je 14 letno, kot neozdravljivo spoznano rano na nogi. Ni dolgo od tega, kar se je s tem mazilom ozdravela 22 letna težka, raku podobna bolezen.

Angleško mazilo, sredstvo, katero se rabi pri najtežjih in najstarejših boleznih človeštva z največjim uspehom, katero je izvrstno pri zdravljenju ran in olajšavi bolečin, se napravlja iz rdeče rože, „roža centifolija“, kateri se primešajo razne zdravilne slavnostne tvarine.

Angleško mazilo se rabi: Proti šeni (Rotlauf) na prsih. Šena, katera je nastala na prsih porodnice s tem, ker je mleko v žilicah zaostalo, ozdravi se temeljito z angleškim mazilom iz centifolije. Vzemi okrogel košček platna ali pa kože, kateri je odrezan in prirejen tako, da prsa dobro pokriva, izreži v sredi luknjico, da bode prsna bradavica prosta, in položi ta košček, dobro namazan z angleškim mazilom, na prsa. Če se otrok še ni začel gnojiti, zginila bode šena v nekoliko urah. Če se je pa bolno mesto že začelo gnojiti ter so se spustili mehurčki, vzemi večji z angleškim mazilom namazan kos platna, da se pokrijejo vsi bolni deli prsi. Vsakih sedem ur namaži platno vnovič z angleškim mazilom, ker ga vlaga, katera teče iz bolnega mesta, razkroji. V nekoliko dneh bode ponehalo gnojenje. Da se ozdravijo rane, zastojuje, da se angleško mazilo vsakih 24 ur spremeni. Prsa vselej visoko zaveži! To bolezen dobé prav često porodnice, pa se zato zdravljenje toplo priporoča, da se tako prepreči neizrečne bolečine, in da se zamore otrok na naravni način hraniti. Da se bolezen ne pokaže, naj se rabi to angleško mazilo precej v početku ob porodu. Mrzlice prvih dni so lahke, mlečne žile ostanejo odprte in mati brez vseh bolečin otroka hrani.

Rano pri prsni bradavici zdravi angleško mazilo prav hitro, samo prsa je treba vselej, predno se otrok k prsim vzame, dobro očistiti.

Ko se otrok odstavi, ker mleko ne more odtekati, se tudi često in prav lahko pojavi bolezen. Angleško mazilo iz centifolija, vsakih 24 ur obnovljeno, bolezen hitro ozdravi.

Razne stare rane, bolne noge, otekle noge ozdravi angleško mazilo skoraj v vseh slučajih popolnoma.

Pri ranah, če si se vsekal, vbodel, vrezal, pri ranah od stiska in strele, obnovi angleško mazilo iz centifolije, če rana močno krvavi, vsakih 4—6 ur, ali pa tudi kasneje. Angleško mazilo iz centifolije ohrani rano svežo in čisto, prepreči postanek tenkih kožic, katere ovirajo ozdravljenje, in ozdravi rano od znotraj. Rana ne ozdravi preje, dokler niso iz nje izveličeni vsi bolni sokovi in pa stekleni ali pa leseni koščki, pesek itd., če so bili v rani. Angleško mazilo iz centifolije odstrani vnetje, blaži bolečine in deluje izvrstno.

Pri vseh nateklinah in mehurjih, katerim je početek gnojenje, angleško mazilo pomaga in odstrani vnetje.

Ce se ti napravi kukec ali pa zanohtnica, deni vsakega večera in jutra na dotično mesto angleškega mazila iz centifolije, zveži in omotaj bož na hlapno ud v čisto platno in gnoječa se rana na roki ali nogi bode ti hitro ozdravela.

Ce se ti napravijo mehurji in rane na nogah, ponehala bode bolečina, če rabiš angleško mazilo iz centifolija, rane ozdravijo v nekoliko urah, če miruješ in zopet lahko nadaljuješ svoje potovanje. Noben turist ne bi smel biti brez angleškega mazila iz centifolije.

Opeklina, bodisi od vrele vode, ali pa od olja ali ognja, namaži lahko z angleškim mazilom, obnovi isto vsake 4 ure, omotaj bolni ud z vato, kasneje obnavljaj mazilo vsakih 8—12 ur in opeklina bode skoraj ozdravljena. Angleško mazilo iz centifolije mora se preje male segreti, da se lažje opeklina namaže.

Pri ozeblinah, katere nisi v začetku dobro zdravil, kaj dobro deluje angleško mazilo iz centifolije, če se vsakih 12—24 ur obnovi.

Pri bolnikih, katere boli dolgo ležanje, prežene bolečine angleško mazilo iz centifolije, katero naj se namaže na večje, mehke kožnate kose.

Natekline na vratu, znotraj in zunaj, če pokladaš na vrat vsakih 12 ur angleško mazilo iz centifolije, ozdravljene bodo kmalo.

Pri otrocih, kateri dobe po cepljenju kakor razne prišče, mehurčke, če jim teče iz ušes itd., ni boljšega sredstva, kakor angleško mazilo. Bolna mesta bodo hitro ozdravela, če pokladaš gori kožnate krpe, namazane z angleškim mazilom iz centifolije.

Vsa naročila naj se naslove:

Lekarni A. Thierry-ja „pri angelju varhu“ v Pregradi, Hrvatska.

Olim staroše je angleško mazilo iz centifolije, tem bolje delujejo! — Vsaka rodbina naj bi imela to edino, izvrstno sredstvo proti tolikim boleznim vedno doma. — Manj kakor dva lončka tega mazila se ne razpošiljata, veljata pa s poštno vred K 18.—. Razpošilja se samo proti popeljajem nakazilu. Na dopise naročila brez denarne pošiljave se ne odgovarja.

Svarilo. Svarim, da se ne bi kupovala ponarejanja, katera ne delujejo, in prostim, da se točno pazi na pokrovček lončka, kateri mora imeti go- renjo vrstveno znamko in firmo: Lekarna A. Thierry-ja „pri angelju varhu“ v Pregradi. Ponarejalci in posnemovalci molega edino prist- nega angleškega mazila iz centifolije, kakor tudi prodajalci njegovih, bodo se na podlagi zakona za varstvo znamenj strogo preganjali in kaznovali.

Kakor

bomba učinkujejo nizke cene, krasna izbira in najboljša kakovost moje ogromne zaloge sukna, kamgarna in hlačevine za moške obleke, volne, cefirja, modrovine in pisane tkanine za ženske obleke; šifona, belega in pisanega platna za razno perilo, podloge, dodatkov in raznega manufakturnega blaga, in ako se še ne verjame, pišite takoj

še danes eno dopisnico na veletrgovino in razpošiljalno

R. Stermecki, v Celju šte. 311, Slovenija,

po vzorce in cenik, katere se vsakemu pošljejo prosto. V ceniku, kateri ima čez tisoč slik in ga ni treba vrniti, najdete čudovito nizke cene od moških, ženskih, deških in otročjih oblek, bluz, kril, hlač, čevljev, perila, denarnic, nogavic in tisoč drugih predmetov.

Ne zamudite! Zaloga ogromna! Cene čudovito nizke!

Semena

na debelo in drobno za polje in vrt priporoča

Sever & Komp.,

Ljubljana.

Pišite po cenovnik.

Kupujemo

suhe gobe in vse vrste domačih pridelkov.

V zalogi Družbe sv. Mohorja v Prevaljah

se dobijo še sledeče knjige:

Naslov knjige	Za ude		Za neude			
	broš.	vez.	broš.	vez.		
	K	K	K	K		
Knjige nabožne vsebine.						
Jeruzalemski romar. S podob. Dva snopiča vkup	4:30	8:50	5:20	9:40		
Einspieler: Jedro katoliškega nauka	4:10	6:10	4:10	6:10		
— Kazalo za »Slovenske Prijatelje«	2:40	—	2:40	—		
— Krščanski nauk: Od blagoslovil	3:70	8:70	3:70	8:70		
Kristusovo življenje in smrt. 2 dela, 2. izd.	10:80	25:80	14:—	28:—		
Križana usmiljenost ali življenje sv. Elizabete	4:80	8:40	5:50	10:60		
J. Kosec: Krščansko-katoliško pravoslovje	4:10	—	4:10	—		
Dr. A. B. Jeglič: Mesija. 1. in 2. zvezek vkup	4:80	11:80	5:70	13:70		
J. Šmuc: Nebeška krona. 2. izd.	4:80	8:40	5:50	10:60		
Pamet in vera. I., II. in III. del, vsaki po	3:40	5:80	3:90	7:30		
» » » vez. v platno, vsaki del po	—	8:40	—	8:90		
A. Lesar: Prilike p. Bonaventure. 2. izdaja	3:20	5:60	3:70	7:10		
Razlaganje cerkv. leta ali Slovenski Goffine	8:70	22:10	11:90	23:90		
M. Lendovšek: Slomšeka Pastirski listi	3:20	5:60	3:70	7:10		
V boj za temelje krščanske vere! I. knjiga	3:40	5:80	3:90	7:30		
V tem znamenju boš zmagal! S podob.	3:40	8:40	3:90	8:90		
Katoliška Cerkev, kraljestvo božje na zemlji	3:60	6:—	4:10	7:50		
Zgodbe sv. pisma. S pod. 18 zv. vkup	10:30	—	38:—	—		
» » » Vsak zv. (razen 1., ki je pošel)	3:80	—	4:30	—		
» » » vez. v polusnje z rd. obrezo, I. in II. del vkup	—	102:10	—	110:—		
» » » vez. v celousnje z rd. obrezo, I. in II. del vkup	—	150:10	—	158:—		
Življenje našega Gospoda Jezusa Kristusa	3:20	—	3:70	—		
Življenje svetnikov. Stara izdaja. I. in II. del vk.	15:10	32:10	19:50	36:50		
Zorè: Življ. svetn. Nova izd. 1. in 2. zv., vsaki po	3:60	6:—	4:10	7:50		
Ansprachen und Predigten. Trije zvezki vkup	3:40	—	3:40	—		
	ud neud		ud neud		ud neud	
	broš.		rd. obr.		zl. obr.	
	K	K	K	K	K	K
Molitveniki.						
Baraga: Dušna paša. Z večjimi črkami	3:80	4:30	8:30	8:80	11:80	13:30
Rozman: Slava Gospodu! Z vel. črkami	3:80	4:30	8:30	8:80	11:80	13:30
Godec: Lurška Mati božja	3:40	3:90	7:90	8:40	11:40	12:—
Karlin: Priprava na smrt	3:40	3:90	7:90	8:40	11:40	12:—
Kosar: Nebeška hrana. I. ali II. del, vsaki po	3:40	3:90	7:90	8:40	11:40	12:—
Pristov: Vir življenja in svetosti	3:40	3:90	7:90	8:40	11:40	12:—
Škupoli: Duhovni boj	3:40	3:90	7:90	8:40	11:40	12:—
Škulca: Šmarnice (1886)	3:40	3:90	7:90	8:40	11:40	12:—
Hockenmayer: Sveta spoved	3:10	3:40	5:60	5:90	9:10	9:40
Pagani: Presv. Rešnje Telo	3:10	3:40	5:60	5:90	9:10	9:40
Pajek: Sveti Jožef	3:10	3:40	5:60	5:90	9:10	9:40
Podgorc: Evangeljska zakladnica	3:10	3:40	5:60	5:90	9:10	9:40
Seigerschmied: Krščanska mati	3:10	3:40	5:60	5:90	9:10	9:40
— Sveta družina	3:10	3:40	5:60	5:90	9:10	9:40
Volčič: Šmarnice (1892)	3:10	3:40	5:60	5:90	9:10	9:40
Walter: Sveti rožni venec	3:10	3:40	5:60	5:90	9:10	9:40
Žgur: Marija Devica Majnikova kraljica	3:10	3:40	5:60	5:90	9:10	9:40

V zalogi Družbe sv. Mohorja v Prevaljah

se dobijo še sledeče knjige:

Naslov knjige	Za ude		Za neude	
	broš.	vez.	broš.	vez.
	K	K	K	K
Kmetijstvo. Naravoslovje.				
Anton Kosi: Umni kletár. S podobami	4:80	8:40	5:50	10 60
Gospodarski nauki. S pod. I. knjiga	5:10	8:70	5:80	10 90
Naše škodljive rastline. S pod. Pet zv. vkup	14:60	24:50	17:29	27:10
Poljedelstvo. S podobami. Trije snop. vkup	8:10	16:80	11:30	20—
Umna živinoreja. S pod. I. in II. knjiga vkup	6:50	14:30	7:80	15:60
Umni kmetovalec. 2. in 3. snopič, vsaki po	4:20	—	4:60	—
Živali v podobah. II. zv.: Ptice (I. zv. je pošel)	6:10	—	7:10	—
Pesmarice in pesmi.				
Lovrenčič: Brstje iz vrta slovenskega pesništva	5:10	8:70	5:80	10 90
Cecilija. 2. izdaja. I. ali II. del, vsaki po	5:10	11:90	5:80	12:60
Slovenska Pesmarica. I. ali II. del, vsaki po	5:10	8:70	5:80	10:90
Gregorčič: Poezije. S podobami	6:50	12:50	8:70	13:80
» » » zlata obreza	—	26—	—	27 30
Medved: Slovenske legende. S podobami	5:10	8 70	5:80	10:90
Potopisi. Zemljepisi.				
Trunk: Amerika in Amerikanci. Ilustr. in vez.	—	33—	—	33—
Avstralija in nje otoki. S podobami	3:40	5:80	3 90	7:30
Bezenšek: Bolgarija in Srbija. S podobami	3:40	5:80	3:90	7:30
Lavtižar: Pri severnih Slovanih. S podob.	3:40	5:80	3:90	7:30
Dr. Karlin: V Kelmorajni. S podobami	3:40	5:80	3:90	7:30
Starè: Kitajci in Japonci. S podobami	3:20	5:60	3:70	7:10
Podobe iz misij. dežel. S pod. 1. zv. (2. je pošel)	3:20	5:60	3:70	7:10
Poučne in zabavne knjige.				
Kneipp: Domači zdravnik. 5. izdaja. S podob.	5:40	12:30	6 10	13—
Dr. Vedenik: Kako si ohranimo ljubo zdravje.				
S pod., 1. in 2. zvezek, vsaki po	3:10	5:50	3:40	5:80
»Kres«, leposloven in poučen list. VI. letnik 1886	11 90	17 90	11:90	17 90
Dr. Tavčar: Slovenski pravnik. Pet snop. vkup	7:50	14:50	10:40	17:40
Meško: Mladim srcem. S pod. I. in II. zv., vsaki po	4:80	12:30	5:50	13—
Utva in Mira: Pravljice. Z izvirnimi slikami	4:80	12:30	5:50	13—
Meško: Na smrt obsojeni? Dram. slika v 3. dej.	5:10	11:40	5:10	11:40
Sritar: Lešniki, Jagode, Zimski več. Vs. zv. po	4:80	8:40	5:50	10:60
— Vsaki zv. v platno vezan po	—	12:30	—	13—
Zgodovina.				
Cerkvena zgodovina. I., II. in III. del, vkup	5:10	15:10	6:10	16:10
Andrejka: Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini 1876. S podobami. Dva snopiča vkup	4:80	9:80	5:60	10:60
Dr. Gruden: Zgodovina slov. naroda. 1., 2., 3., 4., 5. in 6. zvezek, vsaki po	5:40	9—	6:10	11:20
Slovar.				
Janežič-Hubad: Slovensko-nemški slovar. 4. izd.	17:20	33:70	17:20	33:70

V zalogi Družbe sv. Mohorja v Prevaljah

se dobijo še sledeče knjige:

Naslov knjige	Za ude		Za neude	
	broš.	vez.	broš.	vez.
	K	K	K	K
Povesti in Slov. Večernice.				
Dr. Franc Zbašnik: Boj za pravico	3·40	5·80	3·90	7·30
— » » » v platno vez.	—	8·40	—	8·90
Josip Jurčič: Deseti brat . Z izvir. slik. 2. izd.	5·10	12·70	5·80	13·30
Janez Cigler: Deteljica . 4. izdaja	4·20	7·80	4·50	8·10
Fabijola ali Cerkev v katakombah. 3. izd.	4·80	8·40	5·50	10·60
F. Val. Slemenik: Izdajavec . 2. izdaja	4·70	8·30	5·10	8·70
Val. Slemenik: Križem sveta . 2. izdaja	4·20	7·80	4·50	8·10
Mati božja dobrega sveta . 2. izd.	3·—	5·40	3·20	5·60
Dr. Franc Zbašnik: Na krivih potih	3·—	5·40	3·20	5·60
Janez Cigler: Oglenica . 3. izdaja	4·20	7·80	4·50	8·10
Lésar: Perpetua ali afrikanski mučenci. 2. izd.	4·80	8·40	5·50	10·60
Zbašnik-Malograjski: Pisana mati	4·70	8·30	5·10	8·70
Fr. Milčinski: Ptički brez gnezda	3·20	5·60	3·70	7·10
Razne povesti	3·—	5·40	3·20	5·60
Dr. Ivo Sorli: Sorodstvo v prvem členu	4·—	6·40	5·—	7·40
Fr. Detela: Svetloba in senca	3·20	5·60	3·70	7·10
Jan. Vošnjak: Troje angelskih češčenj	3·—	5·40	3·20	5·60
Dr. Franc Detela: Trojka	4·70	8·30	5·10	8·70
Ivan Lah: Uporniki	4·80	8·40	5·50	10·60
Engelbert Gangl: Veliki trgovec	3·20	5·60	3·70	7·10
Zbašnik-Malograjski: Za srečo	4·70	8·30	5·10	8·70
Ivan Vuk (Starogorski): Zorislava	4·50	8·10	4·80	8·40
Josip Kostanjevec: Življenja trnjeva pot	3·—	5·40	3·20	5·60
Slovenske Večernice 41., 42., 43., 44., 49., 51., 52., 53., 55., 57., 59., 61., 64., 68. in 72. zvezek. (Vsi drugi so razprodani.) Vsaki zvezek po	4·50	8·10	4·80	8·40
— v platno vezane	—	12·—	—	12·30
Življenjepisi. Koledarji i. dr.				
Dr. A. Medved: Anton Mart. Slomšek , knezoškof lavantinski	3·40	5·80	3·90	7·30
P. Fl. Hrovat: Franc Pirc , oče umne sadjereje in misijonar	2·80	5·20	3·—	5·40
Dr. L. Vončina: Friderik Baraga , slov. škof v Ameriki, 2. izd.	3·20	5·60	3·70	7·10
M. Pirnat: Juri baron Vega , slovenski junak in učenjak	2·60	5·—	2·80	5·20
Koledar za leto 1902., 1903., 1904., 1906., 1907., 1911., 1912., 1913., 1915. in 1916., vsaki po	2·80	5·20	3·—	5·40
Koledar za leto 1920	4·—	6·40	5·—	7·40
Šolske knjige.				
Sket-Wester: Slovenska čitanka I. prvi razred srednjih šol. 5. izdaja. 1913.	—	8·80	—	8·80
Anton Kržič: Zgodovina sv. katoliške cerkve za srednje šole. 1904	—	5·50	—	5·50
— v platno vezana	—	8·50	—	8·50
Sket-Podboj: Slov. Sprach- und Übungsbuch izide o Veliki noči.	—	—	—	—

Nazna

Častiti gospodje poverjeniki naj blagovolijo letošnje knjige tako razdeliti, da dobi **vsak** družbenik **pete** knjig, namreč:

1. **Koledar za leto 1920.**
2. **Katoliška cerkev.**
3. **Življenje svetnikov**, 2. zvezek.
4. **Sorodstvo v prvem členu.**
5. **Kako si ohranimo ljubo zdravje**, 2. snopič.

Razen koledarja smo druge knjige razposlali čč. poverjenikom že pred božičem 1919.

Vsak družbenik naj prejme svoje knjige **v tisti dekaniji ali župniji**, v kateri se je vpisal.

Na poznejše izpremembe stanovanjskega se pri tolikem številu družbenikov ni moglo ozirati.

Vse stroške (za poštnino, voznino, tovornino itd.) katere imajo čč. gg. poverjeniki za pošiljatev denarja za prejem knjig, morajo jim družbeniki povrniti.

Vsakemu zavoju so priložene vpisovalne pole prihodnje leto. Vpisovalne pole naj se po končani nabavi z denarjem vred **franko** določijo **zanesljivo 5. aprila 1920** na naslov: **Družba sv. Mohorja Prevaljah.**

Nabira udov naj se blagovoljno prične takoj in oddaji letošnjih knjig in sklene z mesecem marcem.

Dosmrtniki naj se vsako leto zglasé pri g. poverjeniku, po katerem želé v jeseni dobiti knjige. Velja posebno za tiste kraje, kjer je več gg. poverjenikov.

Na prepozna oglasila ali naročbe brez denarja po družbenih pravilih družba ne more ozirati.

Prevalje, meseca februarja 1920.

Družbeni odbor.

PROSINEC JANUAR

Hrv.: Siečanj; srbsko: Janjap; češko: Leden.

Dnevi	Godovi in nedelj. evangeliji	Zn.
1	Četrtek Novoletno. Obrez. Gosp.	
2	Petek Makarij, op.; Martinijan.	
3	Sobota Genovefa, dev.; Salvator, sp.	
1 Ko je bil Herod umrl. Mat. 2, 19-23.		
4	Nedelja V osmini N. 1. Ime Jez.	
5	Pondelj. Telesfor, papež-mučenec. ☉	
6	Torek Sv. Trije kralji. Razgl. G.	
7	Sreda Valentin, škof; Krišpin, škof.	
8	Četrtek Severin, opat; Erhard, škof.	
9	Petek Julijan in Bazilisa, muč.	
10	Sobota Pavel, pušč.; Agaton, papež.	
2 Dvanajstletni Jezus v templu. Luk. 2, 42-52.		
11	Nedelja 1. po Razgl. Gosp. Higin, p.	
12	Pondelj. Ernest; Arkadij, mučenec.	
13	Torek Veronika, dev.; Bogomir. ☾	
14	Sreda Feliks Nolanski; Hilarij, škof.	
15	Četrtek Maver, op.; Makarij Vel., p.	
16	Petek Marcel, pap.; Ticijan, šk.	
17	Sobota Anton, pušč.; Sulpicij, škof.	
3 O ženitnini v Kani Galileji. Jan. 2, 1-11.		
18	Nedelja 2. po Razgl. G. Sv. Petra st.	
19	Pondelj. Knut; Marija in Marta, muč.	
20	Torek Fabij. in Boštj.; Majnrad, op.	
21	Sreda Neža, devica mučenica. ☉	
22	Četrtek Vincencij, Anastazij, muč.	
23	Petek Zaroka Mar. Dev.; Emerenc.	
24	Sobota Timotej, šk.; Babila, muč.	
4 Jezus ozdravi gobavega. Mat. 8, 1-13.		
25	Nedelja 3. po Razgl. G. Izpr. Pavla.	
26	Pondelj. Polikarp, šk.; Pavla, vd.	
27	Torek Janez Zlatoust, cerkv. učen.	
28	Sreda Zozim, p.; Julijan, škof. ☽	
29	Četrtek Frančišek Sal., šk.; Konstant.	
30	Petek Martina, devica; Janez, šk.	
31	Sobota Peter Nol., spozn.; Marcela.	

Izpremeni lune.

- ☉ Ščep dne 5. ob 11:00 (lepo).
- ☾ Zadnji kraj. dne 13. ob 1:00 (mrzlo).
- ☽ Mlaj dne 21. ob 6:27 (sneg).
- ☽ Prvi krajec dne 28. ob 4:38 (lepo).

Nebesno znamenje.

Solnce stopi v znamenje vodnarja dne 21. ob 9:04.
 Dan zraste za 1 uro 0 min.
 Dan je dolg 8 ur 21 minut do 9 ur 21 minut.